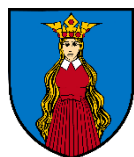

Bierutów

Borów

Brzeg Dolny

Cieszków

Domaniów

Dziadowa Kłoda

Jordanów Śląski

Kondratowice

Kostomłoty

Krośnice

Malczyce

Mietków

Międzybórz

Milicz

Prusice

Przeworno

Strzelin

Syców

Środa Śląska

Twardogóra

Udanin

Wiązów

Wińsko

Wołów

Żmigród

STRATEGIA

INNEGO INSTRUMENTU TERYTORIALNEGO SUBREGIONU WROCŁAWSKIEGO

Projekt, listopad 2022 r.

Spis treści

Spis treści.....	2
Wstęp.....	3
I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia.....	4
II. Diagnoza Obszaru realizacji IIT, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych.....	6
III. Synteza diagnozy obszaru IIT SW.....	60
IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu	63
V. Budżet Strategii IIT SW	80
VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW.....	82
VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii	85
VIII. Opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.....	86
Załącznik 1. Wykaz operacji, które mają być wspierane (lista projektów konkurencyjnych i lista projektów niekonkurencyjnych)	87
Spis rysunków.....	88
Spis tabel.....	88

Wstęp

Projekt dokumentu programowego Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) został opracowany w związku z decyzją Zarządu Województwa Dolnośląskiego o zastosowaniu w ramach programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 instrumentu terytorialnego IIT dla Subregionu Wrocławskiego (SW).

Projekt Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Południowego Subregionu Wrocławskiego (Strategia IIT SW) uwzględnia wnioski płynące z Zarysu Planu Działań IIT SW (czerwiec 2020 r.) oraz postanowienia wynikające z:

1. Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027¹,
2. Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027².

Ponadto, w związku z trwającymi negocjacjami programu Fundusze Europejski dla Dolnego Śląska 2021-2027 (FEDS 2021-2027) i niedoprecyzowanym zakresem oraz warunkami interwencji wykorzystano ostatni udostępniony przez IZ FEDS 2021 - 2027 projekt programu³.

W związku z powyższym w trakcie dalszych prac nad Strategią IIT SW, modyfikacji mogą podlegać informacje wynikające zatwierdzonej wersji programu FEDS 2021-2027. W szczególności dotyczy to Załącznika nr 1 tj. Wykazu operacji, które mają być wspierane.

Niniejszy projekt Strategii IIT SW posłuży do:

1. Uzgodnień wewnętrznych w ramach IIT SW,
2. Dalszego procesu uspołecznienia tworzenia Strategii,
3. Uzgodnień z Instytucją Zarządzającą FEDS 2021-2027,
4. Ustaleń w zakresie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

¹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027> [dostęp: październik 2022 r.].

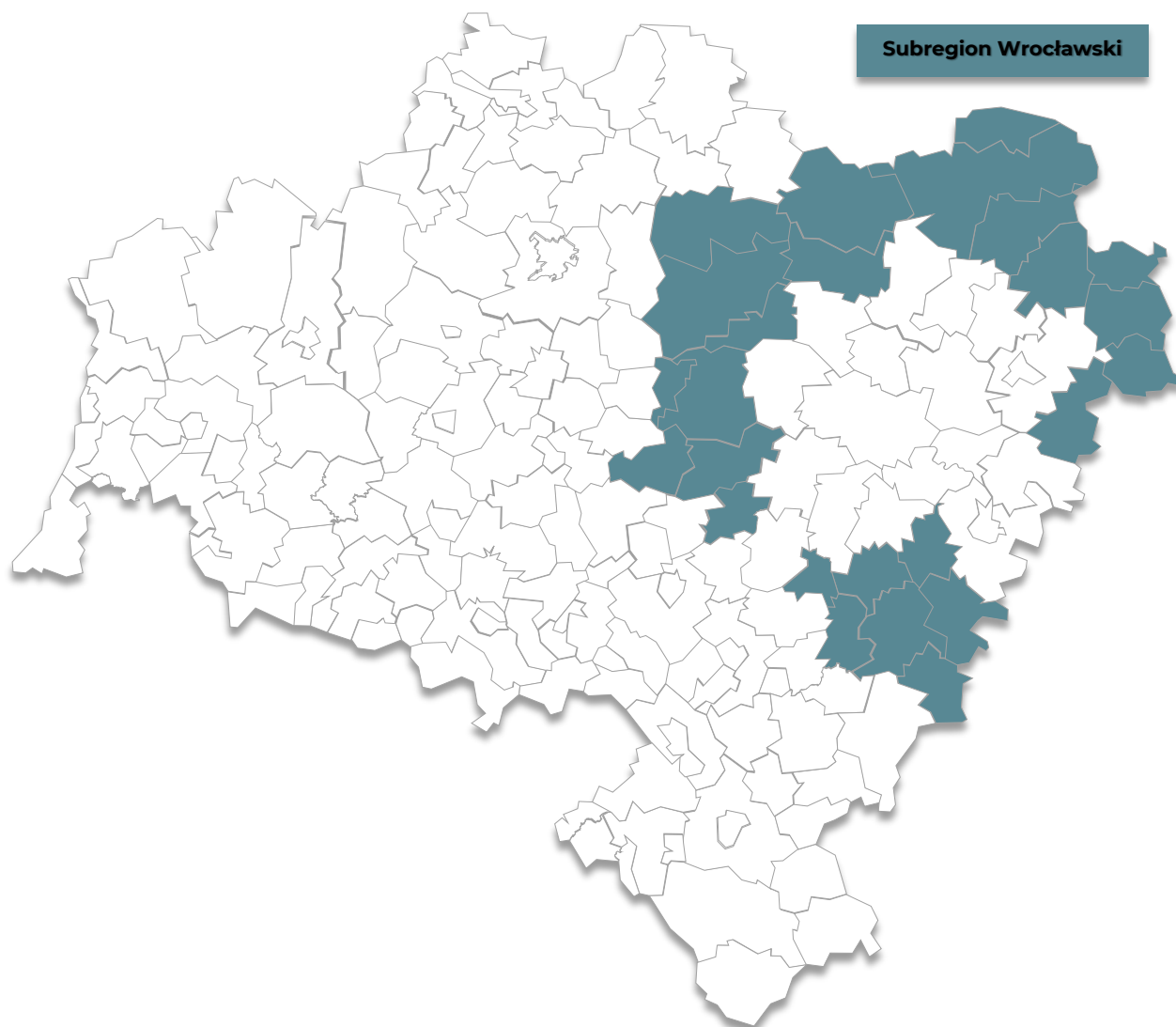
² Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 maja 2022 r., poz. 1079

³ Projekt FEDS 2021-2027 z dnia 27 października 2022 r., <https://rpo.dolnyslask.pl/o-projekcie/rpo-wd-2021-2027/dokumenty-programowe/> [dostęp: listopad 2022 r.].

I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia

Subregion Wrocławski (Subregion, Obszar) tworzy 25 gmin, a mianowicie: Bierutów, Borów, Brzeg Dolny, Cieszków, Domaniów, Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski, Kondratowice, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Mietków, Międzybórz, Milicz, Prusice, Przeworno, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Udanin, Wiązów, Wińsko, Wołów, Żmigród.

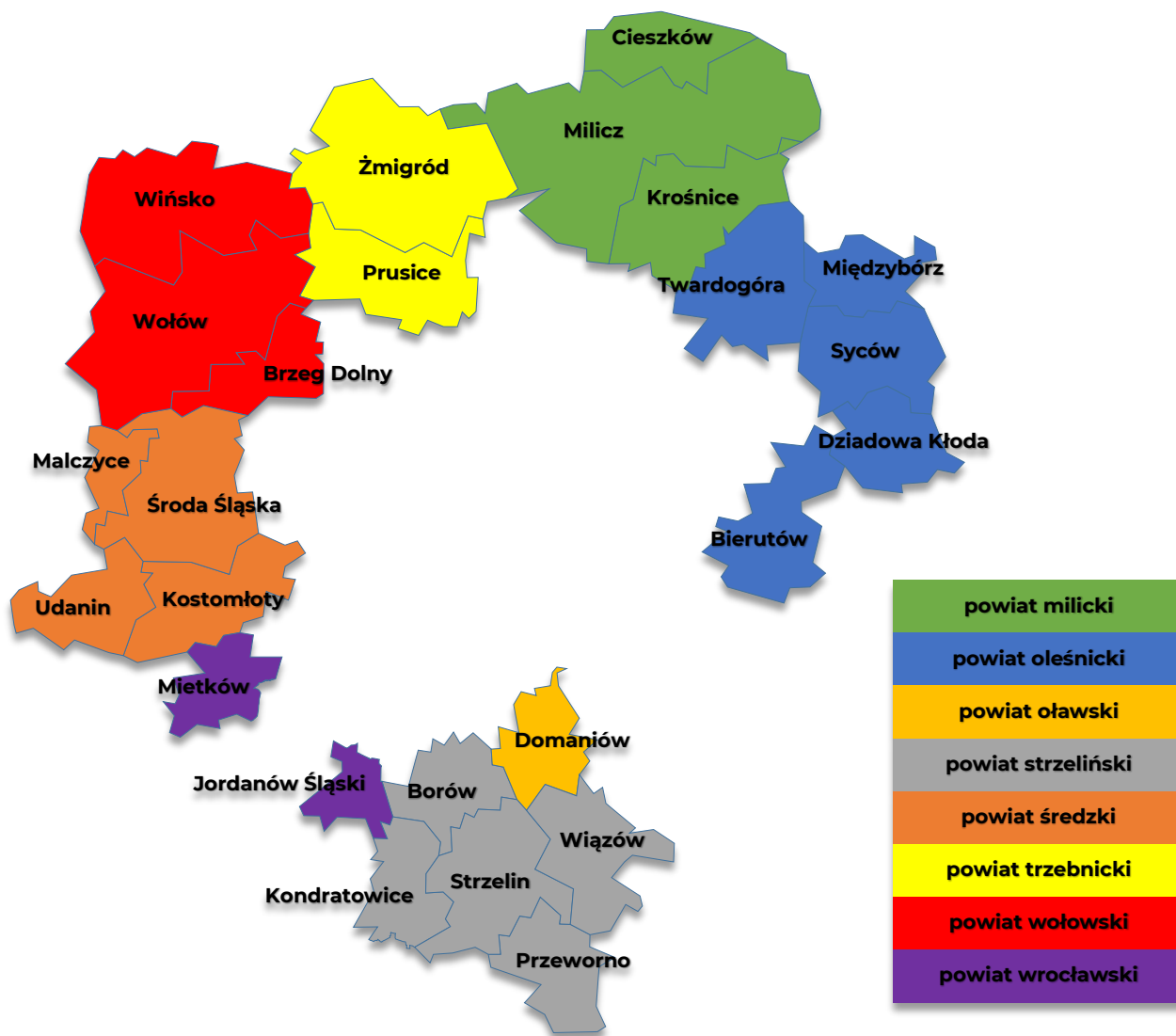
Gminy te zlokalizowane są na terenie ośmiu powiatów tj.: milickiego, oleśnickiego, oławskiego, średzkiego, strzelińskiego, trzebnickiego, wołowskiego i wrocławskiego.

Rysunek 1. Subregion Wrocławski na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) pod koniec 2021 r. na stałe analizowany Obszar zamieszkiwało ponad 245 tys. mieszkańców. Cechą Subregionu jest jego duże zróżnicowanie zarówno pod względem poziomu rozwoju gospodarczego, jak i dostępności do usług oraz infrastruktury społecznej.

Rysunek 2. Mapa Subregionu Wrocławskiego w podziale na gminy i powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

W rezultacie kluczowe jest opracowanie i wdrożenie strategii zmierzającej do poprawy spójności Obszaru, a jednocześnie zapewniającej wielokierunkowy i trwały rozwój poszczególnych gmin i całego Subregionu.

II. Diagnoza Obszaru realizacji IIT, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych

Wstęp

Badanie diagnostyczne realizowano z zastosowaniem metodologii desk reaserch. Podstawowym źródłem danych wykorzystanych w diagnozie były informacje publikowane przez Główny Urząd Statystycznych oraz informacje dostarczone przez urzędy gmin i starostwa powiatowe. Subregion Wrocławski analizowany był zarówno w zakresie dynamiki zmian zjawisk społeczno-gospodarczych (lata 2014-2021) z uwzględnieniem zmian zachodzących w przestrzeni.

Dokonano porównania sytuacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi IIT SW oraz porównania stanu analizowanego Subregionu z sytuacją województwa dolnośląskiego.

Badanie diagnostyczne przeprowadzone zostało w trzech obszarach:

- **sferze gospodarczej,**
- **sferze społecznej,**
- **sferze przestrzenno-środowiskowej**

W analizie potrzeb rozwojowych i potencjału Obszaru, polegającej na zestawieniu badanego obszaru funkcjonalnego z odpowiednio dobraną grupą porównawczą, przedstawiono sytuację występującą wewnątrz Subregionu Wrocławskiego (względem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w jego skład) oraz w porównaniu do Dolnego Śląska.

Analizując sytuację obszaru Subregionu, przyjęto założenie, że dane pochodzące ze statystyk publicznych nie powinny być starszy niż zastosowane w diagnozie projektu FEDS 2021-2027 (2018-2019). W związku z tym przyjęto do dalszych analiz rok 2021, który na potrzeby weryfikacji dynamiki zmian porównywano do roku 2014 (początek okresu programowania UE 2014-2020).

Strefa gospodarcza

Przedsiębiorczość

W 2021 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego zarejestrowane były łącznie 25 652 podmioty gospodarcze. W porównaniu do 2014 r. nastąpił wzrost ogólnej liczby podmiotów gospodarczych o ok. 17,2%. Powyższa tendencja zauważalna była również na Dolnym Śląsku. Zaznaczyć jednak należy, że wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie Subregionu był wyższy niż w województwie dolnośląskim (17,0%).

Tabela 1. Podmioty gospodarcze

Jednostka terytorialna	Podmioty gospodarki narodowej			Sektor prywatny		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	848	910	107,3	790	851	107,7

Jednostka terytorialna	Podmioty gospodarki narodowej			Sektor prywatny		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Borów	392	459	117,1	379	446	117,7
Brzeg Dolny	1 377	1 674	121,6	1 315	1 586	120,6
Cieszków	360	474	131,7	352	450	127,8
Domaniów	374	477	127,5	360	463	128,6
Dziadowa Kłoda	282	377	133,7	266	360	135,3
Jordanów Śląski	206	286	138,8	200	277	138,5
Kondratowice	299	326	109,0	288	315	109,4
Kostomłoty	534	671	125,7	519	647	124,7
Krośnice	571	786	137,7	550	761	138,4
Malczyce	468	513	109,6	455	495	108,8
Mietków	331	394	119,0	319	379	118,8
Międzybórz	383	436	113,8	358	411	114,8
Milicz	2 556	3 027	118,4	2 475	2 879	116,3
Prusice	722	902	124,9	694	871	125,5
Przeworno	310	362	116,8	293	348	118,8
Strzelin	2 308	2 584	112,0	2 212	2 475	111,9
Syców	1 640	1 923	117,3	1 556	1 825	117,3
Środa Śląska	2 146	2 398	111,7	2 034	2 280	112,1
Twardogóra	1 006	1 186	117,9	931	1 103	118,5
Udanin	476	485	101,9	467	470	100,6
Wiązów	491	592	120,6	476	575	120,8
Wińsko	535	604	112,9	521	579	111,1
Wołów	2 042	2 312	113,2	1 933	2 183	112,9
Żmigród	1 234	1 494	121,1	1 149	1 395	121,4
Subregion Wrocławski	21 891	25 652	117,2	20 892	24 424	116,9
Dolny Śląsk	351 121	410 985	117,0	335 478	386 717	115,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących na analizowanym Obszarze dominowały przedsiębiorstwa zaliczane do sektora prywatnego. W 2021 r. działało łącznie 24 424 podmiotów zaliczanych do sektora prywatnego. Również w tym przypadku na przestrzeni lat 2014-2021 nastąpił wzrost liczby podmiotów wynoszący ok. 16,9%. Podkreślić przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów na terenie Subregionu kształtował się powyżej średniej regionalnej (15,3%).

Prowadzi to do wniosku, że Subregion rozwijał się w badanych latach szybciej niż województwo, w rezultacie jego pozycja gospodarcza w regionie uległa wzmocnieniu.

Niemniej jednak, co warto podkreślić, jak wynika z Załącznika Nr 1 „*Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027*” na terenie Subregionu Wrocławskiego znajduje się gmina Przeworno (Powiat Strzeliński) zagrożona trwałą marginalizacją.

Analizując sferę gospodarczą należy podkreślić, że zarówno pod względem liczby podmiotów, jak i dynamiki ich zmian Subregion Wrocławski jest silnie zróżnicowany.

Na terenie Subregionu Wrocławskiego największy potencjał gospodarczy wyrażony poprzez liczbę podmiotów gospodarczych – skupiony był w czterech gminach: Milicz (3027 podmioty), Strzelin (2584), Środa Śląska (2398) i Wołów (2312). Na gminy te przypada łącznie 40,2% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie Subregionu. Najniższy potencjał gospodarczy, mierzony liczbą przedsiębiorstw wykazują gminy: Jordanów Śląski (286 podmiotów), Kondratowice (326), Przeworno (362), Dziadowa Kłoda (377), Mietków (394) i Międzybórz (436).

Analizując potencjał gospodarczy Subregionu Wrocławskiego w ujęciu dynamicznym zauważyć można, że w latach 2014-2021 liczba przedsiębiorstw zwiększyła się we wszystkich gminach. Największy przyrost liczby przedsiębiorstw odnotowano w gminach: Jordanów Śląski (38,8%), Krośnice (37,7%), Dziadowa Kłoda (33,7%), Cieszków (31,7%), Domaniów (27,5%), Kostomłoty (25,7%) i Prusice (24,9).

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzoną liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

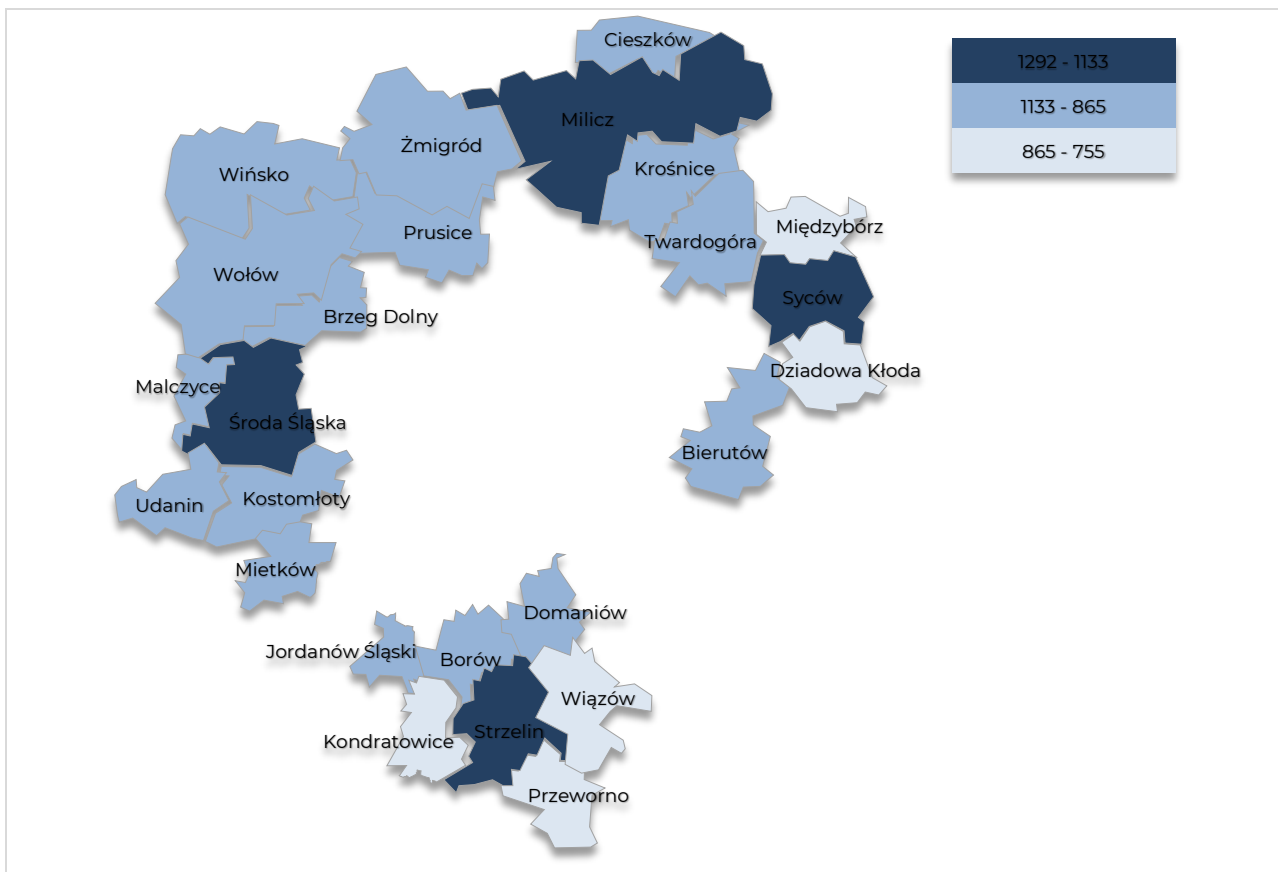
Dla Subregionu Wrocławskiego wskaźnik ten wynosił w 2021 r. 974 i był wyraźnie niższy od średniej dla Dolnego Śląska (1418). W latach 2014-2021 wskaźnik ten wzrósł na analizowanym Obszarze o 22,4%. Warto podkreślić, że tempo wzrostu było o 4,9 punktu procentowego wyższe niż średnia regionalna. W rezultacie w 2021 r. wartość przedmiotowego wskaźnika w przypadku Subregionu stanowiła ok. 68,7% wartości wskaźnika w regionie.

Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	833	961	115,4	67,8
Borów	736	904	122,8	63,8
Brzeg Dolny	859	1028	119,7	72,5
Cieszków	767	1035	134,9	73,0
Domaniów	705	961	136,3	67,8
Dziadowa Kłoda	608	828	136,2	58,4
Jordanów Śląski	654	877	134,1	61,8
Kondratowice	669	806	120,5	56,8
Kostomłoty	746	928	124,4	65,4
Krośnice	697	981	140,7	69,2
Malczyce	780	898	115,1	63,3
Mietków	853	1018	119,3	71,8
Międzybórz	745	861	115,6	60,7
Milicz	1048	1292	123,3	91,1
Prusice	773	968	125,2	68,3
Przeworno	623	790	126,8	55,7
Strzelin	1043	1199	115,0	84,6
Syców	984	1166	118,5	82,2
Środa Śląska	1087	1210	111,3	85,3
Twardogóra	773	942	121,9	66,4
Udanin	891	988	110,9	69,7
Wiązów	666	847	127,2	59,7
Wińsko	628	755	120,2	53,2
Wołów	892	1063	119,2	75,0
Żmigród	831	1046	125,9	73,8
Subregion Wrocławski	796	974	122,4	68,7
Dolny Śląsk	1207	1418	117,5	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Ważnym podkreślenia wydaje się fakt, że żadna z gmin wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego nie miała wskaźnika przedsiębiorczości wyższego od średniej dla Dolnego Śląska. W ramach Subregionu Wrocławskiego najwyższy wskaźnik przedsiębiorczości odnotowano w gminach: Milicz (1292), Środa Śląska (1210), Strzelin (1199) i Syców (1166). Najniższy poziom aktywności gospodarczej mieszkańców wykazują natomiast gminy: Wińsko (755), Przeworno (790), Kondratowice (806), Dziadowa Kłoda (828), Wiązów (847), Międzybórz (861) i Jordanów Śląski (877).

Rysunek 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jednocześnie w latach 2014-2021 we wszystkich gminach Subregionu nastąpił wzrost przedsiębiorczości. Najmocniej zjawisko to uwidoczniło się w gminach: Krośnice (40,7%), Domaniów (36,3%), Dziadowa Kłoda (36,2%) i Cieszków (34,9%).

Ponadto, należy zwrócić szczególną uwagę na wartości kolejnego wskaźnika – podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – interpretowanego często jako jeden z głównych barometrów przedsiębiorczości na określonym obszarze.

W analizowanym okresie wartości tego indykatora kształtowały się pozytywnie, zaobserwowano bowiem wzrost liczby podmiotów z poziomu 123,6 w 2014 r. do poziomu 164,0 w 2021 r. Niestety wartość niniejszego wskaźnika nadal kształtowała się wyraźnie poniżej średniej dla Dolnego Śląska wynoszącej (w 2021 r.) 239,7. Jednak, co warto podkreślić dynamika wzrostu analizowanego wskaźnika wynosząca w Subregionie 32,6% była wyższa od średniej w regionie (26,1%).

Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Bierutów	128,0	160,6	125,5	67,0
Borów	113,0	146,8	129,9	61,2
Brzeg Dolny	132,8	175,5	132,2	73,2
Cieszków	121,0	177,7	146,9	74,1
Domaniów	108,8	157,0	144,3	65,5
Dziadowa Kłoda	94,6	140,4	148,4	58,6
Jordanów Śląski	98,0	144,8	147,8	60,4
Kondratowice	104,1	135,3	130,0	56,4
Kostomłoty	113,6	151,5	133,4	63,2
Krośnice	110,1	166,9	151,6	69,6

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Malczyce	118,8	147,5	124,2	61,5
Mietków	132,5	176,3	133,1	73,6
Międzybórz	118,0	143,9	121,9	60,0
Milicz	170,2	227,8	133,8	95,0
Prusice	117,2	159,8	136,3	66,7
Przeworno	97,5	137,7	141,2	57,4
Strzelin	164,0	205,4	125,2	85,7
Syców	153,6	197,5	128,6	82,4
Środa Śląska	168,6	203,0	120,4	84,7
Twardogóra	119,3	156,5	131,2	65,3
Udanin	137,2	163,6	119,2	68,3
Wiązów	104,0	142,3	136,8	59,4
Wińsko	99,2	127,0	128,0	53,0
Wołów	137,9	179,0	129,8	74,7
Żmigród	128,8	175,7	136,4	73,3
Subregion Wrocławski	123,6	164,0	132,6	68,4
Dolny Śląsk	190,1	239,7	126,1	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Milicz (239,7), Strzelin (205,4), Środa Śląska (203,0) i Syców (197,5). Niestety również w tych przypadkach wartość wskaźnika kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska. Najniższą wartość przedmiotowego wskaźnika odnotowano w gminach: Wińsko (127,0) Kondratowice (135,3), Przeworno (137,7) i Dziadowa Kłoda (140,4).

Innowacyjność i potencjał inwestycyjny

Potencjał gospodarczy Subregionu Wrocławskiego tworzy nie tylko liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na jego obszarze, czy też przedsiębiorczość mieszkańców, ale również innowacyjność tych przedsiębiorstw.

Pomiar innowacyjności przedsiębiorstw jest problemem złożonym, a dostępność materiałów źródłowych mocno ograniczona. Można uznać, że innowacyjność przedsiębiorstw związana jest m.in. z branżami w jakich one funkcjonują. Na szczególną uwagę zasługują tzw. sektor kreatywny, który niejednokrotnie tworzy warunki do generowania i wdrażania innowacji.

Jak wynika z danych GUS udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem kształtował się na terenie Subregionu Wrocławskiego w 2021 r. na poziomie 3,5%. Niestety wartość niniejszego wskaźnika była w przypadku analizowanego Obszaru niższa niż średnia dla województwa dolnośląskiego wynosząca w 2021 r. 6,8%.

Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Bierutów	2,8	4,7	168,7	68,6
Borów	6,5	6,5	98,9	94,3
Brzeg Dolny	8,0	2,3	29,3	34,2
Cieszków	4,7	1,9	40,6	27,6
Domaniów	3,6	0,0	0,0	0,0
Dziadowa Kłoda	3,9	0,0	0,0	0,0
Jordanów Śląski	5,6	10,0	179,9	146,2
Kondratowice	3,5	0,0	0,0	0,0
Kostomłoty	1,9	2,2	113,0	31,7

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Krośnice	4,4	4,1	94,5	60,1
Malczyce	5,6	2,3	41,9	34,1
Mietków	2,9	5,0	174,8	73,1
Międzybórz	0,0	2,8	-	40,6
Milicz	3,2	3,9	122,4	56,7
Prusice	1,3	4,4	344,5	64,5
Przeworno	0,0	4,4	-	63,6
Strzelin	6,6	3,7	56,3	54,5
Syców	3,7	6,1	166,0	89,3
Środa Śląska	3,5	3,1	91,0	45,9
Twardogóra	5,1	4,7	90,6	68,0
Udanin	3,1	0,0	0,0	0,0
Wiązów	8,9	2,3	26,2	34,1
Wińsko	5,3	5,3	100,0	76,9
Wołów	2,0	5,0	246,6	73,5
Żmigród	3,6	3,8	105,8	55,7
Subregion Wrocławski	4,0	3,5	89,1	51,7
Dolny Śląsk	6,0	6,8	114,6	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Należy podkreślić, że sytuacja wewnątrz Subregionu jest zróżnicowana. W 2021 r. jedynie w jednej gminie tworzącej Subregion tj. w gminie Jordanów Śląski wartość niniejszego wskaźnika była wyższa niż w województwie. W wymienionej gminie odsetek nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw sektora kreatywnego wyniósł 10,0%.

W pozostałych gminach Subregionu wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska. W czterech gminach: Domaniów, Dziadowa Kłoda, Kondratowice i Udanin wartość wskaźnika była zerowa.

Wpływ na sytuację gospodarczą Subregionu Wrocławskiego ma m.in. jego atrakcyjność dla inwestorów. Interesujących informacji na temat atrakcyjności inwestycyjnej analizowanego Obszaru dostarcza raport „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017 Województwo dolnośląskie”.

Na potrzeby powyższego opracowaniu przyjęto poniższą skalę oceny:

- gwiazda pomarańczowa - oznacza, iż powiat lub gmina uzyskała ponad przeciętną ocenę we wszystkich analizowanych obszarach (gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych),
- gwiazda złota – jest najwyższym wyróżnieniem i oznacza najwyższą ocenę wszystkich analizowanych sekcji gospodarczych w danym powiecie lub gminie.

Jak wynika z cytowanego opracowania gwiazdą pomarańczową wyróżnione zostały powiaty: oławski, wołowski i wrocławski. W grupie gmin, również wyróżnione zostały jednostki wchodzące w skład Subregionu Wrocławskiego tj.:

- złotą gwiazdą – Brzeg Dolny;
- pomarańczową gwiazdą – Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród.

Jak wynika z powyższego zestawienia 10 gmin tworzących Subregion zostało wyróżnionych, co stanowiło 40,0% ogółu gmin wchodzących w skład analizowanego

Obszaru. Niestety tylko jedna gmina (Brzeg Dolny) została wyróżniona złotą gwiazdą. Może to dziwić zwłaszcza w kontekście możliwości inwestycyjnych jakie stwarza przynajmniej niektórym gminom ich położenie względem Wrocławia i autostrady A4.

Ważną rolę we wspieraniu przedsiębiorczości pełnią instytucje otoczenia biznesu (IOB). Wśród IOB najistotniejszą rolę odgrywają parki technologiczne, parki przemysłowe, centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości oraz instytucje Krajowej Sieci Innowacji. Niestety na terenie Subregionu pozycja IOB jest niezadawalająca i nieadekwatna do potrzeb wynikających z wyzwań przed jakimi stoi lokalna gospodarka.

Rynek pracy

Wskaźnik bezrobocia mierzony jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był na terenie Subregionu Wrocławskiego wyższy niż na Dolnym Śląsku (3,4%) i w 2021 r. wynosił 4,8%. W stosunku do roku 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa poprawie. W 2014 r. wartość przedmiotowego wskaźnika wynosiła 7,5%.

Tabela 5. Rynek pracy

Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności			Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	124	124	100,0	7,4	5,4	73,0
Borów	98	59	60,2	5,6	5,3	94,6
Brzeg Dolny	261	303	116,1	7,6	4,3	56,6
Cieszków	88	95	108,0	10,4	4,5	43,3
Domaniów	65	88	135,4	7,5	4,2	56,0
Dziadowa Kłoda	74	93	125,7	7,7	4,3	55,8
Jordanów Śląski	71	91	128,2	3	1,6	53,3
Kondratowice	96	104	108,3	10,3	7,9	76,7
Kostomłoty	90	90	100,0	6,4	4,7	73,4
Krośnice	178	222	124,7	7,3	3	41,1
Malczyce	69	111	160,9	6,6	3,5	53,0
Mietków	99	84	84,8	3,3	2,2	66,7
Międzybórz	291	237	81,4	8,2	4,6	56,1
Milicz	180	205	113,9	8	3,5	43,8
Prusice	112	153	136,6	6,3	2,6	41,3
Przeworno	82	68	82,9	10,1	6,5	64,4
Strzelin	230	256	111,3	7,8	5,9	75,6
Syców	181	201	111,0	7,5	4,3	57,3
Środa Śląska	300	374	124,7	5,7	3,4	59,6
Twardogóra	308	331	107,5	8,4	4,1	48,8
Udanin	85	83	97,6	6	5,1	85,0
Wiązów	79	63	79,7	7,1	5,9	83,1
Wińsko	57	62	108,8	12,2	9,1	74,6
Wołów	164	193	117,7	10,5	8,1	77,1
Żmigród	116	126	108,6	7,2	5,2	72,2
Subregion Wrocławski	140	153	109,1	7,5	4,8	63,4
Dolny Śląsk	251	279	111,2	6,6	3,4	51,5

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

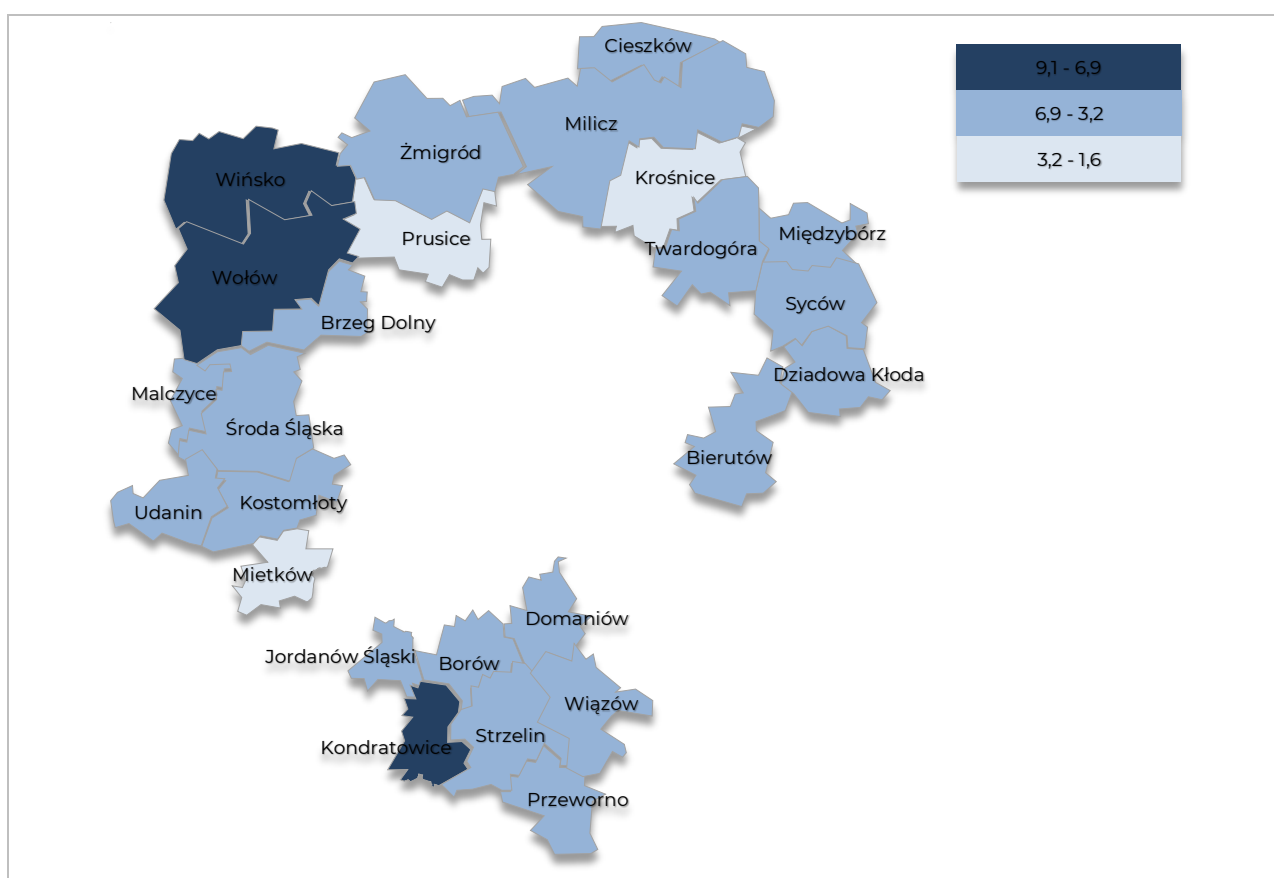
Jak wynika z dostępnych danych GUS sytuacja wewnątrz Subregionu jest silnie zróżnicowana. W 2021 r. w przypadku 4 gmin tworzących Subregion wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się poniżej średniej regionalnej. Sytuację

powyższą zaobserwowano w gminach: Jordanów Śląski (1,6%), Mietków (2,2%), Prusice (2,6%) i Krośnice (3,0%). W jednej gminie (Środa Śląska) znajdowała się na poziomie regionalnym.

W tych przypadkach można postawić tezę, że stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie naturalnej stopy bezrobocia, tzn. mieliśmy do czynienia z bezrobociem dobrowolnym lub frykcyjnym.

Niemniej jednak warto podkreślić, że w 2014 r. wartość niniejszego wskaźnika była niższa niż na Dolnym Śląsku w 7 gminach, a w jednej gminie (Malczyce) znajdowała się na poziomie regionalnym.

W 2021 r. w najtrudniejszej sytuacji znajdowały się gminy: Wińsko (8,2%), Wołów (8,1%), Kondratowice (7,9%) i Przeworno (6,5%). Należy jednak zaznaczyć, że jeszcze w 2014 r. wskaźnik bezrobocia w pięciu gminach (Cieszków, Kondratowice, Przeworno, Wińsko, Wołów) przekraczał 10%.

Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Podsumowując można stwierdzić, że chociaż w przypadku większości gmin tworzących Subregion Wrocławski wartość analizowanego wskaźnika w 2021 r. na tle województwa dolnośląskiego nadal była relatywnie wysoka to jednak przyjmowała ona wartość jednocyfrową.

Analizując rynek pracy należy również uwzględnić odsetek osób aktywnych zawodowo. Jak wynika z danych GUS wartość wskaźnika „pracujący na 1000 ludności” w 2021 r. w Subregionie Wrocławskim wynosiła 153 i była wyraźnie niższa od średniej

regionalnej (277). W stosunku do 2014 r. wartość przedmiotowego wskaźnika wzrosła w Subregionie o 9,1%, niestety wzrost ten był wolniejszy niż w województwie (11,2%).

Podobnie jak w przypadku bezrobocia również w przypadku aktywności zawodowej mieszkańców sytuacja wewnątrz analizowanego obszaru jest zróżnicowana. Największą wartość badany wskaźnik osiągnął w gminach z dobrze rozwiniętym przemysłem tj.: Środa Śląska (374), Twardogóra (331) i Brzeg Dolny (303).

Najniższą w stosunku do liczby ludności aktywność zawodową mieszkańców zdiagnozowano w gminach: Borów (59), Wińsko (62), Wiązów (63), Przeworno (68), Udanin (83), Mietków (84) i Domaniów (88).

Całościowa analiza rynku pracy wymaga także, zbadania sytuacji osób niepełnosprawnych, szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem. Niestety nie ma danych dotyczących bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych w ujęciu gminnym. Aby jednak zasygnalizować skalę problemu posłużono się danymi dla powiatów publikowanymi przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy (DWUP). Jak wynika z danych DWUP zawartych w „*Informacja o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy na dolnośląskim rynku pracy rok 2021*” w 2021 r. na Dolnym Śląsku było łącznie 5022 niepełnosprawnych bezrobotnych, w tym 2116 kobiet. W regionie osoby niepełnosprawne stanowiły 8,5% ogółu bezrobotnych (wskaźnik dla kobiet wnosił 6,8%).

Jak już wspomniano w skład Subregionu Wrocławskiego wchodzi gminy z ośmiu powiatów: milickiego, oleśnickiego, oławskiego, średzkiego, strzebińskiego, trzebnickiego, wołowskiego i wrocławskiego. W ww. powiatach sytuacja kształtowała się następująco:

- powiat milicki – 88 niepełnosprawnych bezrobotnych (12,2% ogółu), w tym 26 kobiety (6,3% ogółu bezrobotnych kobiet),
- powiat oleśnicki – 259 niepełnosprawnych bezrobotnych (12,1%), w tym 137 kobiet (11,1%),
- powiat oławski – 137 niepełnosprawnych bezrobotnych (9,8%), w tym 67 kobiet (9,2%),
- powiat średzki – 114 niepełnosprawnych bezrobotnych (9,3%), w tym 50 kobiet (8,5%),
- powiat strzebiński – 103 niepełnosprawnych bezrobotnych (6,8%), w tym 36 kobiet (4,4%),
- powiat trzebnicki – 135 niepełnosprawnych bezrobotnych (9,6%), w tym 58 kobiet (7,4%),
- powiat wołowski – 65 niepełnosprawnych bezrobotnych (3,4%), w tym 26 kobiet (2,6%),
- powiat wrocławski – 97 niepełnosprawnych bezrobotnych (6,3%), w tym 38 kobiet (4,3%).

Z powyższych danych wynika, że najwyższy odsetek niepełnosprawnych osób bezrobotnych występował w 2021 r. w powiecie milickim. Natomiast najkorzystniejsza sytuacja była w powiecie wołowskim.

Turystyka

Subregion Wrocławski posiada potencjał do rozwoju turystyki, a zwłaszcza turystyki weekendowej połączonej z aktywnym wypoczynkiem. Jednocześnie na obszarze Subregionu znajdują się liczne zabytki, świadczące o jego bogatym dziedzictwie materialnym. Według danych zawartych w „Raporcie o stanie zachowania zabytków nieruchomych w województwie dolnośląskim. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C)” w 2016 r. tylko na terenie powiatów milickiego, średzkiego, strzelińskiego i wołowskiego znajdowało się odpowiednio 72, 277, 198 i 155 zabytków.

Wśród zabytków znajdowały się m.in.: kościoły, miasta z murami miejskimi, ratuszami, budowlami publicznymi i kamienicami, pałace oraz przykłady nowoczesnej architektury przemysłowej XIX i XX w.

Do najważniejszych zabytków zlokalizowanych na obszarze Subregionu Wrocławskiego zaliczyć należy:

- Zamek książąt oleśnickich z barokową bramą w Bierutowie,
- XIII wieczną Rotundę w stylu romańskim w Stroni,
- Kościół Parafialny p.w. św. Wawrzyńca i św. Antoniego, w Borku Strzelińskim wzniesiony w 2 połowie XIII w. w stylu gotyckim,
- Pałac w Borku Strzelińskim, zbudowany w latach od ok. 1840 r. do 1868 r., pałac został zbudowany w stylu neorenesansowym z elementami neogotyckimi,
- Zespół pałacowo-parkowy w Brzegu Dolnym,
- Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel – Rynek w Brzegu Dolnym,
- Kościół parafialny p.w. Św. Antoniego z Padwy w Miłowicach,
- Zespół pałacowo-parkowy w Stradomi Dolnej,
- Pałac w Piotrówku,
- Kaplicę grobową rodziny Richthofenów w Piotrówku,
- Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny w Cieszkowie,
- Kościół św. Macieja Apostoła w Trzebicku,
- zabytkowy park w Cieszkowie,
- Kościół w Wierzbinie,
- Kościół w Domanowie,
- Zespół pałacowy z folwarkiem w Kondratowicach,
- Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żelowicach,
- Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Księginicach Wielkich,
- Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. (dawniej p.w. Św. Gotarda) Kostomłotach,
- Kościół filialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Osieku,
- Pałac rodziny von der Recke-Volmerstein (obecnie Urząd Gminy) w Krośnicach,
- Dom z rudy darniowej w Krośnicach (na ścieżce Przyrodniczej „Stawy Krośnickie”),
- Cerkiew Zwiastowania Przenajświętszej Bogurodzicy w Malczycach,
- Pałac w Rachowie,
- Zespół pałacowo - parkowo - folwarczny w Domanicach,
- Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Maniowie Wielkim,
- Kościół ewangelicko-augsburski p.w. Świętego Krzyża w Międzyborzu,
- Zespół kościoła parafialnego p.w. Świętego Józefa w Międzyborzu
- Zespół folwarczny w Międzyborzu,

- Pałac Maltzanów,
- Ruiny zamku w Miliczu,
- Mury średniowiecznego zamku rodu von Czirn na Gromniku,
- Ratusz w Prusicach,
- Tumba grobowa Melchiora von Hatzfelda z 1659-1661 r. w Kościele Parafialnym Św. Jakuba Apostoła,
- Kościół pomocniczy Św. Józefa w Prusicach,
- Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Przewornie,
- Rotundę św. Gotarda w Strzelinie,
- Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Strzelinie,
- Drewniany Kościół p.w. św. Marka z 1660 r. wraz z cmentarzem i drogą krzyżową autorstwa rzeźbiarza Bruno Tschötschela,
- Kościół ewangelicki p.w. Ap. Jana i Piotra (styl klasycystyczny) w Sycowie,
- Ratusz w Środzie Śląskiej,
- Skarb Średzki,
- Zespół pałacowo-parkowy w Goszczu,
- Kościół parafialny Marki Bożej Wspomożenia Wiernych (Sanktuarium Maryjne/Bazylika Mniejsza) w Twardogórze,
- Kościół filialny p.w. św. Urszuli w Udaniu,
- kościół filialny MB Częstochowskiej w Jarosławiu,
- Ratusz w Wiązowie,
- Kościół p.w. św. Floriana w Starym Wiązowie,
- Cmentarz Żydowski w Wińsku,
- Warzelnię cukru (relikt) w Konarach,
- Zespół Pocysterski w Lubiążu,
- Staromiejskie centrum Wołowa,
- Zespół pałacowo-parkowy z ruinami pałacu i Basztą,
- Rynek w Żmigrodzie.

Ważnych informacji na temat potencjału turystycznego Obszaru dostarczają dane dotyczące liczby odwiedzających go turystów. Niestety GUS nie publikuje w układzie gminnym informacji odnośnie liczby turystów z Polski, dlatego też w diagnozie wykorzystano dane dotyczące turystów zagranicznych.

Tabela 6. Turyści zagraniczni

Jednostka terytorialna	Turyści zagraniczni (nierezydenci)			Udzielone noclegi turystom zagranicznym (nierezydentom)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	0	18	-	0	51	-
Borów	-	-	-	-	-	-
Brzeg Dolny	279	86	30,8	1 188	320	26,9
Cieszków	-	-	-	-	-	-
Domaniów	-	-	-	-	-	-
Dziadowa Kłoda	0	55	-	0	55	-
Jordanów Śląski	-	-	-	-	-	-
Kondratowice	-	-	-	-	-	-
Kostomłoty	1 651	123	7,5	2 163	237	11,0
Krośnice	311	97	31,2	2 197	366	16,7
Malczyce	-	-	-	-	-	-
Mietków	-	-	-	-	-	-
Międzybórz	-	-	-	-	-	-
Milicz	370	40	10,8	742	84	11,3

Jednostka terytorialna	Turyści zagraniczni (nierezydenci)			Udzielone noclegi turystom zagranicznym (nierezydentom)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Prusice	-	-	-	-	-	-
Przeworno	-	-	-	-	-	-
Strzelin	662	11	1,7	1602	16	1,0
Syców	47	872	1 855,3	57	1373	2 408,8
Środa Śląska	1 237	25	2,0	2 092	53	2,5
Twardogóra	0	114	-	0	165	-
Udanin	-	-	-	-	-	-
Wiązów	22	0	0,0	102	0	0,0
Wińsko	-	-	-	-	-	-
Wołów	4	0	0,0	6	0	0,0
Żmigród	53	0	0,0	183	0	0,0
Subregion Wrocławski	4 636	1 441	31,1	10 332	2 720	26,3
Dolny Śląsk	510 072	271 750	53,3	1 128 234	667 813	59,2

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. Subregion odwiedziło łącznie 1441 turystów, którym udzielono 2720 noclegów. Jednak dane te nie odzwierciedlają faktycznego zainteresowania turystów Subregionem. Dotyczy to zwłaszcza gmin Milicz, Krośnice i Żmigród, gdzie rozwija się turystyka jednodniowa (rowerowa i piesza).

Rozwój turystyki jednodniowej wymaga dobrze rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych pieszych i rowerowych. Jak wynika z danych otrzymanych z Urzędów Gmin na terenie Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych jest 58 ścieżek rowerowych o łącznej długości 158,436 km.

Ścieżki rowerowe funkcjonują w 11 gminach Subregionu Wrocławskiego, przy czym najwięcej z nich zlokalizowanych jest w gminach: Brzeg Dolny (15 ścieżek), Strzelin (9), Środa Śląska (9) i Wołów (8).

Największa łączna długość ścieżek rowerowych występuje w gminach: Brzeg Dolny (29,37 km), Żmigród (27,7 km), Środa Śląska (25,25 km) oraz Wołów (20,4 km).

Tabela 7. Ścieżki rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Liczba ścieżek	Długość ścieżek (km)	Najważniejsze ścieżki
Bierutów	-	-	-
Borów	-	-	-
Brzeg Dolny	15	29,37	• Miękinia – Brzeg Dolny • Brzeg Dolny – Wołów • Brzeg Dolny – Radecz – Godzięcin
Cieszków	-	-	-
Domaniów	-	-	-
Dziadowa Kłoda	-	-	-
Jordanów Śląski	-	-	-
Kondratowice	-	-	-
Kostomłoty	1	1,033	• Kostomłoty – Zabłoto
Krośnice	-	-	-
Malczyce	-	-	-
Mietków	-	-	-
Międzybórz	-	-	-
Milicz	1	23,0	• Gruszczyca – Grabownica • Ruda Milicka – Średzina • Sułów – Baranowice

Jednostka terytorialna	Liczba ścieżek	Długość ścieżek (km)	Najważniejsze ścieżki
Prusice	3	4,0	<ul style="list-style-type: none"> • Wszemirów – Prusice – Pietrowice Małe – Ligotka – do granicy z Gminą Żmigród • Pawłów Trzebniki – do granicy z Gminą Trzebnica • Skokowa – Górowo
Przeworno	1	3,2	<ul style="list-style-type: none"> • Singletrack Gminy Przeworno
Strzelin	9	14,5	<ul style="list-style-type: none"> • Strzelin – Mikoszków (ciąg pieszo – rowerowy) • Strzelin – Chociwel (ciąg pieszo – rowerowy) • Singletracki Wzgórz Strzelińskich (odcinki – S1,S2,S3,S4)
Syców	1	2,7	<ul style="list-style-type: none"> • Syców (ul. Szarych Szeregów) – Wioska (ul. Azaliowa) – do granicy z województwem wielkopolskim
Środa Śląska	9	25,25	<ul style="list-style-type: none"> • Środa Śląska – Ciechów • Środa Śląska – Szczepanów • Środa Śląska – Ogrodnica
Twardogóra	5	7,283	<ul style="list-style-type: none"> • Goszcz – Moszyce • Drogoszowice – Sosnowka • Domasławice – Goszcz
Udanin	-	-	-
Wiązów	-	-	-
Wińsko	-	-	-
Wołów	8	20,4	<ul style="list-style-type: none"> • Ścieżka rowerowa dawnym torem kolejowym Wołów – Lubiąż • Wołów ul.: Objazdowa – Garwolska – Trzebnicka – Panieńska
Żmigród	5	27,7	<ul style="list-style-type: none"> • Ścieżka rowerowa Żmigród – Przedkowice • Ścieżka rowerowa Żmigród – granica gminy Żmigród z gminą Prusice • Ścieżka rowerowa Osiek – Książęca Wieś
Subregion Wrocławski	58	158,436	-

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Jak wynika z powyższych danych, aktualnie ścieżki rowerowe nie tworzą spójnej sieci i to zarówno w wymiarze gminnym, jak i ponad lokalnym. Konieczne są zatem dalsze inwestycje zmierzające do budowy nowych ścieżek rowerowych, tak aby ułatwić turystom oraz mieszkańcom przemieszczanie się pomiędzy miejscami o wysokich walorach turystycznych.

Warto w tym miejscu podkreślić, że gminy planują działania zmierzające do rozwoju sieci ścieżek/tras rowerowych. Przykładem może być gmina Domaniów, w której to przewidziano powstanie tras rowerowych, odrębnych od jezdni dróg powiatowych oraz możliwość wykorzystania dróg polnych szczególnie tzw. „Drogi Piastowskiej” na trasy rowerowe, łączące Domaniów z pobliskimi miejscowościami oraz z terenami o szczególnych walorach turystycznych i rekreacyjnych.

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowane są także liczne rowerowe i piesze szlaki turystyczne. Szlaki te łączą obiekty dziedzictwa materialnego oraz obszary cenne przyrodniczo.

Tabela 8. Szlaki turystyczne i trasy rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Najatrakcyjniejsze szlaki turystyczne/trasy rowerowe
Bierutów	<ul style="list-style-type: none"> • Trasa rowerowa Doliną Widawy • Trasa rowerowa Folwarczna • Trasa rowerowa Grzybowa

Jednostka terytorialna	Najatrakcyjniejsze szlaki turystyczne/trasy rowerowe
Borów	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak turystyczny niebieski (PTTK): Ząbkowice Śląskie – Strzelin – Zielenice (gm. Borów) – Siemianów i Suchowice (gm. Borów) – Jordanów Śląski – Ślężański Park Krajobrazowy
Brzeg Dolny	<ul style="list-style-type: none"> • Czerwony szlak turystyczny: Brzeg Dolny – Miękinia • Szlak archeologiczny: Stary Dwór – Wały – Brzeg Dolny – Pyszca – Pogalewo Wielkie – Lubiąż • Szlak Dookoła Wrocławia im. dr B. Turonia: Uraz – Wały – Brzeg Dolny – Głóska
Cieszków	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak pieszy zielony Zduny – Cieszków – Zwierzyniec – Trzebicko – Góry – Góry Dolne (ok. 12,7 km) • Szlak rowerowy czarny Nowy Folwark – Sedraszyce – Cieszków – Zwierzyniec – Wężowice – Trzebicko – Jankowa (ok. 11 km) • Szlak rowerowy MTB2 Dziadkowo – Pakosławsko – Guzowice – Cieszków – Zwierzyniec – Trzebicko – Góry – Góry Dolne (ok. 21 km)
Domaniów	-
Dziadowa Kłoda	<ul style="list-style-type: none"> • Trasa „Skrajem lasu” • Trasa „Wzdłuż Miłki i Widawy” • trasa Zabytkowych alei
Jordanów Śląski	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak Niebieski • Szlak Zielony
Kondratowice	<ul style="list-style-type: none"> • Żółty szlak turystyczny z Niemczy do Białego Kościoła, który przebiega na terenie gminy przez miejscowości: Zarzyca – Wójcin – Żelowice • Czerwony szlak turystyczny z Łagiewnik przez Dębowe Wzgórza do Ziębic
Kostomłoty	<ul style="list-style-type: none"> • Ślężańska Droga św. Jakuba odcinek europejskiego szlaku pątniczego do Santiago de Compostela
Krośnice	<ul style="list-style-type: none"> • Ścieżka przyrodnicza „Stawy Krośnickie” – szlak pieszy • Szlak zielony na Gęślicę (KKW– Gęślica) – szlak rowerowy • Szlak niebieski, „Wierzchowicki” (szlak wokół Krośnic) – szlak pieszy • Szlak niebieski, Wielka Pętla Rowerowa Wzgórz Krośnickich – szlak rowerowy
Malczyce	<ul style="list-style-type: none"> • Droga św. Jakuba Via Regia – pieszy międzynarodowy szlak pątniczy • Pomocnicza droga św. Jakuba Via Regia – pieszy międzynarodowy szlak pątniczy • Pieszy szlak turystyczne PTTK – spacerowy zielony
Mietków	<ul style="list-style-type: none"> • przez gminę przebiega międzynarodowy szlak rowerowy nr R9 (z Kątów Wrocławskich przez Stróżę, Wawrzeńczyce, Mietków i Maniów w kierunku Sobótki), łączący Morze Adriatyckie z Morzem Bałtyckim • Ślężański Szlak Św. Jakuba, który przebiega ze Ślęzy (przez Chwałów, Maniów Mały, wzdłuż wschodniego brzegu Zbiornika Mietkowskiego, Borzygniew) do Ujowa, gdzie znajduje się kościół p.w. św. Jakuba
Międzybórz	-
Milicz	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak Niebieski – Grabowno Wielkie – Żmigród • Szlak Zielony – Cieszków – Skoroszów • Szlak Czerwony – Milicz – Żmigród
Prusice	<ul style="list-style-type: none"> • Wzgórza Trzebnickie
Przeworno	<ul style="list-style-type: none"> • Czerwony szlak • Zielony szlak
Strzelin	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak rowerowy: Wzgórze Szańcowe – Gęsiniec – Gościęcice (Kompleks leśny Trzy Dęby) – Dębniki – Biały Kościół – Nowolesie – Singletracki S1/S2/S3 – Gościęcice – Park Miejski im. Armii Krajowej w Strzelinie • Szlak pieszy: Park Skalny – Pomnik Paula Ehrlicha – Pomnik Legionisty – Dom Księżąt Brzeskich/Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. – Rynek – Rotunda św. Gotarda – Baszta Prochowa – Kaplica św. Jerzego – Wzgórze Parkowe (Maryjne) • Szlak rowerowy: Biały Kościół (ośrodek) – Gębcyce – Nowolesie – Singletracki S1/S2/S4 – Dębniki – Biały Kościół
Syców	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak Bursztynowy (fragment, północno-wschodnia część gminy) • Szlak Świętego Jakuba
Środa Śląska	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak Świętego Jakuba • Szlak Odry • Ścieżka dydaktyczna Kobylniki – Brodno – Środa Śląska
Twardogóra	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak czerwony – rowerowy „Duża pętla twardogórska” • Szlak czerwony – rowerowy • Szlak niebieski – rowerowy „Korona Kocich Gór”

Jednostka terytorialna	Najatrakcyjniejsze szlaki turystyczne/trasy rowerowe
Udanin	-
Wiązów	-
Wińsko	-
Wołów	<ul style="list-style-type: none"> • Żółty szlak rowerowy „Wołowskie Krajobrazy” wokół Wołowa • Niebieski ponadregionalny szlak rowerowy „Szlakiem Odry” • Zielony szlak rowerowy „Leśne wydmy” – pętla wokół wsi Rudno, przeznaczony także m.in. do zawodów rowerowych MTB
Żmigród	<ul style="list-style-type: none"> • Szlak czerwony „Zamkowy” • Szlak rowerowy Krzyży Pokutnych i Grodzisk w Dolinie Baryczy • Ścieżka „Trzy Stawy”

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Warto zaznaczyć, że przedstawione w powyższej tabeli szlaki turystyczne i trasy rowerowe mają niejednokrotnie znaczenie ponadlokalne a nawet międzynarodowe (np. Droga Św. Jakuba).

Sfera społeczna

Demografia

Potencjał demograficzny Subregionu Wrocławskiego na koniec grudnia 2021 r. stanowił 245 842 mieszkańców (ok. 8,5% potencjału ludnościowego województwa dolnośląskiego), w tym 124 859 kobiet i 120 983 mężczyzn.

Obserwowanym na obszarze Subregionu zjawiskiem jest zmniejszanie się liczby ludności. W latach 2014-2021 liczba ludności zmniejszyła się o 0,9%. W analogicznym okresie liczba ludności na Dolnym Śląsku zmniejszyła się o 0,3%.

Tabela 9. Liczba ludności stan na 31 grudnia

Wyszczególnienie	2014	2021	2014=100
Bierutów	10 180	9 465	97,8
Mężczyźni	4 984	4 608	97,5
Kobiety	5 196	4 857	98,2
Borów	5 323	5 079	99,0
Mężczyźni	2 674	2 543	98,8
Kobiety	2 649	2 536	99,3
Brzeg Dolny	16 024	16 280	100,7
Mężczyźni	7 701	7 836	100,9
Kobiety	8 323	8 444	100,5
Cieszków	4 692	4 581	99,4
Mężczyźni	2 343	2 281	100,9
Kobiety	2 349	2 300	97,9
Domaniów	5 306	4 962	97,3
Mężczyźni	2 615	2 482	97,8
Kobiety	2 691	2 480	96,8
Dziadowa Kłoda	4 635	4 555	99,2
Mężczyźni	2 312	2 266	98,7
Kobiety	2 323	2 289	99,7
Jordanów Śląski	3 149	3 261	101,0
Mężczyźni	1 566	1 615	101,7
Kobiety	1 583	1 646	100,2
Kondratowice	4 471	4 046	95,6
Mężczyźni	2 277	2 062	95,8
Kobiety	2 194	1 984	95,5
Kostomłoty	7 157	7 229	99,5
Mężczyźni	3 599	3 573	98,6
Kobiety	3 558	3 656	100,3
Krośnice	8 194	8 016	99,3
Mężczyźni	4 132	4 017	99,3
Kobiety	4 062	3 999	99,4
Malczyce	6 001	5 714	99,2
Mężczyźni	2 958	2 871	100,3
Kobiety	3 043	2 843	98,1
Mietków	3 881	3 870	96,9
Mężczyźni	1 931	1 923	96,7
Kobiety	1 950	1 947	97,0
Międzybórz	5 139	5 061	99,1
Mężczyźni	2 548	2 504	99,3
Kobiety	2 591	2 557	98,9
Milicz	24 380	23 436	99,2
Mężczyźni	11 983	11 477	98,9
Kobiety	12 397	11 959	99,6
Prusice	9 339	9 320	100,4

Wyszczególnienie	2014	2021	2014=100
Mężczyźni	4 669	4 673	101,1
Kobiety	4 670	4 647	99,7
Przeworno	4 974	4 580	95,6
Mężczyźni	2 518	2 297	94,4
Kobiety	2 456	2 283	96,8
Strzelin	22 133	21 545	100,2
Mężczyźni	10 781	10 448	100,3
Kobiety	11 352	11 097	100,0
Syców	16 659	16 490	101,3
Mężczyźni	8 080	8 019	101,5
Kobiety	8 579	8 471	101,1
Środa Śląska	19 742	19 813	100,9
Mężczyźni	9 627	9 662	100,7
Kobiety	10 115	10 151	101,0
Twardogóra	13 011	12 596	99,5
Mężczyźni	6 442	6 233	99,5
Kobiety	6 569	6 363	99,5
Udanin	5 343	4 909	95,2
Mężczyźni	2 657	2 454	95,1
Kobiety	2 686	2 455	95,3
Wiązów	7 373	6 989	96,3
Mężczyźni	3 670	3 477	96,8
Kobiety	3 703	3 512	95,8
Wińsko	8 513	8 005	97,2
Mężczyźni	4 178	3 924	97,6
Kobiety	4 335	4 081	96,8
Wołów	22 902	21 759	97,9
Mężczyźni	11 333	10 695	97,7
Kobiety	11 569	11 064	98,0
Żmigród	14 848	14 281	98,7
Mężczyźni	7 344	7 043	98,5
Kobiety	7 504	7 238	99,0
Subregion Wrocławski	253 369	245 842	99,1
Mężczyźni	124 922	120 983	99,1
Kobiety	128 447	124 859	99,1
Dolny Śląsk	2 908 457	2 897 737	99,7
Mężczyźni	1 398 554	1 393 074	99,7
Kobiety	1 509 903	1 504 663	99,7

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Spadek liczby ludności w latach 2014-2021 odnotowano w 19 gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Z największym natężeniem zjawisko depopulacji wystąpiło w gminach: Udanin, Przeworno, Kondratowice, Wiązów, Mietków i Wińsko. Równocześnie w 6 gminach: Syców (1,3%), Jordanów Śląski (1,0%), Środa Śląska (0,9%), Brzeg Dolny (0,7%), Prusice (0,4%) i Strzelin (0,2%) liczba ludności wzrosła.

Na sytuację demograficzną Subregionu negatywnie wpływa utrzymujące się ujemne saldo migracji. W 2021 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wyniosło (-1,7). Na przestrzeni lat 2014-2021 sytuacja w niniejszym zakresie uległa polepszeniu. W 2014 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wynosiło (-2,0). Dodatkowo należy podkreślić, iż saldo migracji w przypadku województwa dolnośląskiego było w 2014 r. i 2021 r. dodatnie i wynosiło odpowiednio 0,2 i 1,2.

Tabela 10. Ruch naturalny i migracyjny ludności

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności			Saldo migracji ogółem na 1000 ludności		
	2014	2021	Różnica	2014	2021	Różnica
Bierutów	-1,7	-7,0	-5,4	-7,2	-4,1	3,2
Borów	1,0	-5,5	-6,5	3,4	-2,6	-6,0
Brzeg Dolny	-0,5	-8,4	-7,9	-3,5	2,6	6,1
Cieszków	3,6	-1,5	-5,1	-3,8	-3,5	0,3
Domaniów	0,4	-5,6	-6,0	-6,4	-6,4	0,0
Dziadowa Kłoda	3,4	-3,1	-6,5	-6,9	-0,9	6,0
Jordanów Śląski	1,6	-6,7	-8,3	-0,3	2,5	2,8
Kondratowice	2,5	-7,6	-10,1	-2,0	-8,1	-6,1
Kostomłoty	1,1	-5,3	-6,4	0,3	-1,0	-1,3
Krośnice	-0,4	-4,6	-4,3	0,1	2,5	2,4
Malczyce	-2,2	-11,3	-9,1	-1,3	-2,1	-0,8
Mietków	1,8	-4,6	-6,4	1,0	-0,5	-1,5
Międzybórz	1,2	-2,0	-3,1	-2,3	-2,6	-0,2
Milicz	1,5	-4,8	-6,3	-3,3	-0,1	3,2
Prusice	1,0	-5,5	-6,4	-1,9	-0,9	1,1
Przeworno	-6,8	-7,8	-1,0	-4,8	-8,7	-3,9
Strzelin	-1,5	-5,7	-4,2	0,1	3,3	3,2
Syców	3,6	-3,6	-7,2	-0,3	1,2	1,5
Środa Śląska	1,0	-3,7	-4,7	1,8	2,4	0,6
Twardogóra	1,5	-5,7	-7,2	0,6	-1,3	-1,9
Udanin	-2,2	-6,9	-4,6	-3,7	-3,8	-0,1
Wiązów	-1,5	-6,6	-5,1	-4,0	-3,7	0,3
Wińsko	-2,5	-3,5	-1,0	-0,8	-3,1	-2,3
Wołów	-0,5	-6,8	-6,3	-0,6	-1,8	-1,3
Żmigród	1,6	-5,2	-6,8	-4,3	-2,4	1,9
Subregion Wrocławski	0,3	-5,6	-5,8	-2,0	-1,7	0,3
Dolny Śląsk	-0,9	-5,5	-4,6	0,2	1,2	1,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W 2021 r. dodatnie saldo migracji na 1 tys. mieszkańców zanotowało sześć gmin, a mianowicie: Strzelin (3,3), Brzeg Dolny (2,6), Krośnice (2,5), Jordanów Śląski (2,5), Środa Śląska (2,4) i Syców (1,2). W pozostałych gminach dominował odpływ ludności, a w największej skali zjawisko to wystąpiło w gminach: Przeworno (-8,7), Kondratowice (-8,1), Domaniów (-6,4), Bierutów (-4,1), Udanin (-3,8), Wiązów (-3,7) i Cieszków (-3,5).

Wpływ na sytuację demograficzną Subregionu Wrocławskiego ma również przyrost naturalny. Na analizowanym Obszarze w 2021 r. występował ujemny przyrost naturalny. Wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1000 ludności w powyższym roku wynosiła (-5,6). Niestety w stosunku do 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa pogorszeniu. W 2014 r. wskaźnik był dodatni i wynosił 0,3.

W 2021 r. ujemny przyrost naturalny odnotowano we wszystkich gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Najniższym wskaźnikiem przyrostu naturalnego na 1000 ludności legitymowały się gminy: Malczyce (-11,3), Brzeg Dolny (-8,4), Przeworno (-7,8) i Kondratowice (-7,6). Niestety na przestrzeni lat sytuacja na analizowanym Obszarze zdecydowanie pogorszyła się. W 2014 r. dodatni przyrost naturalny zanotowano w 16 gminach.

Na terenie Subregionu Wrocławskiego widoczne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Przyjmując jako symptom tego zjawiska wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, stwierdzić należy, że sytuacja na terenie Subregionu uległa pogorszeniu, chociaż nadal na tle województwa jest korzystna.

W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika dla Subregionu wynosiła 27,2 (na Dolnym Śląsku 30,3). W 2014 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 19,1 (w regionie 22,0).

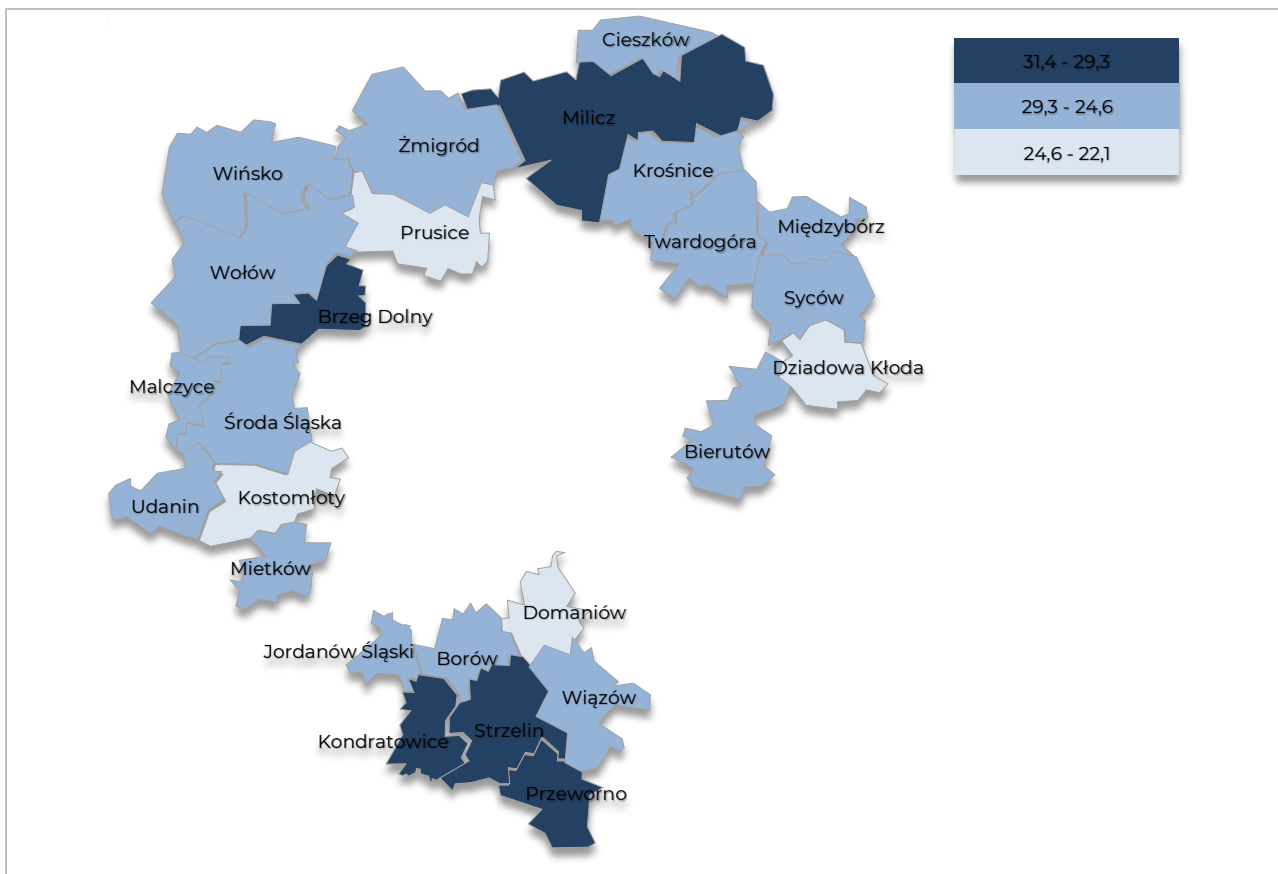
Tabela 11. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym			Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	93,7	129,2	137,9	18,3	28,2	154,1
Borów	104,2	113,0	108,4	20,4	25,4	124,5
Brzeg Dolny	114,2	132,8	116,3	20,5	30,5	148,8
Cieszków	75,0	101,2	134,9	17,4	26,2	150,6
Domaniów	77,0	105,4	136,9	17,4	24,5	140,8
Dziadowa Kłoda	69,1	83,0	120,1	15,6	23,3	149,4
Jordanów Śląski	86,5	90,5	104,6	16,8	22,1	131,5
Kondratowice	94,9	132,5	139,6	19,2	29,6	154,2
Kostomłoty	83,5	104,4	125,0	17,6	23,8	135,2
Krośnice	84,0	105,3	125,4	18,6	27,1	145,7
Malczyce	97,0	120,8	124,5	18,6	26,2	140,9
Mietków	96,0	109,6	114,2	20,7	28,1	135,7
Międzybórz	73,3	100,1	136,6	17,1	24,9	145,6
Milicz	92,7	121,5	131,1	21,3	31,4	147,4
Prusice	76,8	98,2	127,9	16,1	23,7	147,2
Przeworno	106,7	135,7	127,2	22,3	30,9	138,6
Strzelin	113,4	135,2	119,2	21,5	30,9	143,7
Syców	90,8	115,3	127,0	19,0	27,9	146,8
Środa Śląska	98,0	117,8	120,2	19,3	27,7	143,5
Twardogóra	90,4	119,1	131,7	18,1	27,7	153,0
Udanin	105,4	139,8	132,6	20,4	27,5	134,8
Wiązów	89,1	110,8	124,4	19,4	26,6	137,1
Wińsko	103,3	126,8	122,7	22,4	28,9	129,0
Wołów	111,8	130,4	116,6	21,0	29,2	139,0
Żmigród	90,9	117,5	129,3	19,1	27,2	142,4
Subregion Wrocławski	92,7	115,8	124,9	19,1	27,2	142,1
Dolny Śląsk	117,4	135,8	115,7	22,0	30,3	137,7

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W 2021 r. wartość wskaźnika obciążenia demograficznego osobami starszymi najwyższa była w gminach: Milicz (31,4), Przeworno (30,9), Strzelin (30,9), Brzeg Dolny (30,5), Kondratowice (29,6), Wołów (29,2) i Wińsko (28,9).

Warto jednak podkreślić, że na obszarze Subregionu Wrocławskiego nadal znajdują się gminy, w których sytuacja demograficzna jest relatywnie korzystna. W przypadku sześciu gmin (Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski i Prusice) liczba osób w wieku poprodukcyjnym była mniejsza od liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Rysunek 5. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Podsumowując stwierdzić można, że na terenie Subregionu Wrocławskiego stopniowo narastają problemy demograficzne. W przyszłości mogą one stać się jednym z kluczowych czynników decydujących o kierunkach dalszego rozwoju Subregionu Wrocławskiego.

Pomoc społeczna

Na terenie Subregionu Wrocławskiego nadal zauważalny jest problem ubóstwa, przejawiający się koniecznością korzystania z pomocy społecznej.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. w Subregionie z pomocy społecznej korzystały 2714 gospodarstwa domowe znajdujące się poniżej kryterium dochodowego. Stanowiło to ok. 9,1% ogółu gospodarstw domowych korzystających z pomocy na terenie Dolnego Śląska (przy udziale ludnościowym ok. 8,5%).

Można więc stwierdzić, iż problem ubóstwa na analizowanym Obszarze występuje z większym natężeniem. Należy jednak zaznaczyć, że w stosunku do 2014 r. sytuacja uległa poprawie. Wówczas z pomocy korzystało 4900 gospodarstw domowych znajdujących się poniżej kryterium dochodowego.

Tabela 12. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	Ogółem			Poniżej kryterium dochodowego		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	275	141	51,3	186	96	51,6
Borów	181	98	54,1	97	40	41,2
Brzeg Dolny	376	192	51,1	267	106	39,7
Cieszków	268	136	50,7	191	108	56,5

Jednostka terytorialna	Ogółem			Poniżej kryterium dochodowego		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Domaniów	102	74	72,5	64	53	82,8
Dziadowa Kłoda	95	53	55,8	62	39	62,9
Jordanów Śląski	44	27	61,4	30	17	56,7
Kondratowice	184	99	53,8	156	80	51,3
Kostomłoty	188	98	52,1	139	78	56,1
Krośnice	434	163	37,6	261	94	36,0
Malczyce	146	68	46,6	80	37	46,3
Mietków	86	39	45,3	56	21	37,5
Międzybórz	165	80	48,5	96	37	38,5
Milicz	526	318	60,5	385	207	53,8
Prusice	435	284	65,3	311	171	55,0
Przeworno	224	114	50,9	182	78	42,9
Strzelin	779	511	65,6	629	370	58,8
Syców	273	141	51,6	184	86	46,7
Środa Śląska	271	235	86,7	163	147	90,2
Twardogóra	72	47	65,3	55	33	60,0
Udanin	156	88	56,4	115	66	57,4
Wiązów	234	201	85,9	179	115	64,2
Wińsko	361	249	69,0	244	152	62,3
Wołów	667	471	70,6	472	279	59,1
Żmigród	426	394	92,5	296	204	68,9
Subregion Wrocławski	6 968	4 321	62,0	4 900	2 714	55,4
Dolny Śląsk	75 782	46 511	61,4	55 348	29 753	53,8

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W analizowanym okresie poprawie uległa sytuacja we wszystkich gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Największy spadek liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej odnotowano w gminach Krośnice, Mietków, Międzybórz, Brzeg Dolny, Borów, Przeworno, Malczyce i Syców. W gminach tych liczba najuboższych gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o ponad połowę. Najwolniej liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszała się natomiast w gminach: Środa Śląska i Domaniów.

Do czasu wybuchu epidemii, głównych przyczyn ubóstwa upatrywać należało nie tyle w wadliwie funkcjonującym rynku pracy, ile w dysfunkcyjnych postawach samych mieszkańców.

Pomoc społeczna nie ogranicza się jedynie do wypłat świadczeń, jest ona również częścią znacznie szerszej polityki senioralnej. W kontekście zachodzącego na terenie Subregionu Wrocławskiego zjawiska starzenia się społeczeństwa szczególnie ważne będzie zapewnienie miejsc opieki seniorom i osobom niesamodzielnym.

W 2021 r. na analizowanym Obszarze funkcjonowało 12 placówek stacjonarnej pomocy społecznej dysponujących łącznie 748 miejscami. W stosunku do 2014 r. wzrosła zarówno liczba placówek (o cztery), jak i liczba miejsc (o 290). Warto podkreślić, że w przypadku Subregionu liczba miejsc w placówkach stanowiła w 2021 r. ok. 8,1% ogółu miejsc na Dolnym Śląsku (przy potencjale ludnościowym 8,5%).

Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami)			Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z filiami)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	1	2	200,0	72	135	187,5
Borów	-	-	-	-	-	-
Brzeg Dolny	0	1	-	0	101	-
Cieszków	-	-	-	-	-	-
Domaniów	-	-	-	-	-	-
Dziadowa Kłoda	-	-	-	-	-	-
Jordanów Śląski	-	-	-	-	-	-
Kondratowice	-	-	-	-	-	-
Kostomłoty	1	0	0,0	7	0	0,0
Krośnice	1	1	100,0	152	152	100,0
Malczyce	1	1	100,0	40	46	115,0
Mietków	0	1	-	0	64	-
Międzybórz	-	-	-	-	-	-
Milicz	1	1	100,0	123	122	99,2
Prusice	1	1	100,0	14	20	142,9
Przeworno	-	-	-	-	-	-
Strzelin	-	-	-	-	-	-
Syców	-	-	-	-	-	-
Środa Śląska	1	1	100,0	9	17	188,9
Twardogóra	-	-	-	-	-	-
Udanin	-	-	-	-	-	-
Wiązów	1	1	100,0	41	43	104,9
Wińsko	-	-	-	-	-	-
Wołów	0	2	-	0	48	-
Żmigród	-	-	-	-	-	-
Subregion Wrocławski	8	12	150,0	458	748	163,3
Dolny Śląsk	110	138	125,5	8118	9266	114,1

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Miejsca w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej znajdowały się w gminach: Krośnice (152 miejsca), Bierutów (135), Milicz (122), Brzeg Dolny (101), Mietków (64), Wołów (48), Malczyce (46), Wiązów (43), Prusice (20) i Środa Śląska (17).

W Subregionie wsparcie kierowane jest również do osób z niepełnosprawnościami. Niestety, z uwagi na problem z dostępnością danych trudno jest jednoznacznie wskazać ile osób z niepełnosprawnościami mieszka na terenie Subregionu. Na podstawie, niejednokrotnie szacunkowych danych przekazanych przez gminy stwierdzić można, że na terenie Subregionu Wrocławskiego mieszkało 7280 osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 14. Osoby z niepełnosprawnościami w Subregionie Wrocławskim

Jednostka terytorialna	Liczba osób z niepełnosprawnościami
Bierutów	286
Borów	-
Brzeg Dolny	787
Cieszków	245
Domaniów	123
Dziadowa Kłoda	150
Jordanów Śląski	37
Kondratowice	250
Krośnice	227
Malczyce	400

Jednostka terytorialna	Liczba osób z niepełnosprawnościami
Mietków	68
Międzybórz	-
Milicz	830
Prusice	188
Przeworno	143
Strzelin	569
Syców	377
Środa Śląska	871
Twardogóra	371
Udanin	44
Wiązów	143
Wińsko	180
Wołów	491
Żmigród	500
Subregion Wrocławski	7280

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Osoby z niepełnosprawnościami były adresatem szeregu działań podejmowanych przez wyspecjalizowane instytucje gminne i organizacje samorządowe. Najczęściej osoby te korzystały z zasiłków. Ponadto wsparcie realizowane było m.in. poprzez:

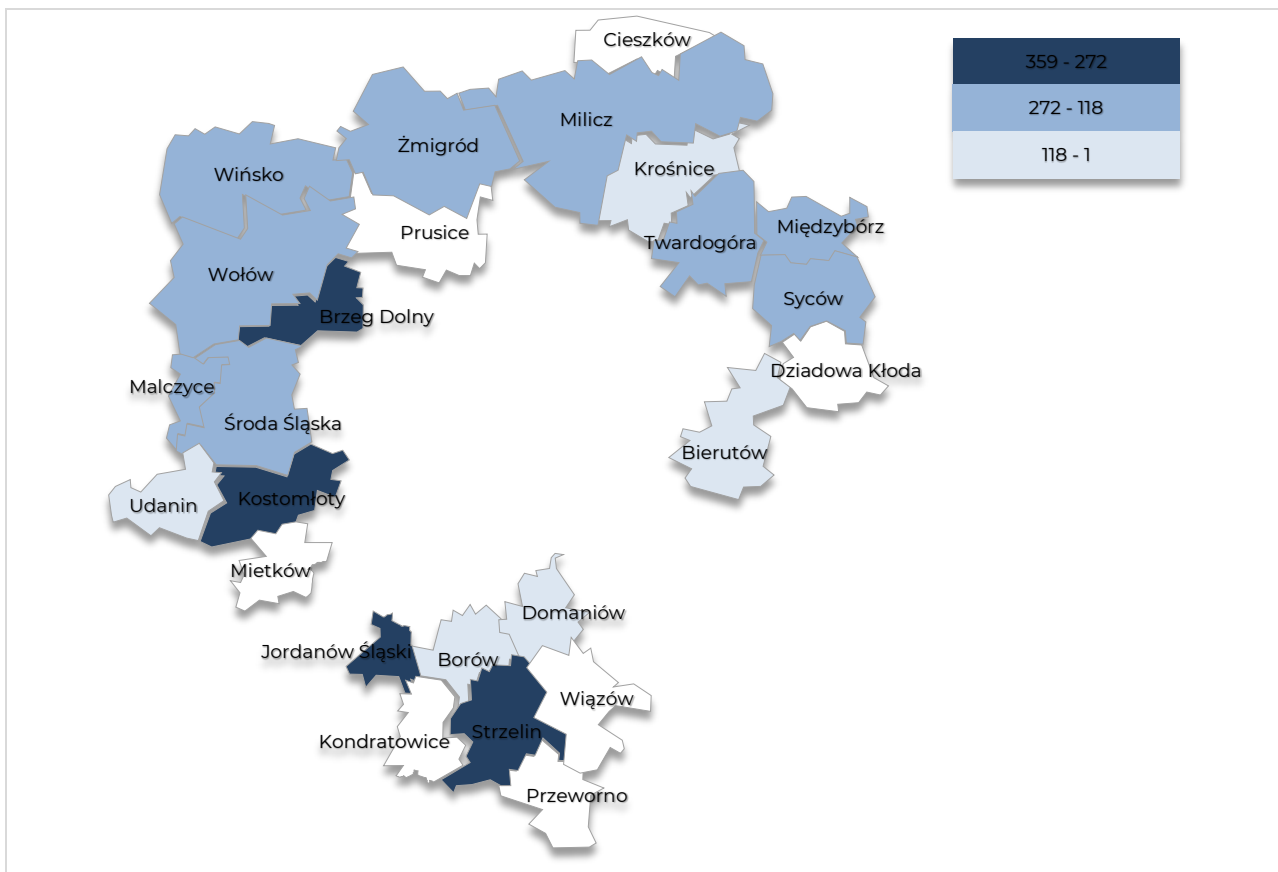
- wsparcie door-to-door (usługa indywidualnego transportu osoby z potrzebą wsparcia),
- dożywianie dzieci w szkołach,
- pomoc w uzyskaniu lub wypożyczeniu sprzętu ortopedycznego,
- wsparcie w usuwaniu barier architektonicznych,
- wsparcie rzeczowe m. innymi Bank Żywności,
- pobyt w DPS,
- wsparcie doradcze, psychologiczne,
- pobyt w ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym,
- udział w Warsztatach Terapii Zajęciowej,

Wsparcie dla rodzin realizowane jest również poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Opieka taka umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a to sprzyja zarówno aktywizacji zawodowej, jak i ograniczeniu sfery ubóstwa.

Niestety na analizowanym Obszarze istnieje luka infrastrukturalna, która sprawia, że dostępność do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest ograniczona. W 2019 r. wartość wskaźnika „dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3” dla Subregionu Wrocławskiego wynosiła 134 i była niższa od średniej regionalnej wynoszącej 232.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Kostomłoty (339), Strzelin (339), Jordanów Śląski (287), Brzeg Dolny (279) i Środa Śląska (269). W tym przypadku jego wartość kształtowała się powyżej średniej dla Dolnego Śląska.

Należy zaznaczyć, że nie wszystkie gminy dysponowały miejscami opieki nad dziećmi do lat 3. Jak wynika z danych GUS sytuacja taka występowała w 6 gminach: Cieszków, Dziadowa Kłoda, Kondratowice, Mietków, Prusice, Przeworno i Wiązów.

Rysunek 6. Dzieci w żłobkach i kubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do 3 lat [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Problemy z dostępnością do powyższej infrastruktury uznać należy, za istotną barierę występującą na terenie Subregionu Wrocławskiego.

Aktywność ludności

Aktywność społeczna mierzona liczbą organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców była na terenie Subregionu Wrocławskiego w 2021 r. niższa niż na Dolnym Śląsku. W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika wynosiła w przypadku Subregionu 40, podczas gdy w województwie dolnośląskim 44.

Na przestrzeni lat 2014-2021 liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców wzrosła na analizowanym Obszarze o 24,1%, a tempo tego wzrostu było o 1,9 punktu procentowego szybsze niż w województwie.

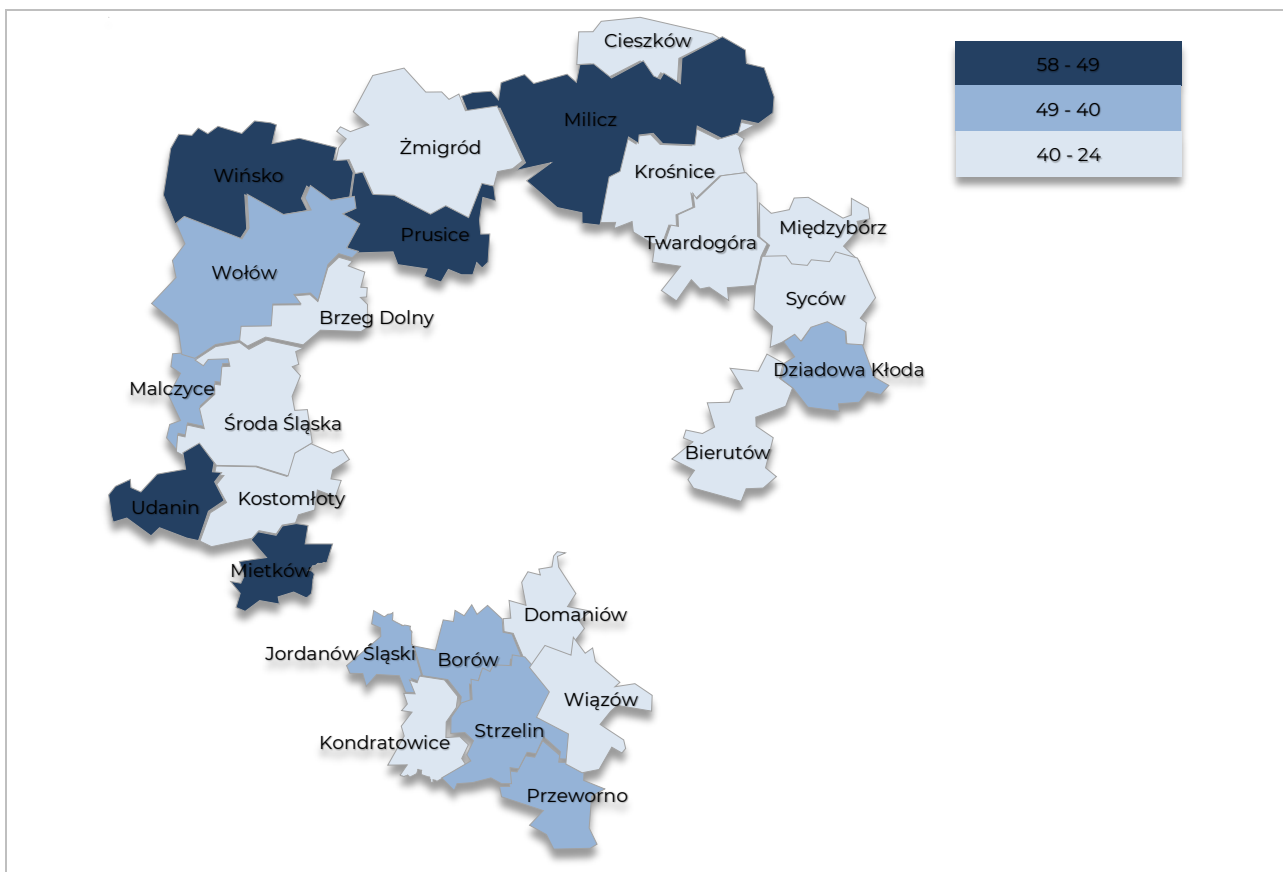
Tabela 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	14	29	207,1	65,9
Borów	23	24	104,3	54,5
Brzeg Dolny	32	39	121,9	88,6
Cieszków	19	35	184,2	79,5
Domaniów	28	28	100,0	63,6
Dziadowa Kłoda	37	44	118,9	100,0
Jordanów Śląski	29	43	148,3	97,7
Kondratowice	25	32	128,0	72,7
Kostomłoty	35	40	114,3	90,9
Krośnice	32	40	125,0	90,9
Malczyce	23	44	191,3	100,0

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Mietków	49	57	116,3	129,5
Międzybórz	27	28	103,7	63,6
Milicz	45	58	128,9	131,8
Prusice	51	58	113,7	131,8
Przeworno	44	44	100,0	100,0
Strzelin	38	44	115,8	100,0
Syców	23	29	126,1	65,9
Środa Śląska	24	31	129,2	70,5
Twardogóra	15	27	180,0	61,4
Udanin	45	51	113,3	115,9
Wiązów	33	34	103,0	77,3
Wińsko	43	55	127,9	125,0
Wołów	37	43	116,2	97,7
Żmigród	30	37	123,3	84,1
Subregion Wrocławski	32	40	124,1	90,4
Dolny Śląsk	36	44	122,2	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W ramach Subregionu w 2021 r. najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do liczby ludności, funkcjonowało w gminach: Milicz (58), Prusice (58), Mietków (57), Wińsko (55) i Udanin (51). Najmniejsze nasycenie organizacjami pozarządowymi odnotowano w gminach: Borów (24), Twardogóra (27), Domaniów (25), Międzybórz (25), Bierutów (29) i Syców (29).

Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W stosunku do 2014 r. największy progres w liczbie organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców widoczny był w gminach: Bierutów (107,1%), Malczyce (91,3%),

Cieszków (84,2%), Twardogóra (80,0%). Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców nie zmniejszyła się w żadnej gminie wchodzącej w skład Subregionu, a w przypadku gmin: Domaniów i Przeworno pozostała na niezmiennym poziomie.

Wychowanie przedszkolne

Potencjał społeczny i gospodarczy na przestrzeni lat buduje się m.in. poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji i to już od okresu przedszkolnego. Dostęp do przedszkoli umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a tym samym może przyczyniać się do ograniczenia sfery ubóstwa.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym był w Subregionie Wrocławskim niższy od średniej na Dolnym Śląsku. W 2021 r. na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat opieką przedszkolną na obszarze Subregionu objętych było 761 dzieci, podczas gdy średnia dla Dolnego Śląska wynosiła 892.

Jednocześnie w stosunku do 2014 r. tempo wzrostu analizowanego wskaźnika wynoszące 7,7% było w przypadku Subregionu niższe niż w regionie (11,5%). Prowadzi to do wniosku, że na tle województwa dolnośląskiego mieszkańcy Subregionu Wrocławskiego mają relatywnie mniejszy dostęp do infrastruktury przedszkolnej.

Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat

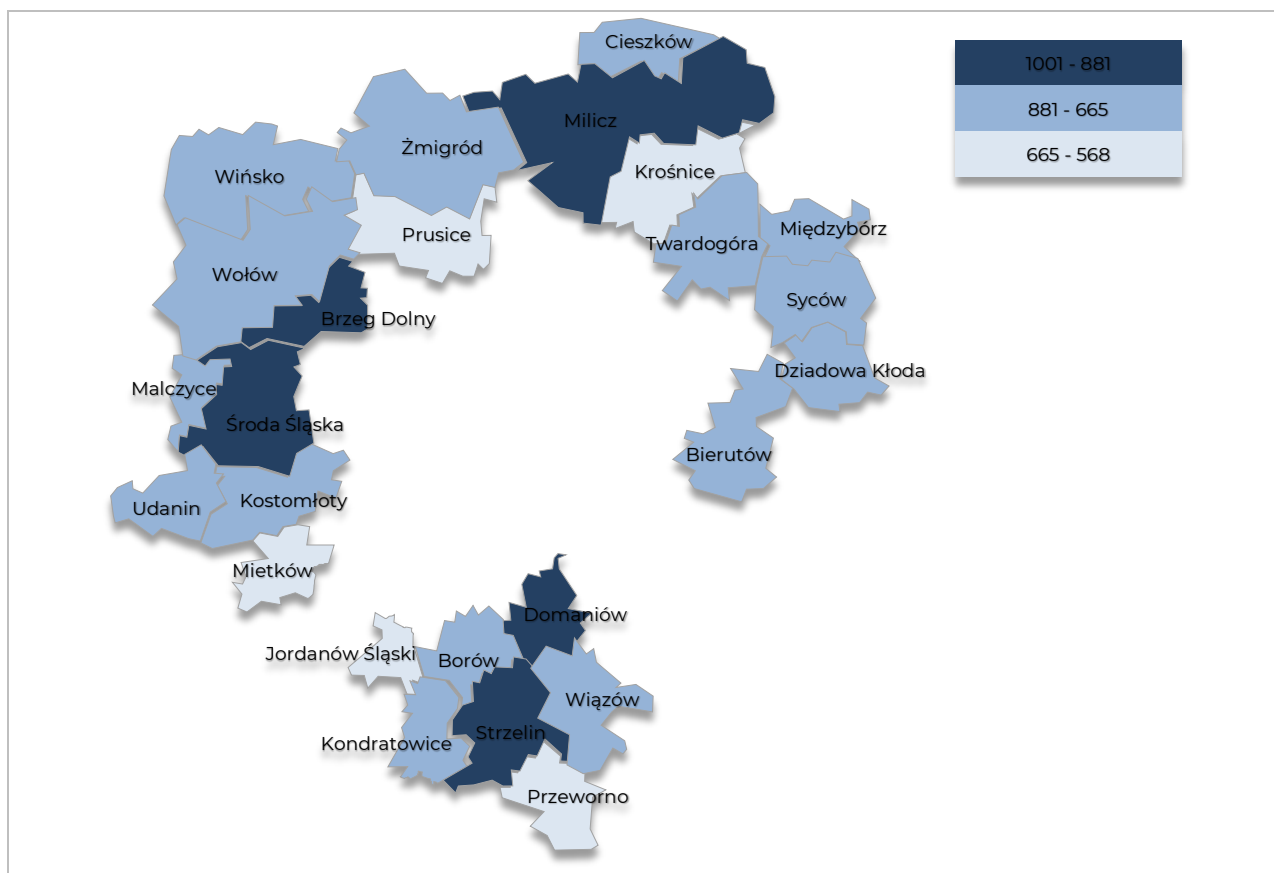
Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	541	713	131,8	79,9
Borów	857	568	66,3	63,7
Brzeg Dolny	941	914	97,1	102,5
Cieszków	594	697	117,3	78,1
Domaniów	699	912	130,5	102,2
Dziadowa Kłoda	635	771	121,4	86,4
Jordanów Śląski	625	648	103,7	72,6
Kondratowice	623	714	114,6	80,0
Kostomłoty	641	686	107,0	76,9
Krośnice	636	594	93,4	66,6
Malczyce	622	700	112,5	78,5
Mietków	562	664	118,1	74,4
Międzybórz	751	777	103,5	87,1
Milicz	731	915	125,2	102,6
Prusice	707	635	89,8	71,2
Przeworno	728	627	86,1	70,3
Strzelin	969	1001	103,3	112,2
Syców	740	880	118,9	98,7
Środa Śląska	892	934	104,7	104,7
Twardogóra	746	870	116,6	97,5
Udanin	432	774	179,2	86,8
Wiązów	764	778	101,8	87,2
Wińsko	615	683	111,1	76,6
Wołów	836	848	101,4	95,1
Żmigród	776	727	93,7	81,5
Subregion Wrocławski	707	761	107,7	85,3
Dolny Śląsk	800	892	111,5	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W największym stopniu wychowaniem przedszkolnym objęte były dzieci w gminach: Strzelin (1001), Środa Śląska (934), Milicz (915). Brzeg Dolny (914) i Domaniów (912). W tych gminach analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej regionalnej.

Najmniej dzieci (na 1 tys. w wieku 3-5 lat) objętych było wychowaniem przedszkolnym w gminach: Borów (568), Krośnice (594), Przeworno (657) i Prusice (635).

Z powyższych danych wynika, że najniższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym występował w gminach wiejskich. Przyczyn powyższego stanu rzeczy nie można sprowadzać wyłącznie do braku miejsc w przedszkolach. Powodów istniejącej sytuacji upatrywać można również w takich czynnikach jak: nieadekwatna do potrzeb ludności lokalizacja przedszkoli utrudniająca dowóz i odbiór dzieci, problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego, wysokie (w stosunku do wynagrodzeń) koszty opieki przedszkolnej.

Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Edukacja szkolna

Istotną kwestią związaną ze sferą społeczną jest edukacja szkolna. O sytuacji szkolnictwa podstawowego świadczą m.in. wyniki egzaminu ósmoklasisty. Niestety średnie wyniki egzaminu z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych w Subregionie Wrocławskim kształtują się poniżej średniej dla Dolnego Śląska.

Analizując wyniki z egzaminu można zauważyć, że różnica w wynikach osiąganych przez uczniów ze szkół zlokalizowanych na obszarze Subregionu Wrocławskiego i województwa dolnośląskiego waha się w przedziale od 3,8 p.p. w przypadku języka polskiego do 9,7 p.p. w przypadku języka angielskiego.

Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty (2021 r.)

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Bierutów	53,2	44,4	65,5
Borów	62,4	44,0	63,5
Brzeg Dolny	48,2	31,8	54,0
Cieszków	60,1	39,4	59,6
Domaniów	54,3	37,7	54,2
Dziadowa Kłoda	55,3	33,7	50,8
Jordanów Śląski	54,2	48,7	62,7
Kondratowice	51,8	32,6	48,4
Kostomłoty	53,3	42,0	48,8
Krośnice	46,7	37,4	49,0
Malczyce	50,0	35,9	51,0
Mietków	56,0	30,2	48,3
Międzybórz	52,3	43,9	52,4
Milicz	55,5	38,6	61,9
Prusice	47,1	35,4	53,4
Przeworno	50,0	30,8	45,5
Strzelin	56,9	43,1	62,1
Syców	57,6	44,4	64,5
Środa Śląska	58,0	43,0	64,7
Twardogóra	58,0	43,0	64,7
Udanin	56,5	38,2	50,4
Wiązów	54,9	33,1	57,2
Wińsko	50,0	34,2	63,4
Wołów	53,5	41,1	64,0
Żmigród	54,5	38,7	52,0
Subregion Wrocławski	54,0	38,6	56,5
Dolny Śląsk	57,9	45,4	66,2

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna.

Na podstawie danych można stwierdzić, że w przypadku egzaminu ósmoklasisty:

- z języka polskiego wyniki powyżej średniej wojewódzkiej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół w 4 gminach: Borów, Cieszków, Środa Śląska i Twardogóra,
- z matematyki wyniki powyżej średniej wojewódzkiej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół jedynie w gminie Jordanów Śląski,
- z języka angielskiego wyniki powyżej średniej wojewódzkiej nie uzyskali żadni uczniowie uczęszczający do szkół w gminach Subregionu.

Powyższa sytuacja może świadczyć o zbyt małej dodatkowej ofercie edukacyjnej, pozwalającej rozwijać zainteresowania uczniów. Dlatego też, należy podejmować działania wspierające realizację zajęć dodatkowych. Na poziom edukacji wpływać może również stan infrastruktury. Niestety podkreślić należy, że stan techniczny placówek edukacyjnych nie zawsze jest zadawalający i niejednokrotnie wymaga modernizacji. Niezadawalające bywa także wyposażenie pracowni przedmiotowych.

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego funkcjonuje również szkolnictwo zawodowe (branżowe I stopnia). Niestety na przestrzeni lat postępował jego regres. W 2021 r. na terenie Subregionu funkcjonowało 12 szkół branżowych I stopnia dla młodzieży (bez specjalnych). Szkoły działały w takich gminach jak: Brzeg Dolny (1), Międzybórz (1), Milicz (1), Strzelin (2), Syców (1), Środa Śląska (2), Twardogóra (1), Wołów (1), Żmigród (1). Postępujący przez lata upadek szkolnictwa zawodowego sprawił, że system edukacji nie zawsze jest dostosowany do potrzeb rynku.

Edukacja na poziomie średnim realizowana była w gminach: Bierutów, Brzeg Dolny, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród. Wyniki uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na obszarze Subregionu były silnie zróżnicowane w zależności od rodzaju szkół. Generalnie, jednak kształtowały się one poniżej średniej dla Dolnego Śląska.

Opieka zdrowotna

Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma infrastruktura służby zdrowia. Specjalistyczną opiekę medyczną zapewniają mieszkańcom Subregionu Wrocławskiego szpitale zlokalizowane w: Brzegu Dolnym, Miliczu, Strzelinie, Sycowie, Środzie Śląskiej i Żmigrodzie.

W Brzegu Dolnym zlokalizowany jest Oddział Chirurgiczny wraz z blokiem operacyjnym prowadzony w ramach Szpitala Powiatowego w Wołowie. Placówka dysponuje 19 łózkami. Szpital Powiatowy prowadzi spółka medyczna PCM sp. z o.o., której udziałowcami są: Powiat Wołowski, Gmina Brzeg Dolny, Gmina Wołów.

W Miliczu funkcjonuje Szpital Powiatowy – Milickie Centrum Medyczne Sp. z o.o. posiadający następujące oddziały:

- wewnętrzny – 32 łóżka,
- dziecięcy – 15 łózek,
- chirurgiczny – 20 łózek,
- ortopedyczny – 15 łózek,
- OIT – 5 łózek,
- rehabilitacyjny – 52 łóżka,
- ginekologiczno-położniczy – 19 łózek,
- noworodkowy – 10 łózek,
- detoksykacji – 15 łózek,
- psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej – 25 łózek,
- psychiatrii – 90 łózek,
- ZOL – 12 łózek.

W Sycowie działa szpital dysponujący czterema oddziałami, a mianowicie: rehabilitacji ogólnoustrojowej, rehabilitacji neurologicznej, medycyny paliatywnej (20 miejsc), Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy (37 miejsc).

Ponad to w ramach szpitala funkcjonuje: Poradnia Ginekologiczna, Poradnia Chirurgii Ogólnej, Poradnia Fizjoterapii. Warto podkreślić, że szpital świadczy usługi w ramach Nocnej i Świątecznej Opieki Zdrowotnej.

Szpital w Żmigrodzie prowadzi rehabilitację ogólnoustrojową w warunkach stacjonarnych. Rehabilitowani są pacjenci po leczeniu operacyjnym narządów ruchów, po udarach, ze zmianami zwyrodnieniowymi i po zabiegach neurochirurgicznych. Szpital posiada 44 łóżka.

Analizując dostępność do usług medycznych, należy pamiętać, że szpitale specjalistyczne i wielospecjalistyczne zlokalizowane są najczęściej w dużych miastach. W powiatach funkcjonują jednostki, które oferują tylko podstawowy zakres świadczeń i specjalizacji, nie zapewniając przy tym odpowiedniej do potrzeb podaży miejsc.

Dodatkowo warto podkreślić, że lokalne ośrodki zdrowia, w bardzo ograniczonym zakresie gwarantują dostęp do lekarzy specjalistów, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców.

Kultura, sport i rekreacja

Ofertę kulturalną Subregionu Wrocławskiego tworzą liczne wydarzenia o znaczeniu ponadlokalnym. Jak wynika z informacji zawartej w poniższej tabeli są to zarówno imprezy kulturalne, jak i sportowe.

Tabela 18. Najważniejsze wydarzenia kulturalne/sportowe oraz kluby sportowe

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Bierutów	<ul style="list-style-type: none"> Jarmark Bierutowski – doroczne święto gminy Dożynki Gminne – doroczne święto plonów Zaduszki Dżemowe – koncerty wspomnieniowe 	<ul style="list-style-type: none"> KS Widawa Bierutów LZS Solniki Małe LZS Zbytowa
Borów	<ul style="list-style-type: none"> Dożynki Gminne 	<ul style="list-style-type: none"> Klub Piłkarski Esthetic Ludów Śląski Uczniowski Klub Sportowy Lider Borów Klub Piłkarski 86 Borek Strzeliński
Brzeg Dolny	<ul style="list-style-type: none"> Dni Brzegu Dolnego – święto miasta Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Belle Voci” Festyn Pszczelarski w Godzięciniu – Święto Miodu i Pszczół 	<ul style="list-style-type: none"> MKS Rokita Brzeg Dolny (tenis stołowy, zapasy, sumo, pływanie, siatkówka, szachy, brydż) Akademia Piłkarska Brzeg Dolny Avasatare – Taekwondo ITF Brzeg Dolny
Cieszków	<ul style="list-style-type: none"> Dni Ziemi Cieszkowskiej (impreza plenerowa, organizowana w czerwcu) Festiwal ekologiczny organizowany przez Gminne Centrum Kultury w Cieszkowie (maj) Dożynki gminne (sierpień) 	<ul style="list-style-type: none"> UKS OLIMPIA Cieszków SHODAN Cieszków Klub Pogoń Cieszków
Domaniów	<ul style="list-style-type: none"> Dożynki Gminne Pokaz Stołów Bożonarodzeniowych połączony z Kiermaszem Świątecznym Pokaz stołów wielkanocnych organizowany w Niedzielą Palmową 	<ul style="list-style-type: none"> Ludowy Klub Sportowy Polwica – Wierzbo Ludowy Klub Sportowy „RAPID” Domaniów Piłkarskie stowarzyszenie sportowe "AP FOOTBALL STARS" Polwica
Dziadowa Kłoda	<ul style="list-style-type: none"> Dni Gminy Dziadowa Kłoda Koncert Bożonarodzeniowy Dożynki Gminne 	<ul style="list-style-type: none"> GKS Dziadowa Kłoda Stowarzyszenie Sportowa pasja <i>Struś</i> Koło Łowieckie <i>Hejnał</i>
Jordanów Śląski	<ul style="list-style-type: none"> Dożynki Gminne Halowy turniej piłki nożnej samorządowców (od 2003 r.) Bieg tropem Wilczym. Bieg pamięci Żołnierzy Wyklętych 	<ul style="list-style-type: none"> Klub sportowy Nefryt Jordanów Śląski (klub piłkarski) Klub sportowy Zieloni Wilczkowice (klub piłkarski)
Kondratowice	<ul style="list-style-type: none"> Dożynki Gminne Dzień Kobiet Dzień Dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> Gminny Klub Sportowy „Czarni” Kondratowice Ludowy Klub Sportowy „Ślęza” Księginice Wielkie
Kostomłoty	<ul style="list-style-type: none"> Dożynki Gminne Rajd Klasyków „Klasyki w Koronie” 	<ul style="list-style-type: none"> Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe Kostomłoty

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Krośnice	<ul style="list-style-type: none"> Otwarcie sezonu Krośnickiej Kolei Wąskotorowej Rajd rowerowy "Śladami Ryszarda Szurkowskiego" Święto Sadów jest kontynuacją obchodów Święta Jabłoni 	<ul style="list-style-type: none"> Klub Piłkarski "PŁOMIENI" w Krośnicach (piłka nożna) Uczniowski Klub Sportowy "Krośnicka Przystań" Black Aqua (pływanie) Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "BIZON" (zapasy) SSW Team Krośnice (biegacze)
Malczyce	<ul style="list-style-type: none"> Biegaj z nami Malczycami Nadodrzańska Noc Świętojańska Gminne Dożynki 	<ul style="list-style-type: none"> Ludowy Klub Sportowy „ODRA” Malczyce Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy TĘCZA KWIETNO Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy „Burza” Wilczków
Mietków	<ul style="list-style-type: none"> Dolnośląskie Święto Folkloru w Mietkowie -"Śpiewanie nad wodą". Przegląd posiada Certyfikat Produktu Lokalnego nadany przez Kapitułę Stowarzyszenia "Ślężanie" Lokalna Grupa Działania Dzień Lilaka w Domanicach Impreza jarmarczna "Śladami Historii"- pod lokalną nazwą „Kraina chleba i miodu” w Maniowie Wielkim 	<ul style="list-style-type: none"> Gminny Ludowy Klub Sportowy Mietków (piłka nożna) Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "Błyskawica" (judo) Klub Sportowy Gm. Zrzeszenie LZS WSPÓLNI w Mietkowie
Międzybórz	<ul style="list-style-type: none"> Dni Międzyborza – Święto Miasta Święto Grzyba Leśnego – zawody w zbieraniu grzybów leśnych Bieg Św. Mikołaja 	<ul style="list-style-type: none"> Partnerstwo Lokalne dla Międzyborza Klub sportowy „Zenit” Międzyborskie Stowarzyszenie Turystyczno-Krajoznawcze „Zbójnik”
Milicz	<ul style="list-style-type: none"> Dni Karpia – święto Doliny Baryczy Gran Prix Doliny Baryczy w kolarstwie Wrack Race 	<ul style="list-style-type: none"> MUKS Ziemia Milicka – Siatkówka WKS Śląsk/Bizon Milicz – Zapasy Barycz Sułów/ Barycz Milicz – piłka nożna
Prusice	<ul style="list-style-type: none"> Dni Prusic Biegi Trzech Wież Majówka w Skokowej 	<ul style="list-style-type: none"> MKS Orzeł Prusice – piłka nożna LKS Dolpasz Skokowa – piłka nożna ATHLETICS TEAM – biegi
Przeworno	<ul style="list-style-type: none"> Dni Gminy Przeworno Święto Plonów Gminy Przeworno Jarmark Bożonarodzeniowy połączony z Wigilią 	<ul style="list-style-type: none"> Ludowy Klub Sportowy „Ognisko” Przeworno Klub Sportowy „Kwarcyt” Jegłowa Uczniowski Klub Sportowy Karnków
Strzelin	<ul style="list-style-type: none"> Święto Patrona miasta Strzelina Michała Archanioła Dożynki Gminy Strzelin Strzeleński Maraton Rowerowy 	<ul style="list-style-type: none"> Klub Sportowy "Strzelinianka" Uczniowski Klub Sportowy "Tygrysy" Terenowy Klub Sportowy "Granit"
Syców	<ul style="list-style-type: none"> Garmin Iron Triathlon Syców Ogólnopolski Koncert Charytatywny na Rzecz Pomocy Rodakom na Wschodzie Jarmark Regionalny w Sycowie w ramach ogólnopolskich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa 	<ul style="list-style-type: none"> Sycowski Klub Sportowy „POGOŃ” Akademia Piłkarska Syców Sycowski Klub Górski „Czekan”
Środa Śląska	<ul style="list-style-type: none"> Święto Wina Dożynki Gminne Koncert Muzycznej Gwiazdy 	<ul style="list-style-type: none"> MLKS Polonia Środa Śląska Rada Miejsko-Gminna Zrzeszenia LZS Stowarzyszenie 15-tka Fair Play
Twardogóra	<ul style="list-style-type: none"> Dni Twardogóry EkoPiknik wraz z Międzynarodowym Biegiem Ulicznym o Puchar Przewodniczącego Rady Miejskiej w Twardogórze Jarmark Bożonarodzeniowy 	<ul style="list-style-type: none"> Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy „ECHO” Twardogóra Klub Sportowy „WIWA” Goszcz Gminny Klub Sportowy „Lotnik” Twardogóra

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Udanin	<ul style="list-style-type: none"> • Dożynki Gminne • Koncert Piosenki Religijnej (od 2008 r.) • Rajd rowerowy – pożegnanie lata 	<ul style="list-style-type: none"> • Gminny Związek Sportowy w Udaninie • Klub Sportowy „Wilki” Różana • Klub Sportowy „Zjednoczeni” Gościśław
Wiązów	<ul style="list-style-type: none"> • Gminne Dożynki • Dni Wiązowa • Spotkanie Kresowiaków 	<ul style="list-style-type: none"> • Klub Sportowy „Świtez” Wiązów • Stowarzyszenie Logan Witowice • Fundacja Atena
Wińsko	<ul style="list-style-type: none"> • Dni Wińska i Bieg Wielkiej Niedźwiedzicy • Przegląd Kolęd i Pastoralek • Przegląd Piosenki Biesiadnej 	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowski Klub Sportowy Wińsko • Klub Piłkarski KP Victoria Orzeszków • LZS Kometa Krzelów
Wołów	<ul style="list-style-type: none"> • Slot ArtFestiwal (od 2001 r.) organizowany w Lubiążu na terenie Pocysterskiego Zespołu Klasztornego. Największy, pięciodniowy festiwal kultury alternatywnej w Polsce • Dni Wołowa • Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej Cantus Organi 	<ul style="list-style-type: none"> • MKP Wołów (piłka nożna) • MGLKS Wiatr Wołów (zapasy) • MKS Wolavia Wołów (tenis stołowy) • Taniec (Studio Balans)
Żmigród	<ul style="list-style-type: none"> • Dni Smoka (dni miasta) • Festiwal Karpia i Lasu „Karp w lesie” • Dożynki Gminne 	<ul style="list-style-type: none"> • UKS „Piaś” Żmigród • ULKS „Orla” Korzeńsko • KS „Pirania” Radziądz

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Równocześnie na terenie Subregionu Wrocławskiego funkcjonują liczne kluby sportowe. Warto zauważyć, że wśród klubów sportowych działają również młodzieżowe (uczniowskie) kluby sportowe, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia potrzeby krzewienia kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Należy także podkreślić, że na obszarze Subregionu poza klubami piłkarskimi, działają również kluby zrzeszające sportowców uprawiających mniej popularne dyscypliny np. zapasy, tenis stołowy, judo, taekwondo i pływanie.

Reasumując na terenie Subregionu Wrocławskiego istnieje bogata i zróżnicowana oferta kulturalna i sportowa. Niestety widoczne są również problemy wynikające z braku odpowiednich obiektów takich jak: sale widowiskowe i świetlice wiejskie. Brakuje również obiektów mogących przez cały rok pełnić funkcje rekreacyjne i sportowe takich jak np. hale sportowe.

Problemem jest również zbyt mała podaż miejsc parkingowych. Ponadto organizatorzy imprez kulturalnych i sportowych zmagają się z problemami finansowymi i kadrowymi. Dodatkowo należy podkreślić istniejące problemy wynikające ze stanu technicznego niniejszej infrastruktury, w tym jej niedostosowaniu do potrzeb mieszkańców (zwłaszcza osób niepełnosprawnych i seniorów).

Sfera przestrzenno-środowiskowa

Dostępność komunikacyjna

Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej Subregionu Wrocławskiego tworzy sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Do najważniejszych dróg zaliczyć należy:

- Autostradę A4,
- Drogi ekspresowe S5 i S8,
- Drogi krajowe nr 8, 15, 25, 36, 39, 94,
- Drogi wojewódzkie nr 324, 334, 338, 339, 340, 345, 346, 395, 396, 448, 451.

Wymienione powyżej szlaki komunikacyjne wpływają zarówno na zewnętrzną dostępność komunikacyjną Subregionu, jak i na jego wewnętrzną spójność.

Rysunek 9. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na terenie województwa dolnośląskiego

Źródło: Geoportal DSDiK [dostęp: 15 kwietnia 2022].

Wewnętrzny układ komunikacyjny tworzą drogi gminne i powiatowe. Niestety z przeprowadzonych analiz wynika, że niejednokrotnie jakość dróg nadal jest niezadawalająca. Mankamentem jest fakt, że są to przeważnie drogi jednojezdniowe, niewystarczające w czasach wzmożonego rozwoju transportu samochodowego. Problemem jest również zły stan infrastruktury towarzyszącej.

Transport publiczny

Większość gmin IIT SW znajduje się w obszarze Pierścienia II Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia⁴ wg Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW). Poza tym obszarem znajdują się następujące jednostki: Twardogóra, Milicz, Cieszków, Wińsko, Udanin, Jordanów Śląski, Kondratowice. W związku z powyższym można stwierdzić, że problemy i potencjały rozwojowe Subregionu wrocławskiego w zakresie transportu publicznego są silnie związane z oddziaływaniem Wrocławia. Wynika to przede wszystkim z powiązań gospodarczych oraz funkcji usługowych jakie stolica Województwa Dolnośląskiego pełni dla Subregionu Wrocławskiego. W podsumowaniu analiz stanu istniejącego i sytuacji mobilnościowej w MOFW w zakresie transportu (pierścień II) wskazano na: miejscowo niezadawalający stan infrastruktury transportowej, obecność miejsc wymagających poprawy bezpieczeństwa ruchu, niską jakość transportu zbiorowego: zbyt mała liczba połączeń kolejowych i autobusowych, niska częstotliwość kursowania, wykluczenie komunikacyjne wybranych obszarów, brak oferty szybkich połączeń autobusowych wokół Wrocławia wykorzystujących potencjał WOW i AOW celem ograniczenia konieczności wjazdu do Wrocławia, ograniczoną dostępność do niektórych stacji i przystanków komunikacyjnych, zauważalne braki infrastruktury przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów, ograniczone możliwości łączenia podróży przy wykorzystaniu różnych środków transportu.

Dodatkowo należy wskazać, że dla całego terenu IIT SW rozwija się transport kolejowy. Jednak jego dalszy rozwój wymaga szeregu inwestycji, w tym związanych ze stanem technicznym i dostępnością infrastruktury przystanków i dworców kolejowych.

Pomimo zachodzących pozytywnych zmian (np. w gminie Środa Śląska) na terenie Subregionu Wrocławskiego w dalszym ciągu widoczne są problemy z funkcjonowaniem transportu zbiorowego. Przede wszystkim brakuje połączeń. Dodatkowo przewoźnicy, oferujący usługi transportu zbiorowego niejednokrotnie korzystają z przestarzałego taboru i pojazdów o małej pojemności. Nadal brakuje niskopodłogowych i ekologicznych autobusów. Jednocześnie warto zauważyć, że tabor nie jest przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych, czy też wózków dziecięcych. Należy podkreślić, że słabość komunikacji publicznej skutkuje intensywnym użytkowaniem samochodów osobowych, które przyczyniają się do zwiększenia niskiej emisji. W rezultacie konieczna jest wymiana taboru podyktowana zarówno względami społecznymi (dostępność środków komunikacji miejskiej dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się), jak i środowiskowymi (ograniczenie niskiej emisji). Szczególnie ważne jest, aby z usług transportu publicznego mogli korzystać seniorzy, którzy nie posiadają prywatnych środków transportu, lub ze względu na stan zdrowia nie są w stanie ich eksploatować.

⁴ Źródło: Załącznik B – Podział MOFW do Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia, Wrocław, listopad 2022 [dostęp listopad 2022 <https://bip.um.wroc.pl/arttykul/305/59093/plan-zrownowazonej-mobilnosci-dla-miejskiego-obszaru-funkcjonalnego-wroclawia>]

Rezygnacja z wykorzystania samochodów osobowych na rzecz transportu zbiorowego będzie możliwa pod warunkiem upowszechniania infrastruktury wspierającej typu Parkuj i jedź lub Inteligentnych Systemów Zarządzania. Obecnie oferta tego typu infrastruktury na terenie Subregionu Wrocławskiego jest niewystarczająca.

Na dostępność komunikacyjną Subregionu wpływa również sieć ścieżek/dróg rowerowych. Drogi te mają ważne znaczenie zarówno z punktu widzenia stanu środowiska naturalnego, jak również możliwości rozwoju turystyki i rekreacji. Dodatkowo ścieżki/drogi rowerowe zwiększają mobilność mieszkańców i umożliwiają nawiązywanie kontaktów pomiędzy mieszkańcami, bez konieczności posiadania samochodu. Na przestrzeni analizowanych lat widoczny jest wyraźny rozwój ścieżek/dróg rowerowych na terenie Subregionu Wrocławskiego. Niemniej jednak nadal nie tworzą one spójnego systemu i wymagają szeregu inwestycji.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa

Na przestrzeni lat 2014-2021 odsetek gospodarstw domowych w Subregionie Wrocławskim korzystających z sieci wodociągowej zwiększył się o 0,6%. W 2021 r. wartość analizowanego wskaźnika wynosiła 96,8%.

W latach 2014-2021 zwiększył się również o 15,2% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej. Niestety w 2021 r. korzystało z niej tylko 49,7% gospodarstw domowych.

Wzrósł także o 14,9% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci gazowej. Jednak w 2021 r. tylko 19,5% gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że poza dostępnością do infrastruktury wodociągowej, pozostałe wskaźniki dostępności do mediów kształtowały się na terenie Subregionu poniżej średnich wojewódzkich.

Tabela 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej

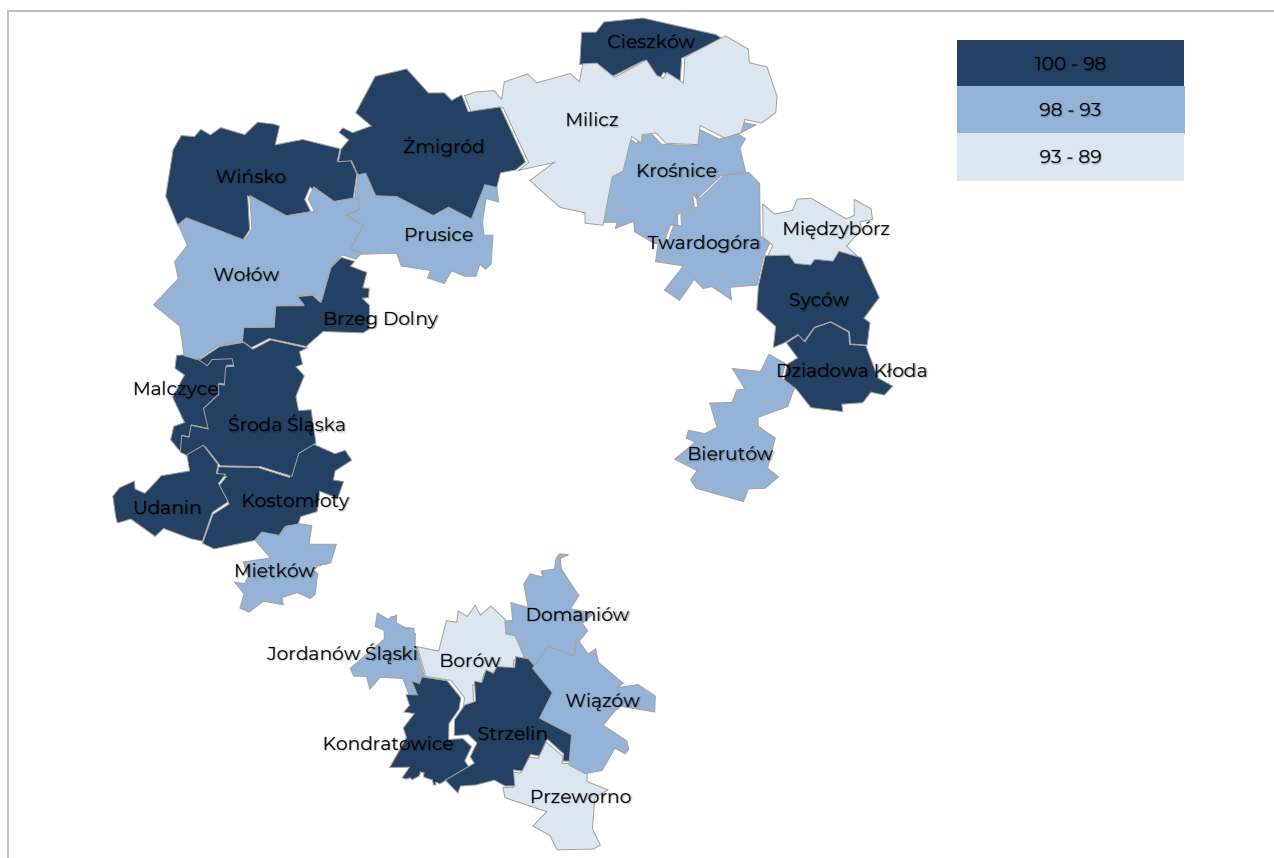
Jednostka terytorialna	Wodociąg			Kanalizacja			Gaz		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	93,1	93,4	100,3	43,7	43,8	100,2	0,9	0,8	88,9
Borów	92,4	92,9	100,5	28,4	33,4	117,6	0,1	0,0	0,0
Brzeg Dolny	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	73,0	74,1	101,5
Cieszków	99,9	99,9	100,0	32,1	40,6	126,5	19,6	20,9	106,6
Domaniów	89,6	97,6	108,9	2,8	7,7	275,0	0,0	0,0	-
Dziadowa Kłoda	100,0	100,0	100,0	32,3	33,1	102,5	0,2	0,0	0,0
Jordanów Śląski	97,8	98,0	100,2	44,7	47,2	105,6	0,3	0,5	166,7
Kondratowice	99,9	99,9	100,0	0,0	54,1	-	0,0	0,1	-
Kostomłoty	99,0	99,1	100,1	61,6	63,1	102,4	2,3	2,8	121,7
Krośnice	96,9	97,1	100,2	56,1	59,9	106,8	23,0	31,6	137,4
Malczyce	98,2	98,5	100,3	49,9	53,1	106,4	0,0	0,1	-
Mietków	96,4	96,7	100,3	42,5	43,7	102,8	0,0	0,0	-
Międzybórz	90,5	90,9	100,4	10,9	20,4	187,2	3,3	10,0	303,0
Milicz	90,4	91,3	101,0	58,4	69,1	118,3	46,9	46,4	98,9
Prusice	93,8	94,8	101,1	65,2	68,1	104,4	0,2	0,0	0,0
Przeworno	89,2	89,0	99,8	0,0	11,3	-	0,1	0,0	0,0
Strzelin	97,9	98,1	100,2	66,4	70,2	105,7	52,7	56,0	106,3

Syców	97,5	98,1	100,6	62,6	64,9	103,7	52,1	55,4	106,3
Środa Śląska	99,6	99,7	100,1	63,9	82,3	128,8	34,1	50,3	147,5
Twardogóra	96,1	96,5	100,4	57,3	67,5	117,8	15,0	29,6	197,3
Udanin	98,7	98,8	100,1	42,4	43,8	103,3	0,1	0,0	0,0
Wiązów	95,0	95,1	100,1	22,2	22,9	103,2	0,1	7,4	7 400,0
Wińsko	99,9	99,9	100,0	12,1	12,6	104,1	0,1	0,2	200,0
Wołów	93,1	93,9	100,9	64,8	70,8	109,3	51,2	52,3	102,1
Żmigród	99,9	99,9	100,0	59,0	59,9	101,5	48,9	49,1	100,4
Subregion Wrocławski	96,2	96,8	100,6	43,2	49,7	115,2	17,0	19,5	114,9
Dolny Śląsk	94,8	95,1	100,3	75,0	77,5	103,3	61,4	63,1	102,8

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Sytuacja w Subregionie Wrocławskim w zakresie dostępności do infrastruktury sieciowej jest silnie zróżnicowana. Z reguły, co jest zrozumiałe w najszerszym zakresie z infrastruktury sieciowej korzystają mieszkańcy miast. W najtrudniejszej sytuacji są mieszkańcy obszarów wiejskich. Podyktowane jest to przede wszystkim względami ekonomicznymi. Relatywnie mała populacja i rozproszona zabudowa sprawiają, że koszty budowy infrastruktury sieciowej na obszarach wiejskich są wysokie, przy jednocześnie małej liczbie odbiorców.

Według danych GUS w najmniejszym zakresie dostęp do sieci wodociągowej posiadają mieszkańcy gminy Przeworno (89,0%), Międzybórz (90,9%) i Milicz (91,3%). Równocześnie istnieją gminy, w których 100% (lub prawie 100%) gospodarstw domowych korzysta z sieci wodociągowej. Są to następujące gminy: Brzeg Dolny, Cieszków, Dziadowa Kłoda, Kondratowice, Środa Śląska, Wińsko i Żmigród.

Rysunek 10. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2021]

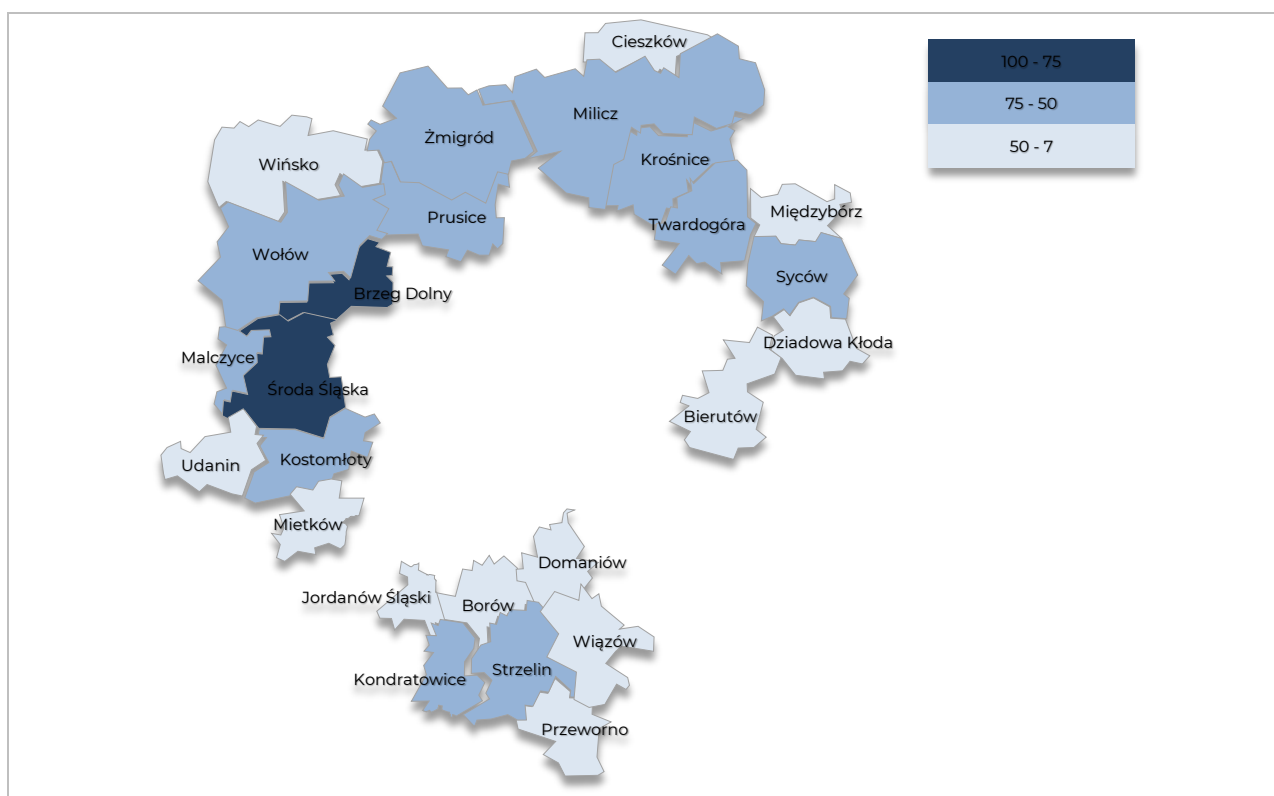
Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jak już wspomniano, w zakresie dostępności do sieci kanalizacyjnej Subregion Wrocławski znajduje się w sytuacji gorszej niż województwo. W najmniejszym zakresie z sieci kanalizacyjnej w 2021 r. korzystały gospodarstwa domowe w gminach: Domaniów (7,7%), Przeworno (11,3%), Wińsko (12,6%), Międzybórz (20,4%), Wiązów (22,2%). W gminach tych wskaźniki dostępności wyraźnie odbiegały od średniej dla Subregionu. Procentowo najwięcej gospodarstw domowych korzystało z sieci kanalizacyjnej w gminach: Brzeg Dolny (100%), Środa Śląska (82,3%), Wołów (70,8%), Strzelin (70,2%), Milicz (69,1%), Prusice (68,1%), Twardogóra (67,5%) i Syców (64,9%).

Jak wynika z danych przekazanych przez gminy, na obszarze Subregionu Wrocławskiego funkcjonuje łącznie 36 oczyszczalni (w tym 6 przy jednostkach publicznych). W przypadku 11 gmin (Borów, Domaniów, Krośnice, Malczyce, Mietków, Milicz, Prusice, Strzelin, Twardogóra, Wińsko, Wołów, Żmigród) zarówno lokalizacja oczyszczalni jak i ich wydajność jest adekwatna do potrzeb, tak że aktualnie inwestycje w niniejszym zakresie nie są potrzebne. W pozostałych przypadkach aktualny stan oczyszczalni lub prognozowany wzrost zapotrzebowania na usługi świadczone przez oczyszczalnie związane z rozwojem sieci kanalizacyjnej wskazują na konieczność ich rozbudowy.

Warto również podkreślić, że na terenie gminy Cieszków nie ma oczyszczalni ścieków.

W przypadku gminy Kondratowice sama oczyszczalnia ścieków nie wymaga inwestycji, jednak inwestycje wymagają pompy w przepompowniach przydomowych i przepompowniach sieciowych, które obsługują przepompowanie ścieków na oczyszczalnię ścieków.

Rysunek 11. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W gminie Prusice w 16 sołectwach, tj.: Kaszyce Wielkie, Świerzów, Górowo, Skokowa, Strupina, Piotrkowice, Pawłów Trzebnicki, Wszemirów, Kopaszyn,

Chodlewko, Wilkowa Mała, Gola, Ligota Strupińska, Krościna Wielka, Raszowice, Borów w ramach projektu „Budowa systemów oczyszczania ścieków w Gminie Prusice w miejscowościach Skokowa i Strupina” wybudowano 168 przydomowych oczyszczalni ścieków. Celem inwestycji było zaopatrzenie ponad 160 budynków mieszkalnych na terenie gminy Prusice w przydomowe oczyszczalnie ścieków i zastąpienie zbiorników bezodpływowych nowoczesnymi, ekologicznymi i ekonomicznymi rozwiązaniami. Inwestycja ta zrealizowana została w miejscowościach pozaaglomeracyjnych, gdzie wybudowanie sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe.

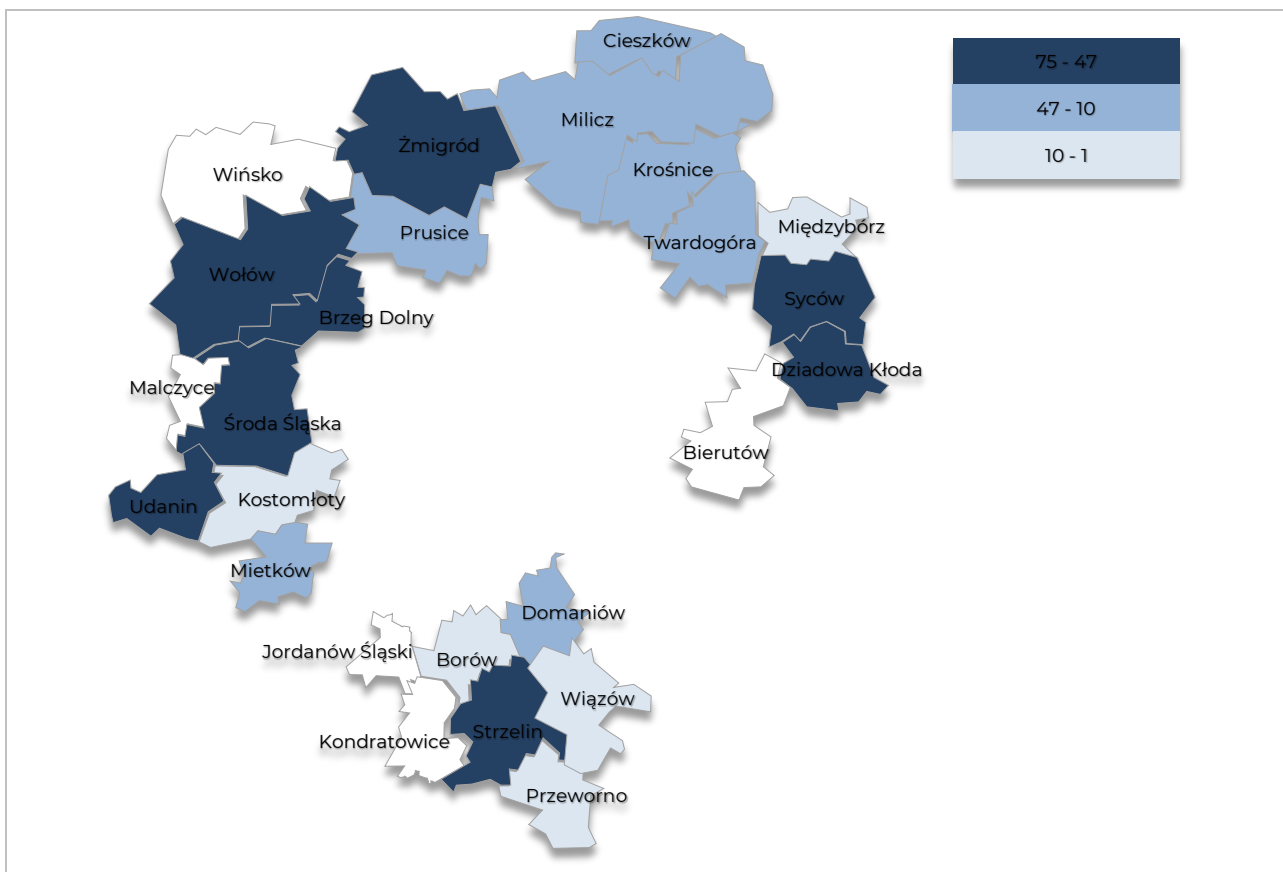
Tabela 20. Oczyszczalnie ścieków na terenie Subregionu Wrocławskiego

Jednostka terytorialna	Liczba	Lokalizacja	Uwagi
Bierutów	3	Bierutów, Stronia, Gorzesław	Konieczna rozbudowa oczyszczalni w związku z rozwojem sieci kanalizacyjnej
Borów	1	Borek Strzeliński	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Brzeg Dolny	1	Brzeg Dolny	Oczyszczalnia wymaga dalszej modernizacji w celu dostosowania do obowiązujących przepisów (przekroczenie ładunku zanieczyszczeń, przekroczenie stężenia chlorków w miejscu zrzutu ścieków oczyszczonych do rzeki Odry)
Cieszków	0		Brak oczyszczalni
Domaniów	2	Wierzbno, Domaniów (przy szkole)	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Dziedowa Kłoda	1	Dziedowa Kłoda	Wskazana rozbudowa w związku z rozwojem sieci kanalizacyjnej
Jordanów Śląski	1	Jordanów Śląski	Wydajność wystarczająca, problemy pojawiają się przy wzmożonych opadach deszczu
Kondratowice	1	Kondratowice	Aktualnie oczyszczalnia nie wymaga inwestycji. Inwestycji wymagają pompy w przepompowniach przydomowych i przepompowniach sieciowych, które obsługują przepompowanie ścieków na oczyszczalnie ścieków
Kostomłoty	1	Piotrowice	-
Krośnice	3	Krośnice, Bukowice, Łazy poręba	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Malczyce	1	Malczyce	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Mietków	1	Mietków	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Międzybórz	1	Międzybórz	-
Milicz	2	Milicz, Sułów	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Prusice	1	Pietrowice Małe	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Przeworno	1	Przeworno	Aktualnie prowadzone są prace nad rozbudową oczyszczalni
Strzelin	1	Chociwel	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Syców	1	-	-
Środa Śląska	2	Środa Śląska, Rakoszyce	Wskazana rozbudowa w związku z rozwojem Gminy
Twardogóra	1	Twardogóra	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Udanin	1	Piekary	Aktualnie oczyszczalnia zaspokaja potrzeby gminy, ale przy dalszym rozwoju gminy konieczna będzie rozbudowa
Wiązów	1	-	Oczyszczalnia nie jest wystarczająca. Planowana jest rozbudowa oczyszczalni. Wykonano dokumentację

Jednostka terytorialna	Liczba	Lokalizacja	Uwagi
Wińsko	5	Wińsko, Smogorzówek, Orzeszków, Krzelów	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Wołów	2	Wołów, Lubiąż	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Żmigród	1	Żmigród	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Subregion Wrocławski	36	-	-

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez Gminy.

W przypadku sieci gazowej największy odsetek gospodarstw domowych korzystał z niej w gminach: Brzeg Dolny (74,1%), Strzelin (56,0%), Syców (55,4%) i Wołów (52,3%). Jednocześnie na analizowanym Obszarze istnieją gminy, w których dostępność do sieci gazowej jest zerowa lub bliska zeru, zaliczyć do nich należy gminy: Borów (0,0%), Domaniów (0,0%), Dziadowa Kłoda (0,0%), Mietków (0,0%), Prusice (0,0%), Przeworno (0,0%), Udanin (0,0%), Kondratowice (0,1%), Malczyce (0,1%), Wińsko (0,2%), Jordanów Śląski (0,5%), Bierutów (0,8%) i Kostomłoty (2,8%).

Rysunek 12. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Niska dostępność do sieci gazowej może sprzyjać zjawisku niskiej emisji i tym samym negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

Gospodarka odpadami

Na terenie Subregionu Wrocławskiego w latach 2014-2021 masa zebranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca wzrosła o 29,7% z 159,3 kg do 206,7 kg. W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika była w przypadku Subregionu niższa niż średnia dla Dolnego Śląska (278,9 kg).

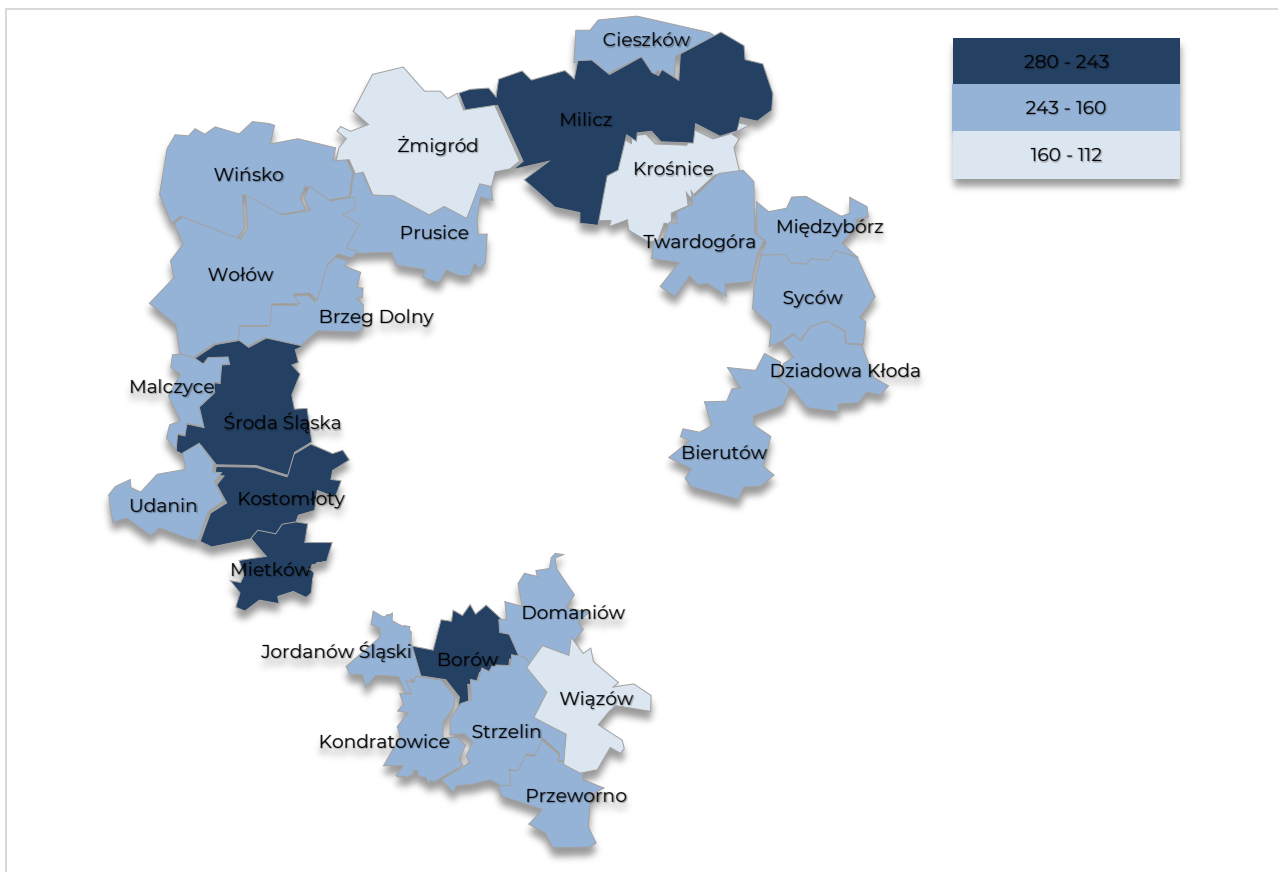
W latach 2014-2021 spadek łącznej masy zbieranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca odnotowano w 6 gminach: Brzeg Dolny, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Wiązów i Żmigród.

W pozostałych gminach wartość niniejszego wskaźnika wzrosła. Największy wzrost odnotowano w gminach: Borów (185,1%), Cieszków (125,6%), Przeworno (108,1%), Dziadowa Kłoda (106,9%) i Domaniów (105,8%).

Tabela 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	128,3	180,5	140,7	64,7
Borów	72,6	279,6	385,1	100,3
Brzeg Dolny	269,0	204,8	76,1	73,4
Cieszków	83,3	187,9	225,6	67,4
Domaniów	102,8	211,6	205,8	75,9
Dziadowa Kłoda	90,9	188,1	206,9	67,4
Jordanów Śląski	127,5	232,8	182,6	83,5
Kondratowice	111,0	160,7	144,8	57,6
Kostomłoty	160,0	248,6	155,4	89,1
Krośnice	120,7	156,1	129,3	56,0
Malczyce	173,7	224,8	129,4	80,6
Mietków	194,4	260,6	134,1	93,4
Międzybórz	92,5	177,3	191,7	63,6
Milicz	192,9	266,3	138,1	95,5
Prusice	162,7	200,3	123,1	71,8
Przeworno	95,0	197,7	208,1	70,9
Strzelin	267,8	213,0	79,5	76,4
Syców	216,7	216,6	100,0	77,7
Środa Śląska	316,4	256,3	81,0	91,9
Twardogóra	161,1	232,3	144,2	83,3
Udanin	151,7	198,2	130,7	71,1
Wiązów	159,0	158,3	99,6	56,8
Wińsko	168,5	171,8	102,0	61,6
Wołów	188,0	229,6	122,1	82,3
Żmigród	175,7	112,7	64,1	40,4
Subregion Wrocławski	159,3	206,7	129,7	74,1
Dolny Śląsk	269,0	278,9	103,7	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Rysunek 13. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

O stanie gospodarki odpadami świadczy również udział odpadów zebranych selektywnie w łącznej masie zebranych odpadów. Jak wynika z danych GUS w całym podregionie wrocławskim całkowity udział odpadów zebranych selektywnie w 2021 r. wynosił 36,9%, a odpadów z gospodarstw domowych 39,3%. Udział selektywnie zebranych odpadów zaliczanych do podstawowych frakcji takich jak: papier, metale, szkło i tworzywa sztuczne wynosił 14,8%. Warto zaznaczyć, że wartości przedmiotowych wskaźników w 2021 r. kształtowały się powyżej średniej regionalnej wynoszącej odpowiednio: 35,9%, 38,0% i 13,4%.

Zasoby mieszkaniowe

W latach 2014-2020 na obszarze Subregionu Wrocławskiego nastąpił wzrost o 5,6% zasobów mieszkaniowych. Niestety wzrost ten następował wolniej niż w województwie (9,3%), co prowadzi do wniosku, że na analizowanym Obszarze nadal dominują budynki powstałe z wykorzystaniem tradycyjnych technologii.

Tabela 22. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100
Bierutów	3298	3376	102,4
Borów	1 625	1 707	105,0
Brzeg Dolny	6 083	6 593	108,4
Cieszków	1 303	1 353	103,8
Domaniów	1 467	1 521	103,7
Działowa Kłoda	1 298	1 381	106,4
Jordanów Śląski	800	859	107,4
Kondratowice	1 503	1 523	101,3

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100
Kostomłoty	2 292	2 389	104,2
Krośnice	2 302	2 395	104,0
Malczyce	2 015	2 083	103,4
Mietków	1 180	1 226	103,9
Międzybórz	1 582	1 654	104,6
Milicz	7 714	8 249	106,9
Prusice	2 618	2 756	105,3
Przeworno	1 670	1 693	101,4
Strzelin	7 796	8 383	107,5
Syców	5 277	5 703	108,1
Środa Śląska	6 289	6 938	110,3
Twardogóra	4 081	4 322	105,9
Udanin	1 635	1 672	102,3
Wiązów	2 298	2 403	104,6
Wińsko	2 807	2 847	101,4
Wołów	7 890	8 161	103,4
Żmigród	4 704	4 927	104,7
Subregion Wrocławski	81 527	86 114	105,6
Dolny Śląsk	1 123 386	1 228 365	109,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najszybszy wzrost zasobów mieszkaniowych odnotowano w gminach: Środa Śląska (10,3%), Brzeg Dolny (8,4%), Syców (8,1%), Strzelin (7,5%), Jordanów Śląski (7,4%), Niestety w większości z ww. gmin wartość wskaźnika dynamiki kształtowała poniżej średniej wojewódzkiej (wyjątek stanowiła gmina Środa Śląska). Najwolniej zasoby mieszkaniowe przyrastały w gminach: Kondratowice (1,3%), Przeworno (1,4%), Wińsko (1,4%) i Udanin (2,3%).

Dodatkowo należy podkreślić, że stan techniczny istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych, a także zasobów wspólnot mieszkaniowych, nadal niejednokrotnie jest niezadawalający. Stare budynki w dalszym ciągu cechuje znaczący stopień dekapitalizacji wynikający z braku remontów.

Stare budownictwo charakteryzuje się również niejednokrotnie złym stanem technicznym, wysoką energochłonnością i częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe).

Niestety brakuje kompleksowych danych liczbowych, które to w pełni zobrazowałyby skalę potrzebnych remontów, a zwłaszcza termomodernizacji w przypadku budynków mieszkalnych. Można natomiast stwierdzić, jakie są potrzeby termomodernizacji w przypadku budynków publicznych. Jak wynika z posiadanych danych na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych jest 321 budynków publicznych wymagających termomodernizacji.

Tabela 23. Budynki publiczne wymagające termomodernizacji

Jednostka terytorialna	Budynki publiczne wymagające termomodernizacji
Bierutów	8
Borów	13
Brzeg Dolny	5
Cieszków	10
Domaniów	22
Dziadowa Kłoda	10
Jordanów Śląski	4
Kondratowice	42
Kostomłoty	8

Krośnice	14
Malczyce	5
Mietków	4
Międzybórz	9
Milicz	53
Prusice	12
Przeworno	15
Strzelin	9
Syców	5
Środa Śląska	26
Twardogóra	7
Udanin	7
Wiązów	21
Wińsko	7
Wołów	5
Żmigród	0
Subregion Wrocławski	321

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Najwięcej budynków publicznych wymagających termomodernizacji znajduje się w gminach: Milicz (53 budynki), Kondratowice (42), Środa Śląska (26), Domaniów (22) i Wiązów (21). Jednocześnie, jak wynika z otrzymanych informacji w gminie Żmigród proces termomodernizacji budynków publicznych został zakończony.

Warto również podkreślić, że termomodernizacji budynków, towarzyszyć powinien rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE). Niestety, jak wynika z dostępnych informacji aktualnie tylko w nielicznych budynkach publicznych zainstalowano OZE (łącznie 36 budynków). Jako przykład takich rozwiązań można podać:

- gmina Borów – 2 budynki – Zespół Szkół Publicznych w Borowie (kolektory słoneczne, fotowoltaika), budynek socjalny oczyszczalni ścieków w Borku Strzelińskim (pompa ciepła),
- gmina Domaniów – 4 budynki – Biblioteka w Wierzbnie (fotowoltaika), Centrum Kultury w Domaniowie (fotowoltaika), sala sportowa w Wierzbnie (kolektory słoneczne), Szkoła Podstawowa w Domaniowie (kotłownia na biomasę),
- gmina Jordanów Śląski – 1 budynek – Szkoła Podstawowa w Jordanowie Śląskim,
- gmina Kostomłoty – 1 budynek – żłobek (pompa ciepła),
- gmina Malczyce – 2 budynki,
- gmina Milicz – 3 obiekty,
- gmina Prusice – 13 obiektów,
- gmina Strzelin – 2 obiekty - Strzelińskie Centrum Sportowo-Edukacyjne (instalacja kolektorów słonecznych o mocy 234 KW), Świetlica wiejska w Gościęcicach (pompa ciepła),
- gmina Syców – 1 budynek,
- gmina Środa Śląska – 5 obiektów,
- gmina Twardogóra – 2 obiekty,
- gmina Udanin – 1 budynek – świetlica wiejska (pompa ciepła),
- gmina Wińsko – 11 obiektów,
- gmina Żmigród – 6 budynków – cztery szkoły podstawowe (biomasa), Zespół Placówek Kultury (biomasa), świetlica wiejska w Kliszkowicach (fotowoltaika).

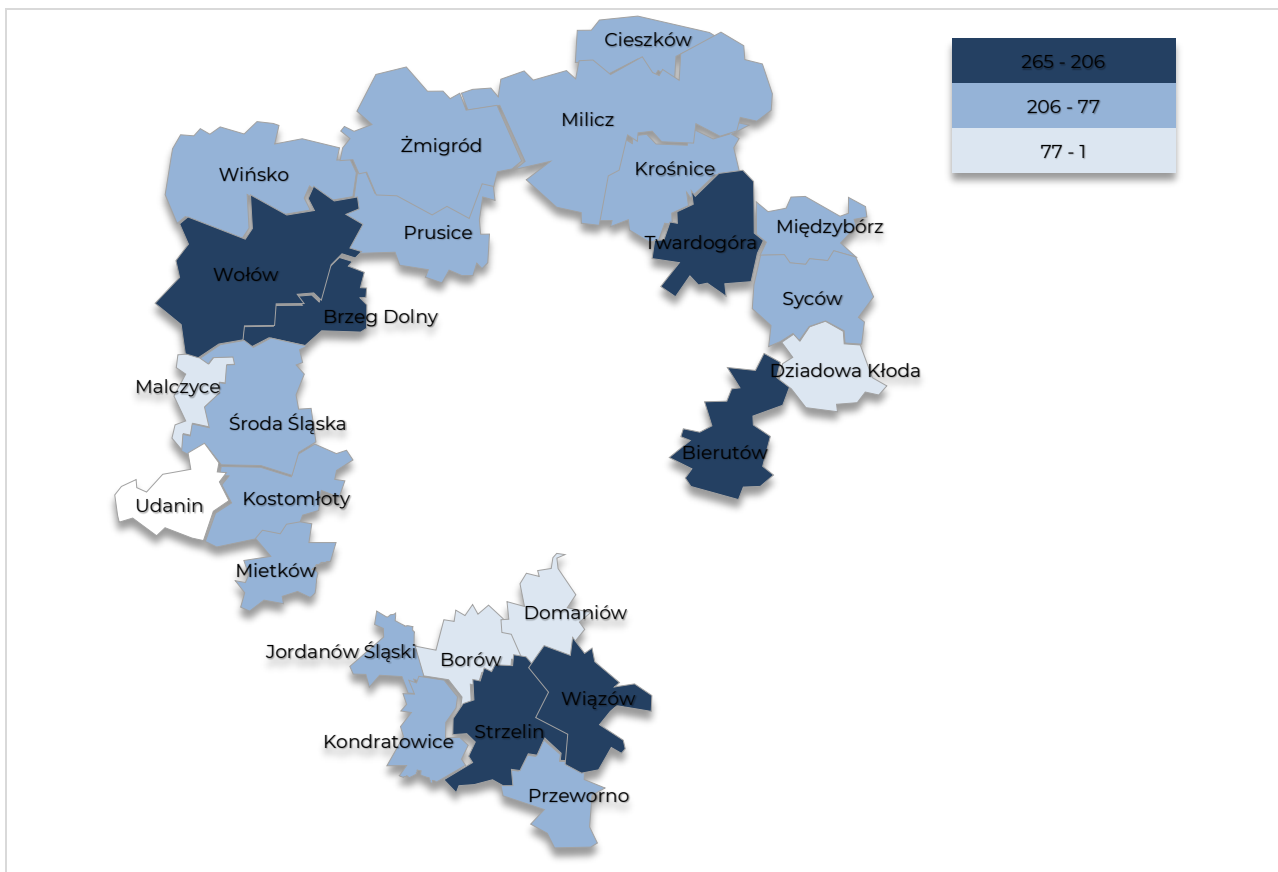
Przestrzenie publiczne

Jakość przestrzeni publicznej ma istotne znaczenie zarówno dla jakości życia mieszkańców, jak i atrakcyjności danego obszaru względem przyjezdnych. Ograniczony dostęp do przestrzeni publicznej nie sprzyja integracji i może stanowić jeden z powodów niewystarczającej współpracy mieszkańców. Dlatego też kluczowe jest poszanowanie wspólnej własności, co w połączeniu z dostateczną dbałością o czystość sprawia, iż tereny te spełniają swoją funkcję użytkową. Jednocześnie przy realizacji przestrzeni publicznych powinniśmy zadbać o partycypację mieszkańców, którzy mają z niej korzystać.

Tereny zielone są jednym z elementów przestrzeni publicznej. Jak wynika z danych GUS za 2021 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych było 37 parków spacerowo-wypoczynkowych, których łączna powierzchnia wyniosła 328,71 ha (12 na 25 gmin nie posiada parku spacerowo-wypoczynkowego). Zidentyfikowano również 223 zieleńców o łącznej powierzchni 96,39 ha oraz 223 cmentarze (186,29 ha). Statystyka publiczna wskazuje również na inne tereny przestrzeni publicznej występujące na terenie analizowanego Obszaru: zieleń uliczna – 41,23 ha, tereny zieleni osiedlowej – 154,93 ha, parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej – 580,03 ha, lasy gminne – 321,87 ha.

Przestrzenie publiczne mają wymiar społeczny, estetyczny i środowiskowy. Wskazane w powyżej analizie elementy infrastruktury przybierające formę m.in.: parków, skwerów, placów zabaw i terenów rekreacyjnych są istotne w skali lokalnej, lecz niestety najczęściej o powierzchniach zaledwie kilku i kilkudziesięciohektarowych. Należy również podkreślić fakt, iż niektóre gminy nie posiadają takich terenów lub ich liczba jest bardzo mała. Na terenie Subregionu Wrocławskiego występują również obiekty wymagające modernizacji lub rewitalizacji, co potwierdzają zgłoszone w ramach Strategii projekty i znajdujące się w wykazie operacji, które mają być wspierane w ramach IIT SW.

Kosze na śmieci w przestrzeni publicznej, umożliwiają wszystkim dbanie o czystość, dlatego też zrozumiałe jest, aby takie miejsca zaopatrzać w odpowiednie pojemniki. Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika „liczba koszy na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców” możemy zauważyć dużą dysproporcję między gminami należącymi do Subregionu – im wyższa wartość wskaźnika tym większa dostępność koszy dla mieszkańców i możliwość dbania o czystość i porządek.

Rysunek 14. Liczba kosztów na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W 2020 r. według GUS wartość ww. wskaźnik najwyższa była w gminach: Twardogóra (264 koszy na 10 tys. mieszkańców), Wiązów (255), Bierutów (252), Brzeg Dolny (251), Strzelin (231), Wołów (206), Jordanów Śląski (199) i Milicz (190). Wymienione gminy wyróżniają się wyższą wartością wskaźnika od Dolnego Śląska (150).

Najmniej koszy na śmieci w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przypada w gminach: Udanin (0), Borów (6), Malczyce (59), Domaniów (60) – wartości wskaźnika dwukrotnie niższe niż średnia dla Subregionu (142 kosze przypadające na 10 tys. mieszkańców).

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego występują także obszary zdegradowane, wymagające rewitalizacji. Aktualne plany rewitalizacji (GPR, LPR) posiada 17 gmin tworzących Subregion. Zgodnie z dostępnymi informacjami obszary zdegradowane w całym Subregionie Wrocławskim obejmują łącznie ok. 15 600,3 ha.

Największą powierzchnie obszary zdegradowane zajmują w gminach: Udanin, Krośnice, Cieszków i Wiązów. Najmniejszą w gminach Malczyce i Bierutów.

Tabela 24. Powierzchnia obszarów zdegradowanych

Jednostka terytorialna	Powierzchnia [ha]
Bierutów	77,5
Borów	1076,6
Brzeg Dolny	358,1
Cieszków	2737,7
Domaniów	-
Dziadowa Kłoda	-
Jordanów Śląski	-
Kondratowice	112

Jednostka terytorialna	Powierzchnia [ha]
Kostomłoty	-
Krośnice	3245,5
Malczyce	45,0
Mietków	-
Międzybórz	-
Milicz	406,0
Prusice	20,2
Przeworno	-
Strzelin	523,2
Syców	99,9
Środa Śląska	423,9
Twardogóra	147,0
Udanin	3534,3
Wiązów	2487,4
Wińsko	211,0
Wołów	95,0
Żmigród	-
Subregion Wrocławski	15600,3

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Na terenie Subregionu Wrocławskie występują również obszary przemysłowe wymagające ponownego zagospodarowania, takie jak:

- dawna cukrownia, mleczarnia, budynki przemysłowe zakładów Norel/Elvro oraz Bieramot – gmina Bierutów,
- działka po placu buraczanym w Mańczycach (powierzchnia: 1,174 ha) – gmina Borów,
- tereny po pegeerowskie o łącznej powierzchni 18,5 ha w miejscowościach: Cieszków, Góry, Guzowice, Trzebicko, Brzezina, Pakosławsko, Dziadkowo Górne, Pustków, Siemianów – gmina Cieszków,
- działka w miejscowości Mleczna (powierzchnia: 2,20 ha) oraz działka (piaskowania) w miejscowości Jordanów Śląski (powierzchnia: 3,16 ha) – gmina Jordanów Śląski,
- zespół budowlany dawnej fabryki celulozy i papieru (powierzchnia: 12,0065 ha) – gmina Malczyce,
- zespół budynków dawnej Cukrowni „Macoszyn” (powierzchnia: 28,3358 ha) – gmina Malczyce,
- były Browar przy ul. Brzegowej w Strzelinie (powierzchnia: 0,3012 ha) – gmina Strzelin,
- teren należący do KOWR w Głębokiej (łączna powierzchnia: 6,4863 ha) – gmina Strzelin,
- obszar przy ul. Spółdzielczej w Środzie Śląskiej (powierzchnia: 1,5 ha) przylegający bezpośrednio do terenu Średzkiego Inkubatora Przedsiębiorczości – gmina Środa Śląska,
- działki w miejscowościach Ujazd Górny (powierzchnia: 20,41 ha), Udanin (powierzchnia: 1,19 ha), Udanin (powierzchnia: 1,31 ha), Jarosław (powierzchnia: 0,47 ha), Piekary (powierzchnia: 0,69 ha) – gmina Udanin,
- wyrobiska - ok. 10 wyrobisk (kopaliny) do 1 ha oraz ok. 15 poniżej 1 ha – gmina Wińsko,
- obiekty produkcyjne, składy i magazyny (łączna powierzchnia ok. 7,8 ha) – gmina Żmigród.

Gospodarka wodna

Subregion Wrocławski leży w obszarze gospodarowania wodami dorzecza Odry a dokładniej w regionie wodnym środkowej Odry – zarządzanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu.

Status obszarów szczególnego zagrożenia powodzią został uregulowany w art. 16 pkt 34 ustawy Prawo wodne. Zgodnie z tym przepisem obszarami szczególnego zagrożenia powodzią, na których obowiązują przepisy odrębne określone w ustawie Prawo wodne są obszary, na których:

- a) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (1%),
- b) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (10%),
- c) między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224 ustawy Prawo wodne, stanowiące odrębne działki ewidencyjne.

Identyfikację wyżej wymienionych obszarów na terenie Subregionu Wrocławskiego umożliwia Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Mapy zagrożenia powodziowego dostępne są pod linkiem: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpMZP.

Jak wynika z opracowania „Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy” opracowanego na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w 2017 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego występują obszary zagrożone pojawieniem się głębokich niedoborów wody o względnie dużej skali przestrzennej. W szczególnie trudnej sytuacji są gminy: Prusice (90% obszaru gminy w bardzo wysokim stopniu zagrożonego suszą) i Brzeg Dolny (86%).

Przeciwdziałanie suszy wymaga m.in. budowy zbiorników retencyjnych. Na obszarze Subregionu zlokalizowane są następujące, ważniejsze zbiorniki retencyjne:

- Zbiornik Mietkowski (powierzchnia zalewu 9,29 km², pojemność 65 mln m³, według niektórych danych – do 70,5 mln m³) – gmina Mietków,
- zbiornik retencyjny Przeworno (powierzchnia ok. 40 ha) – gmina Przeworno,
- zbiornik retencyjny w miejscowości Stradomia Wierzchnia (powierzchnia 30 ha) – gmina Syców,
- zbiornik w Białym Kościele (powierzchnia 27,9899 ha) składający się ze zbiornika dolnego (pojemność ok. 251 tys. m³) i górnego (pojemność ok. 336 tys. m³) – gmina Strzelin,
- zbiornik retencyjny (powierzchnia 11,65 ha) – gmina Jordanów Śląski,
- „Kajaki” Środa Śląska (powierzchnia zbiornika 5,1 ha, pojemność 147,9 tys. m³) – gmina Środa Śląska,
- Kompleks stawów rybnych w Wyszonowicach (powierzchnia 3,33 ha) – gmina Wiązów.

Ponadto na podstawie informacji uzyskanych od gmin stwierdzić można, że na obszarze Subregionu zlokalizowane są również następujące zbiorniki:

- staw młyński (pojemność 19,5 tys. m³, powierzchnia zalewu 16 tys. m²) – gmina Brzeg Dolny,

- staw owalny (pojemność 2,6 tys. m³, powierzchnia zalewu 2,3 tys. m²)
– gmina Brzeg Dolny,
- staw topolowy (pojemność 6,5 tys. m³, powierzchnia zalewu 5,7 tys. m²)
– gmina Brzeg Dolny,
- zbiornik glinianki (powierzchnia ok. 1 ha) – gmina Cieszków,
- staw w parku (powierzchnia 0,5 ha) – gmina Cieszków,
- stawy w Guzowicach (powierzchnia 0,65 ha) – gmina Cieszków,
- retencja Kuźnica (pojemność ok. 70 m³ – czynna 50 m³) – gmina Krośnice,
- retencja Grabownica (pojemność ok 100 m³ – czynna ok. 70 m³)
– gmina Krośnice,
- retencja Żeleźniki (pojemność 150 m³) – gmina Krośnice,
- retencja Brzostówek (pojemność 150 m³) – gmina Krośnice,
- retencja Łazy Wielkie (pojemność 50 m³) – gmina Krośnice,
- retencja Łazy Poręba (pojemność 50 m³) – gmina Krośnice,
- retencja Wierzchowice Czarnogoździce (pojemność 100 m³) – gmina Krośnice,
- retencja baza ZUK (pojemność 25 m³ – czynna 0 m³) – gmina Krośnice,
- Juszczyń (powierzchnia zbiornika 2751 m², pojemność 1502 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Jugowiec (powierzchnia zbiornika 1204 m², pojemność 600 m³)
– gmina Środa Śląska,,
- Lipnica (powierzchnia zbiornika 200 m², pojemność 420 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Cesarzowice (powierzchnia zbiornika 80 m², pojemność 80 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Kobylniki (powierzchnia zbiornika 643 m², pojemność 270 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Proszków (powierzchnia zbiornika 3939 m², pojemność 2500 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Szczepanów (powierzchnia zbiornika 206 m², pojemność 370 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Rakoszyce (powierzchnia zbiornika 1328 m², pojemność 1020 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Komorniki (powierzchnia zbiornika 583 m², pojemność 1250 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Święte (powierzchnia zbiornika 780 m², pojemność 470 m³)
– gmina Środa Śląska,
- Zbiorniki retencyjny w Twardogórze (powierzchnia 4050 m²,
pojemność 6900 m³) – gmina Twardogóra
- Zbiornik parkowy (górny i dolny) Goszcz (powierzchnia. 1960 m²,
pojemność 15 000 m³) – gmina Twardogóra,
- Zbiornik Kalinowa – gmina Wiązów,
- Zbiornik Brzózka (powierzchnia 0,31 ha, pojemność – 1472,31 m³)
– gmina Wińsko,
- Staszowice (powierzchnia 0,22 ha, pojemność – 1472,31 m³) – gmina Wińsko.

Jednocześnie na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowane są gminy o jednych z najwyższych wartościach wskaźników melioracji. Są to gminy: Krośnice, Milicz i Żmigród.

Z punktu widzenia łagodzenia skutków suszy duże znaczenie mogą mieć obszary podmokłe, które gromadzą znaczne ilości wody, spowalniają odpływ wód opadowych oraz mogą stanowić rezerwę wód na okres pojawienia się zjawiska suszy. Na terenie Subregionu Wrocławskiego najwięcej terenów podmokłych występowało w gminie Milicz – 106,02 ha i w gminie Twardogóra – 102,49 ha.

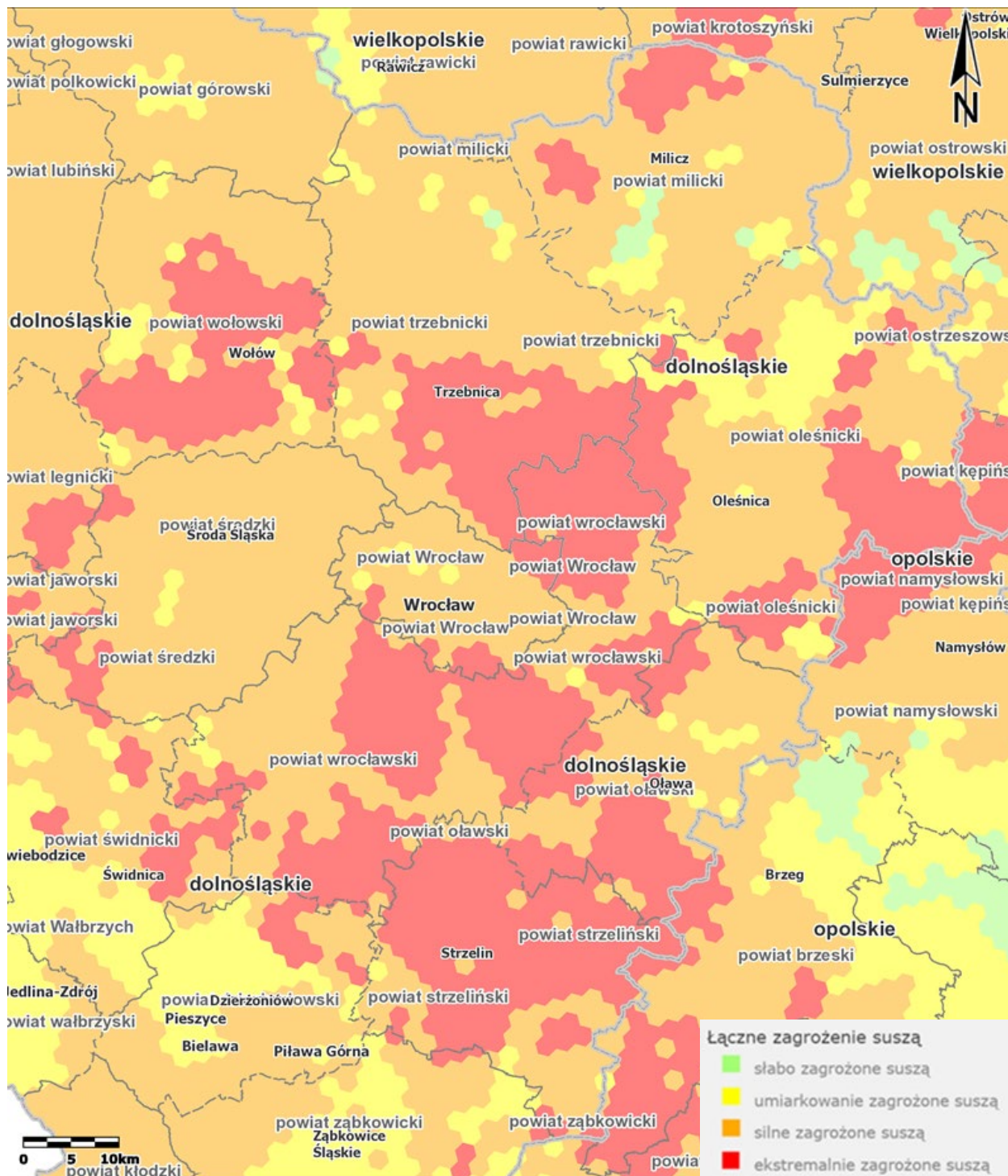
Przeciwdziałanie suszy prowadzi się zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy. Plan ten, zgodnie z art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 z późn. zm.) zawiera:

- a) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,
- b) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych,
- c) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji,
- d) katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy. Subregion Wrocławski został w nim zakwalifikowany do obszaru dorzecza Odry.

Ocenę łącznego zagrożenia suszą w dokumencie uzyskano poprzez zsumowanie wyników zagrożenia uzyskanych kolejno dla suszy rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. W obszarze dorzecza Odry zasięg terenów ekstremalnego i silnego zagrożenia suszą stanowi 71,45%. Skala zagrożenia zjawiska suszy zarówno w podziale na jej typy, jak i w ujęciu sumarycznym wskazuje na silną potrzebę realizacji działań zmierzających do obniżania potencjału jej ryzyka.

Poniższa mapa prezentuje ocenę zagrożenia suszą przez wszystkie analizowane typy suszy na terenie Subregionu Wrocławskiego i pozwala na podjęcie optymalnych racjonalnych decyzji przez odpowiednie organy i ośrodki decyzyjne w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy, w tym na podstawie zapisów katalogu działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy dla efektywnego wdrażania poszczególnych działań.

Rysunek 15. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą

Źródło: Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie [dostęp: 15 listopada 2022].

Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych

Na terenie Subregionu zlokalizowane są cenne obszary przyrodnicze, w tym również obszary objęte programem Natura 2000. Łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych⁵ (bez Obszarów Natura 2000) wynosiła w 2021 r. 100 318,27 ha, co stanowiło ok. 27,0% ogółu obszarów prawnie chronionych na Dolnym Śląsku.

Tabela 25. Obszary prawnie chronione

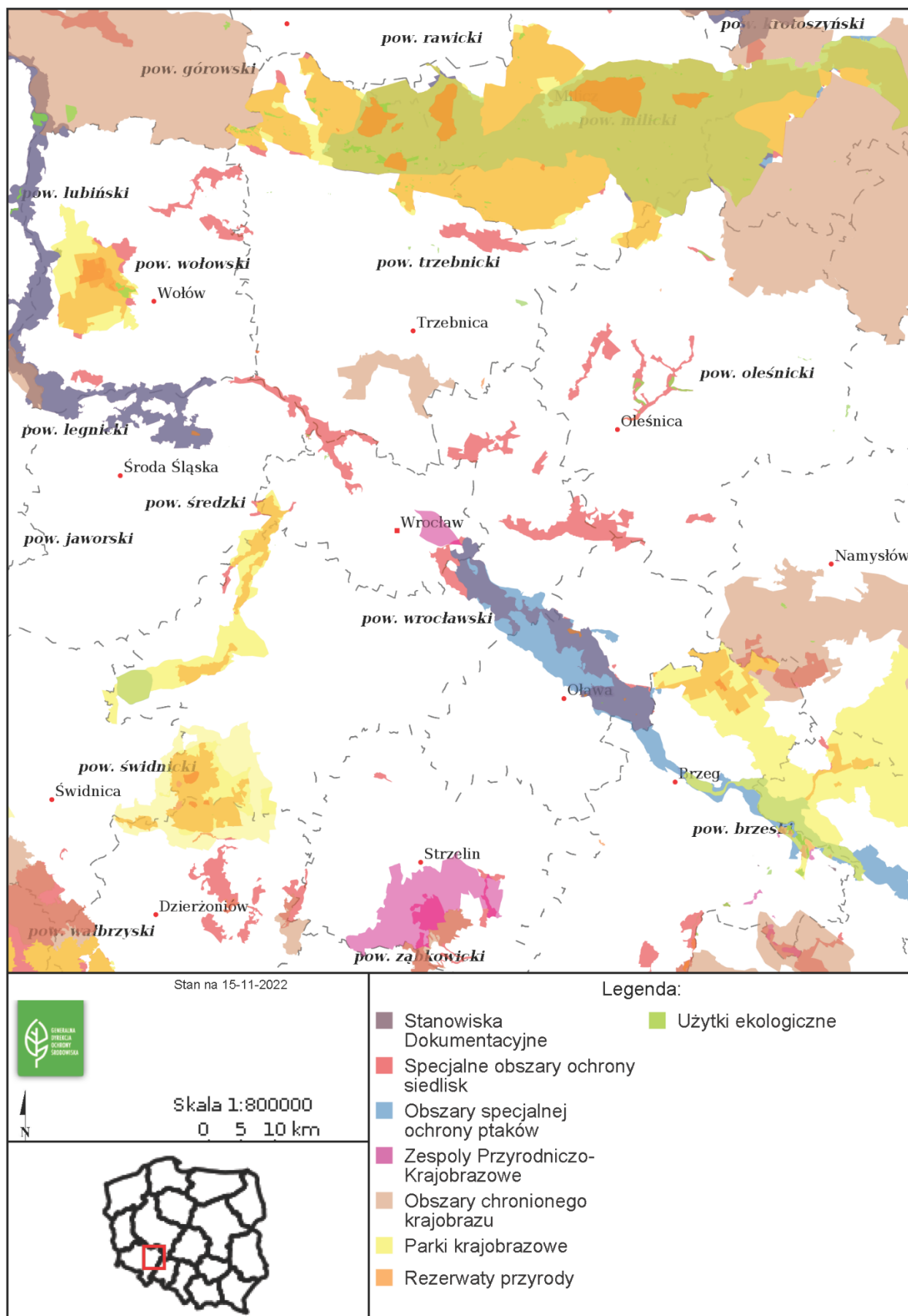
Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100
Bierutów	0,00	0,00	-
Borów	0,00	0,00	-
Brzeg Dolny	1,94	1,98	102,1
Cieszków	1 497,60	1 497,57	100,0
Domaniów	0,00	0,00	-
Dziadowa Kłoda	34,90	34,83	99,8
Jordanów Śląski	540,00	540,00	100,0
Kondratowice	0,00	0,73	-
Kostomłoty	0,00	0,00	-
Krośnice	12 315,90	12 317,72	100,0
Malczyce	0,00	0,00	-
Mietków	3 188,00	3 188,00	100,0
Międzybórz	8 800,00	8 800,00	100,0
Milicz	34 624,80	34 624,85	100,0
Prusice	520,00	520,00	100,0
Przeworno	1 775,10	1 775,64	100,0
Strzelin	7 330,00	7 330,00	100,0
Syców	609,60	609,65	100,0
Środa Śląska	0,00	0,00	-
Twardogóra	1 346,72	1 342,67	99,7
Udanin	0,00	0,00	-
Wiązów	0,00	3,39	-
Wińsko	1 591,60	1 591,64	100,0
Wołów	6 366,26	6 366,60	100,0
Żmigród	19 773,00	19 773,00	100,0
Subregion Wrocławski	100 315,42	100 318,27	100,0
Dolny Śląsk	371 093,36	371 170,00	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwięcej obszarów prawnie chronionych znajdowało się w gminach: Milicz, Żmigród i Krośnice. Na obszarze Subregionu Wrocławskiego znajdują się cztery parki krajobrazowe, a mianowicie:

- Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy” – gminy: Cieszków, Krośnice, Milicz, Prusice, Twardogóra, Żmigród,
- Park Krajobrazowy „Dolina Bystrzycy” – gmina Mietków,
- Park Krajobrazowy „Dolina Jezierzycy” – gminy Wołów i Wińsko,
- Ślęzański Park Krajobrazowy – gmina Jordanów Śląski.

⁵ Obszary prawnie chronione zgodnie z definicją BDL nie obejmują: Obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Rysunek 16. Formy ochrony przyrody

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl [dostęp: 3 października 2022].

Stan i jakość powietrza

Analizę stanu i jakości powietrza oparto na wynikach pomiarów przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Warto przy tym podkreślić, że uwzględnienie w analizie stężenia pyłu zawieszzonego PM10 oraz ozonu odpowiada wytycznym PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”.

Subregion Wrocławski zgodnie z kryterium przyjętym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu zaliczany jest do strefy dolnośląskiej.

Na analizowanym Obszarze w 2021 r. występowały problemy z przekroczeniami norm jakości powietrza, w przypadku:

- BaP(PM10) śr. roczna – Bierutów, Borów, Brzeg Dolny, Cieszków, Domaniów, Jordanów Śląski, Kondratowice, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Mietków, Międzybórz, Milicz, Prusice, Przeworno, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Udanin, Wiązów, Wińsko, Wołów, Żmigród,
- O₃ śr. 8-godz. – cały obszar Subregionu Wrocławskiego,
- PM10 śr. 24-godz. – Środa Śląska,
- PM2.5 śr. roczna – Milicz, Środa Śląska.

Jak wynika z informacji przekazanych przez gminy do miejscowości najbardziej zagrożonych zanieczyszczeniem powietrza zaliczyć można:

- w gminie Bierutów – Bierutów i Sokolniki Wielkie – niska emisja z budynków mieszkalnych oraz ruch kołowy (obie miejscowości położone są przy drodze wojewódzkiej),
- w gminie Borów – Michałowice, Borek Strzeliński, Świnobród, Zielenice, Uniszów, Mańczyce, Piotrków Borowski, Borów, Brzezica, Brzoza – ruch kołowy (droga wojewódzka nr 395 i droga powiatowa 3047 D),
- w gminie Brzeg Dolny – Brzeg Dolny osiedle Kręsko (bliskość Zakładów Chemicznych PCC Rokita SA, składowisk odpadów przemysłowych i Centralnej Oczyszczalni Ścieków), Stare Miasto, Osiedle Fabryczne, Osiedle Warzyń – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Cieszków – Cieszków i Dziadkowo – ruch kołowy (droga krajowa nr 15), niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Domaniów – Pełczyce, Goszczyna, Brzezimierz, Piskorzów, Wierzbno – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, dodatkowo w przypadku Pełczyc na zanieczyszczenie powietrza wpływają suszarnie zbożowe zlokalizowane w tej miejscowości. Należy również dodać, że pomiędzy Brzezimierzem a Pełczycami zlokalizowana jest wytwórnia mas bitumicznych, która również przyczynia się do pogorszenia jakości powietrza,
- w gminie Dziadowa Kłoda – Dziadowa Kłoda, Dalborowice, Stradomia Dolna – ruch kołowy,
- w gminie Jordanów Śląski – wszystkie miejscowości – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Kondratowice – Kondratowice, Prusy, Księginice Wielkie, Góra Sobocka, Gołostowice – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, w przypadku dwóch ostatnich miejscowości wpływ na stan powietrza ma sąsiedztwo kopalni granitu,

- w gminie Kostomłoty - Kostomłoty, Wichrów, Osiek, Paździorno, Piotrowice – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Malczyce - Chomiąża, Malczyce, Rachów, Rusko, Mazurowice, Wilczków, Kwietno, Dębice, Chełm, Zawadka – ruch kołowy,
- w gminie Mietków – wszystkie miejscowości – niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy,
- w gminie Międzybórz – Międzybórz – ruch kołowy (droga krajowa nr 25),
- w gminie Milicz – Milicz, Sułów - niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy,
- w gminie Prusice - Prusice, Skokowa, Strupina, Piotrkowice, Krościna Wielka, Dębica, Pększyn, Wszemirów, Pawłów Trzebnicki – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, przemysł,
- w gminie Przeworno – Przeworno, Jegłowa – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Strzelin – Strzelin (ruch kołowy, niska emisja i przemysł), Mikoszków (niska emisja, ruch kołowy i przerób kamienia), Kuropatnik (ukształtowanie terenu i niska emisja, ruch kołowy) Gościęcice i Gęsiniec (ukształtowanie terenu, wpływ przemysłu i niska emisja - także przenoszona z terenu miasta),
- w gminie Syców – Syców (niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł), Stradomia Wierzchnia (przemysł), Wioska (przemysł), Działosza (przemysł),
- w gminie Środa Śląska – Środa Śląska (niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł), Komorniki, Juszczyń, Święte (ruch kołowy, przemysł),
- w gminie Twardogóra – Twardogóra – niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł,
- w gminie Udanin - Sokolniki, Jarosław, Jarostów, Pichorowice, Łagiewniki Średzkie – ruch kołowy (autostrada A4),
- w gminie Wińsko – cała gmina – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Wołów – Wołów – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Żmigród – miejscowości położone w sąsiedztwie drogi ekspresowej S5.

Na podstawie przedstawionych danych można uznać, że Subregion zmagają się z problemami związanymi z zanieczyszczeniem powietrza. Warto również wspomnieć, że przedstawione dane z uwagi na małą liczbę stacji pomiarowych mogą nie do końca obrazować faktyczną skalę problemów.

III. Synteza diagnozy obszaru IIT SW

Syntezę diagnozy Subregionu Wrocławskiego przeprowadzono przy użyciu analizy SWOT, która stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań i zawiera najważniejsze czynniki wzmacniające lub spowalniające wielowymiarowy rozwój analizowanego Obszaru (jest to zgodne z zaleceniami dokumentu pn. Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027)⁶. Analiza SWOT jest efektywną metodą pozwalającą na identyfikację silnych i słabych stron Subregionu oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją.

Analiza SWOT składa się z czterech grup czynników:

- **mocnych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony Subregionu i które należy wykorzystać sprzyjając będą jego rozwojowi,
- **słabych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony Subregionu i które nie wyeliminowane utrudniać będą jego rozwój,
- **szans** – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Subregionu, ale przy odpowiednio podjętych przez działania, mogą sprzyjać jego rozwojowi,
- **zagrożeń** – uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Subregionu, ale które mogą stanowić zagrożenia dla jego rozwoju.

W rezultacie analiza SWOT jest użytecznym instrumentem pozwalającym na wielowymiarową ocenę aktualnego stanu Subregionu Wrocławskiego i stanowi adekwatny punkt wyjścia do definiowania pożądanego kierunku rozwoju.

W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Obszaru, a także wskazuje na niezbędne działania, których podjęcie pomoże osiągnąć ustalone priorytety.

Zaprezentowane w poniższej tabeli wyniki przeprowadzonej analizy SWOT stanowią punkt wyjścia do definiowania priorytetów i działań. W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Subregionu Wrocławskiego.

Na dalszych etapach prac analiza SWOT zostanie poddana weryfikacji w związku z procesem uspołecznienia dokumentu co umożliwi korektę stwierdzonych zjawisk, szczególnie w zakresie oceny jakościowej.

⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>, [dostęp: październik 2022 r.].

Tabela 26. Analiza SWOT

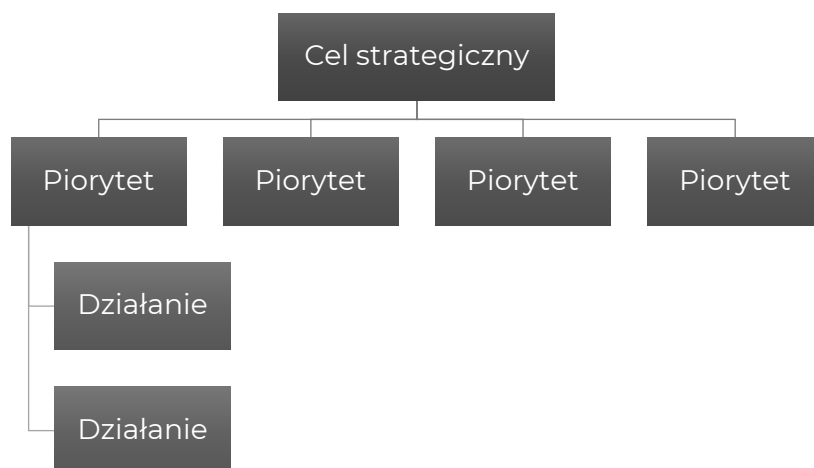
SILNE STRONY (S)	SŁABE STRONY (W)
<p>S.1. Wysoka ocena atrakcyjności inwestycyjnej gmin: Brzeg Dolny, Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród</p> <p>S.2. Rozpoznawalne marki produktów np. Karp Milicki</p> <p>S.3. Bezpośredni dostęp do autostrady A4 i dróg ekspresowych</p> <p>S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki</p> <p>S.5. Rozwinięta sieć dróg/ścieżek rowerowych</p> <p>S.6. Relatywnie korzystna sytuacja demograficzna</p> <p>S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione</p>	<p>W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości</p> <p>W.2. Niezadawalający poziom innowacyjności przedsiębiorstw</p> <p>W.3. Negatywne trendy demograficzne, ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny</p> <p>W.4. Niski poziom aktywności społecznej</p> <p>W.5. Ograniczony dostęp w zakresie opieki nad dziećmi do lat trzech</p> <p>W.6. Ograniczony dostęp do wychowania przedszkolnego zwłaszcza na obszarach wiejskich</p> <p>W.7. Niezadawalające wyniki z egzaminu ósmoklasisty</p> <p>W.8. Regres szkolnictwa zawodowego</p> <p>W.9. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych, w tym utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów.</p> <p>W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno - sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów</p> <p>W. 11. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej</p> <p>W.12. Problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego oraz infrastruktury wspierającej np. P&R, B&R, ścieżki rowerowe,</p> <p>W.13. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych.</p> <p>W.13. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową (kanalizacyjną, wodną i gazową)</p> <p>W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowali znajdujących się w zasobie komunalnym</p> <p>W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza</p>

SZANSE (O)	ZAGROŻENIA (T)
<p>O.1. Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość</p> <p>O.2. Wzrost znaczenia turystyki jednodniowej i weekendowej</p> <p>O.3. Realizacja polityki prorodzinnej państwa</p> <p>O.4. Rozbudowa infrastruktury drogowej</p> <p>O.5. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach</p> <p>O.6. Budowa spójnej sieci transportowej</p> <p>O.7. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców</p>	<p>T.1. Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego</p> <p>T.2. Mała ilość programów wsparcia dla beneficjentów na rozwój OZE</p> <p>T.3. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa</p> <p>T.4. Wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii</p> <p>T.5. Wysokie koszty budowy infrastruktury sieciowej</p> <p>T.6. Spadek dochodów własnych JST przy wzrastających obciążeniach finansowych</p> <p>T.7. Zjawisko migracji zarobkowych</p> <p>T.8. Degradacja środowiska naturalnego przy braku działań zapobiegawczych</p> <p>T.9. Deficyt zasobów wodnych odpowiednich dla zaopatrzenia ludności i rolnictwa</p> <p>T.10. Postępujące wykluczenie transportowe terenów peryferyjnych</p> <p>T.11. Negatywne zjawiska klimatyczne</p>

Źródło: opracowanie własne.

IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu

Zintegrowane podejście do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów realizowane będzie według następującej struktury

W poniższych tabelach przedstawiono strukturę Celu, Priorytetów i Działań Strategii IIT SW oraz macierz wzajemnego oddziaływania efektów realizacji IIT SW.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że ze względu na dostępność środków programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wdrażana będą tylko te działania, na których realizację Zarząd Województwa Dolnośląskiego zabezpieczył środki w FEDS 2021-2027. Działania te zostały oznaczone symbolem DF.X.X.

IIT SW będzie pozyskiwał środki zewnętrzne na realizację pozostałych działań, które w treści Strategii zostały oznaczone D.X.X.

Tabela 27. Cel, Priorytety i Działania Strategii IIT SW

Cel strategiczny: Konkurencyjny Subregion Wrocławski atrakcyjny dla mieszkańców, inwestorów i turystów	
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej	<p>Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego</p> <p>Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej</p> <p>Działanie (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim</p> <p>Działanie (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury</p>
Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego	<p>Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej oraz odnawialnych źródeł energii</p> <p>Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody</p>
Priorytet (P3) Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski	<p>Działanie (D.3.1) Budowa/przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą</p> <p>Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów</p> <p>Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców</p>

Źródło: opracowanie własne.

Dla weryfikacji zintegrowanego oddziaływania realizacji Strategii IIT SW przeprowadzono analizę powiązania spodziewanych efektów realizacji Strategii IIT SW z zaplanowaną strategiczną interwencją. Podsumowanie analizy zaprezentowano w poniżej tabeli w formie maczyzy efektów realizacji i priorytetów Strategii IIT SW.

Tabela 28. Macierz zintegrowanego oddziaływania efektów realizacji Strategii IIT SW⁷

PRIORYTET / OCZEKIWANE EFEKTY	P1	P2	P3
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej			
- Wzrost liczby MSP	x		x
- Poprawa atrakcyjności turystycznej i wzrost liczby turystów	x		x
- Wzrost liczby atrakcyjnych miejsc pracy	x		
- Poprawa jakości usług edukacyjnych	x	x	x
- Zahamowanie odpływu wykwalifikowanych zasobów ludzkich	x		x
Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego			
- Poprawa czystości powietrza	x	x	x

⁷ Przy każdym z Priorytetów wskazano najważniejsze oczekiwane efekty jego realizacji oraz oznaczono ich oddziaływanie na inne priorytety Strategii IIT SW (P1 – Priorytet 1, P2- Priorytet 2, P3 – Priorytet 3).

- Zmniejszenie energochłonności infrastruktury	x	x	x
- Zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych	x	x	
- Poprawa dostępności do wysokiej jakości infrastruktury ochrony środowiska	x	x	x
- Utrzymanie i poprawa stanu środowiska naturalnego		x	x
Priorytet (P3) Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski			
- Skrócenie czasu przejazdu dzięki udoskonalonej inf. drogowej	x	x	x
- Wzrost liczby użytkowników komunikacji zbiorowej		x	x
- Zmniejszenie liczby osób korzystających z indywidualnego transportu samochodowego		x	x
- Zmniejszenie liczby obszarów zdegradowanych	x	x	x

Źródło: opracowanie własne.

Opis zintegrowanego podejścia

Cel strategiczny – konkurencyjny Subregion Wrocławski atrakcyjny dla mieszkańców, inwestorów i turystów

Subregion Wrocławski z uwagi na swoje położenie i potencjał społeczno-gospodarczy predysponowany jest do ogywania ważnej roli w rozwoju całego województwa dolnośląskiego. Jednocześnie powinien on być miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców, inwestorów i turystów. Jednak aktualnie jest on silnie zróżnicowany, co osłabia jego pozycję konkurencyjną względem gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wrocławskiej.

Przyszłość Subregionu Wrocławskiego zależy więc od podjęcia zintegrowanych działań wzmacniających jego spójność, konkurencyjność i atrakcyjność.

Siłą Subregionu będzie efektywna i konkurencyjna gospodarka. Pobudzeniu przedsiębiorczości wśród mieszkańców, jak również pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych sprzyjać będą inwestycje w rozwój infrastruktury gospodarczej. Nowoczesna gospodarka generować będzie wysokiej jakości miejsca pracy, co stanowić będzie ważny czynnik decydujący o wyborze Subregionu jako miejsca zamieszkania.

W sferze społecznej realizowane będą wielokierunkowe inwestycje w rozwój infrastruktury, które przyczynią się do poprawy dostępności i jakości oferowanych usług, a tym samym wzmocnią atrakcyjność Subregionu, jako miejsca do życia. Wzrostowi jakości życia mieszkańców sprzyjać będzie również rewitalizacja przestrzeni publicznej i prywatnej. Działanie te jednocześnie poprawią bezpieczeństwo mieszkańców.

Inwestycje zmierzające do rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej poprawią zewnętrzną i wewnętrzną dostępność komunikacyjną Subregionu. Spójność Subregionu wzrośnie również w wyniku budowy dróg/ścieżek rowerowych. Wzmocnieniu ulegnie również funkcjonowanie transportu publicznego, który docelowo realizowany będzie przez nowoczesny i proekologiczny tabor.

Wszystkie działania prowadzone będą z poszanowaniem środowiska naturalnego. Rozbudowa infrastruktury sieciowej, termomodernizacja budynków i zastosowanie OZE przyczyni się do ograniczenia zjawiska niskiej emisji oraz sprawi, że Subregion Wrocławski będzie miejscem przyjaznym mieszkańcom, przedsiębiorcom i odwiedzającym.

Priorytet (P1)

Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej

Subregion Wrocławski ma duży potencjał, aby stać się bardzo atrakcyjnym miejscem do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Jednak wymaga to realizacji wielokierunkowych inwestycji zmierzających do rozwoju infrastruktury społecznej i gospodarczej.

W ramach niniejszego priorytetu w pierwszej kolejności prowadzone będą inwestycje infrastrukturalne zmierzające do rozwoju kapitału ludzkiego. Inwestycje te obejmować będą budowę/rozbudowę/modernizację infrastruktury związanej z opieką nad dziećmi, wychowaniem oraz edukacją na różnych jej szczeblach. Ważne znaczenie przypisane zostanie działaniom zmierzającym do tworzenia nowych oraz doposażenia istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Jednocześnie zostanie położony nacisk na budowę i modernizację infrastruktury przedszkolnej i szkolnej oraz działania inne niż infrastrukturalne np. dot.: tworzenia nowych oddziałów w przedszkolach, poprawy jakości funkcjonowania przedszkoli, lepszego dostosowania kształcenia zawodowego do wymagań rynku.

W ramach przedmiotowego priorytetu istotne będą również inwestycje związane z doposażeniem istniejących obiektów oświatowych, w tym pracowni przedmiotowych..

Inwestycjom w budowę/rozbudowę/modernizację infrastruktury opiekuńczej i edukacyjnej towarzyszyć powinny działania związane z budową i modernizacją przyszkolnej infrastruktury sportowej takiej jak: boiska sportowe, place zabaw, hale sportowe czy też baseny.

Powyższe inwestycje infrastrukturalne winny pozytywnie wpłynąć na poziom edukacji, a w przyszłości również zapewnić dopływ wykwalifikowanych pracowników na lokalny rynek pracy.

Poprawie atrakcyjności Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej sprzyjać będzie także rozwój e-usług publicznych, który pozwoli usprawnić obsługę administracyjną zarówno mieszkańców, jak i przedsiębiorców i inwestorów.

W ramach niniejszego priorytetu prowadzone będą również inwestycje związane z zapewnieniem godnego życia osobom defaworyzowanym, w tym poprzez rozwój budownictwa socjalnego i wspomaganego. Pamiętać przy tym należy, że standard i lokalizacja mieszkań powinny zapewnić warunki samodzielnego funkcjonowania oraz sprzyjać integracji ze społecznością lokalną. Włączeniu społecznemu sprzyjać powinien także rozwój infrastruktury zorientowanej na aktywizację i integrację lokalnej społeczności.

Ważne jest również, zwłaszcza w kontekście zachodzących zmian demograficznych, zapewnienie godnego życia osobom niesamodzielnym. Przyjęte rozwiązania powinny zmierzać do rozwoju systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi. Rozwój ten powinien m.in. obejmować inwestycje związane z budową domów opieki i zakładów opiekuńczo-leczniczych.

Istotnym zadaniem będzie zapewnienie mieszkańcom Subregionu Wrocławskiego dostępu do usług medycznych. W tym celu realizowane będą inwestycje związane z budową nowych placówek podstawowej opieki medycznej oraz doposażeniem w sprzęt medyczny placówek już istniejących. W rezultacie poprawie powinny ulec standardy świadczenia usług medycznych.

Niniejszy priorytet realizowany będzie również poprzez budowę i modernizację szeroko rozumianej infrastruktury kulturalnej. Inwestycje infrastrukturalne winny ułatwić funkcjonowanie instytucjom kultury i umożliwić im rozwój oferty skierowanej do różnych odbiorców.

Równie istotna będzie dbałość o posiadane dziedzictwo kulturowe. Zadbane i wyeksponowane zabytki przyciągają turystów. Aby wykorzystać potencjał tkwiący w licznych zabytkach należy podjąć działania zmierzające do ich renowacji i przywrócenia lub nadania im nowych funkcji, w tym turystycznych. Istotna w tym zakresie będzie ścisła współpraca z instytucjami publicznymi oraz z organizacjami pozarządowymi.

Gwarantem atrakcyjności Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia jest silna gospodarka. Aktualnie gospodarka Subregionu wymaga wzmocnienia co można osiągnąć poprzez aktywizację lokalnej przedsiębiorczości i pozyskanie inwestorów zewnętrznych. Realizacji powyższych celów sprzyjać będzie rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość.

W pierwszej kolejności należy zwiększyć podaż terenów inwestycyjnych. Powinny to być jednak przede wszystkim tereny o wysokim standardzie tzn. uzbrojone i zaopatrzone w infrastrukturę pozwalającą na prawidłowe i efektywne korzystanie z nich. Pamiętać należy, że tylko podaż terenów inwestycyjnych wysokiej jakości pozwoli Subregionowi Wrocławskiemu skutecznie konkurować o inwestorów z Wrocławskim Obszarem Funkcjonalnym.

Równocześnie należy w miarę posiadanych środków realizować inwestycje, których celem będzie dostarczenie przedsiębiorcom powierzchni biurowych oraz innych obiektów mogących pełnić funkcję inkubatorów przedsiębiorczości.

Jednocześnie warto podkreślić, że Subregion Wrocławski posiada potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji. W szczególności należy zaznaczyć, że liczne cenne przyrodniczo obszary stanowią atrakcję przyciągającą aktywnych turystów, zwłaszcza z dużych miast, w tym z Wrocławia. Wykorzystanie powyższego potencjału wymaga kompleksowych działań obejmujących zarówno wcześniej wspomnianą renowację obiektów dziedzictwa materialnego, jak i rewitalizację i dostosowanie do potrzeb turystów obszarów atrakcyjnych przyrodniczo. Inwestycjom tym powinny towarzyszyć działania zmierzające do rozbudowy infrastruktury umożliwiającej efektywne korzystanie z zasobów turystycznych. Docelowo działania te powinny stanowić impuls do rozwoju podmiotów prywatnych zorientowanych na zaspokajanie potrzeb turystów.

Tabela 29. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁸
<p>Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.1.1 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.:</p> <p>– w zakresie edukacji przedszkolnej:</p> <p>W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.6. Ograniczony dostęp do wychowania przedszkolnego zwłaszcza na obszarach wiejskich, W.4. Niski poziom aktywności społecznej</p> <p>– w zakresie edukacji zawodowej: W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.2. Niezadawalający poziom innowacyjności przedsiębiorstw W.8. Regres szkolnictwa zawodowego</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>148 Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)</u></p> <p>Interwencja w ramach działań będzie związana z upowszechnianiem dostępu do edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, dodatkowe zajęcia edukacyjne, wczesne wspomaganie rozwoju i pomoc psychologiczno-pedagogiczną, doskonalenie kadry pedagogicznej i zarządzającej;</p> <p><u>149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)</u></p> <p>Interwencja w ramach działań będzie związana z wsparciem kształcenia zawodowego oraz dostosowanie jego kierunków do uwarunkowań rynku pracy, gospodarki i wymogów ochrony klimatu, np. poprzez kształtowanie umiejętności zawodowych uczniów, w szczególności w formach praktycznych, nabywanie przez nich dodatkowych umiejętności zawodowych, uprawnień zawodowych i kwalifikacji rynkowych zwiększających ich szanse na rynku pracy, staże i praktyki zagraniczne dla uczniów i kadry zawodowego szkolnictwa średniego, w szczególności w zakresie podnoszenia umiejętności w obszarze zielonej i cyfrowej transformacji, tworzenie nowych kierunków kształcenia, tworzenie klas patronackich, zapewnienie aktywnego udziału pracodawców w procesie edukacyjnym, doradztwo edukacyjno-zawodowe, poprawę bazy dydaktycznej szkół zawodowych, szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe do potrzeb nowoczesnego nauczania, doskonalenie kadr pedagogicznych i zarządzających, programy pomocy stypendialnej).</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie Działania D.1.3. w związku umożliwieniem osobom młodym opiekującym się dziećmi podejmowania aktywności zawodowej lub działalności gospodarczej, Ponadto w związku z rozwojem kwalifikacji zawodowych zmniejszeniu ulegnie wykluczenie społeczne mieszkańców co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania D.1.2.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u></p> <p>Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego (szt.), Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem (osoby).</p> <p><i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u></p>

⁸ Dotyczy działań opisanych symbolem DF

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁸
	<p>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu projektu (osoby), Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem (osoby).</p> <p><i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.</p>
<p>Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.2.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.3. Negatywne trendy demograficzne, ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny, W.4. Niski poziom aktywności społecznej, W.9. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych, w tym utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów.</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>158 Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości</u></p> <p>Interwencja w ramach działań będzie związana z wsparcie usług społecznych i zdrowotnych takich jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, w szczególności usług asystencji osobistej oraz opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu wraz ze wsparciem towarzyszącym zwiększającym szanse na niezależne życie (w tym wsparcie psychologiczne). Dopuszcza się możliwość świadczenia tych działań w formie e-usług; – tworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych w społeczności lokalnej, w tym specjalistycznych świadczonych w ramach placówek zapewniających dzienną i całodobową opiekę nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; – wsparcie dla opiekunów faktycznych w tym opieka wytchnieniowa; – kształcenie kandydatów oraz kadr świadczących usługi społeczne, w tym opiekuńcze i asystentów oraz opiekunów faktycznych w zakresie świadczenia usług w społeczności lokalnej; – tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług; – rozwój mieszkalnictwa wspomaganego, mieszkań chronionych, wytchnieniowych, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań – wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym., polegające na rozwoju nierezydencjalnych i nieizolowanych form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, wspomaganie w domu oraz tworzenia partnerstw z innymi dostawcami usług w celu deinstytucjonalizacji;

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁸
	<p>– wsparcie procesu usamodzielnienia osób przebywających w placówkach całodobowych;</p> <p>– wsparcie działań zapobiegających umieszczeniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych;</p> <p>– upowszechnianie form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz form zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami, a także rodzinne domy pomocy. Wsparcie to musi zapewniać odbiorcom możliwość niezależnego życia i włączenia społecznego zgodnie z artykułem 19 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Komentrzem ogólnym nr 5 do tej Konwencji i Uwagami Podsumowującymi Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ;</p> <p>– wsparcie usług społecznych świadczonych w ramach gospodarstw opiekuńczych.</p> <p>Działania z zakresu deinstytucjonalizacji opieki będą ukierunkowane na realizację usług dostarczanych w środowisku zamieszkania odbiorców. Jednocześnie finansowane będą działania dotyczące wsparcia dialogu obywatelskiego, tj. budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Powyższe działania mogą być realizowane poprzez budowę i rozwój sieci współpracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego.</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania DF.1.2 będzie spójna z wdrażaniem wszystkich działań związanych z budową/modernizacją infrastruktury oraz rozwojem usług oraz uwzględnieniem konieczności poprawy dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami (np. niepełnosprawni, osoby starsze). W szczególności dotyczyć to będzie działań: DF.1.4, DF.3.2, DF.3.3.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. Produkt:</p> <p>Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (osoby).</p> <p>Wartość docelowa wskaźnika zostanie ustalona na dalszych etapach prac.</p> <p>b. Rezultat:</p> <p>Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług (podmioty).</p> <p>Wartość docelowa wskaźnika zostanie ustalona na dalszych etapach prac.</p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>Cel szczegółowy: ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.</p>
Działanie (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim	
Działanie (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.1.4 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno -</p>

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁸
	<p>sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów, S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki, S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione, S.3. Bezpośredni dostęp do autostrady A4 i dróg ekspresowych</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.</u></p> <p>Wsparcie uzyskują projekty zrównoważonej turystyki jak również dot. rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych. Wsparcie uzyskują między innymi szlaki turystyczne np. związane z infrastrukturą rowerową oraz niezbędnymi elementami towarzyszącymi takim inwestycjom, jak np. toalety, stojaki dla rowerów, elementy zapewniające bezpieczeństwo.</p> <p><u>166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury</u></p> <p>Interwencja w ramach celu szczegółowego będzie skupiała się na promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury. Projekty w zakresie kultury i infrastruktury dziedzictwa kulturowego powinny być zgodne z dokumentem „Europejskie zasady jakości interwencji finansowanych przez UE o potencjalnym wpływie na dziedzictwo kulturowe” opracowanym przez ICOMOS.</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.1.3. poprzez poprawę oferty obszaru dla turystów. Ponadto w związku z działaniami dot. infrastruktury kultury nastąpi polepszenie jakości przestrzeni publicznych co będzie miało związek z realizacją Działania DF.3.3. Lepsza oferta kulturalna będzie istotna w kontekście realizacji DF.1.2, w związku z potrzebami w tym zakresie osób objętych opieką społeczną.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u></p> <p>Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (obiekty kulturalne i turystyczne).</p> <p><i>Wartość docelowa wskaźnika zostanie ustalona na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u></p> <p>Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok).</p> <p><i>Wartość docelowa wskaźnika zostanie ustalona na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P2)

Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego

Atrakcyjność Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia zależy m.in. od jakości środowiska naturalnego. Jednocześnie odpowiedzialne gospodarowanie zasobami środowiska staje się koniecznością, zwłaszcza w kontekście zachodzących zmian klimatycznych.

W pierwszej kolejności realizacja niniejszego priorytetu wymaga podjęcia działań zmierzających do poprawy efektywności energetycznej budynków oraz wymiany tradycyjnych źródeł ciepła wykorzystywanych do ogrzewania budynków publicznych, mieszkań i domów. Należy zatem dążyć do termomodernizacji budynków oraz podejmować, wspierać i promować działania zmierzające do zastosowania nowoczesnych i proekologicznych systemów grzewczych.

Równocześnie z uwagi na zachodzące zmiany klimatyczne, jak również realizowaną przez Unię Europejską politykę dekarbonizacji wskazane jest także wspieranie oraz promowanie działań zmierzających do szerszego wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Działania te pozwolą ograniczyć zjawisko niskiej emisji oraz będą wyrazem troski o stan środowiska naturalnego. Redukcji zjawiska emisji CO₂ sprzyjać będzie także modernizacja oświetlenia ulicznego.

Należy również podkreślić, że na terenie Subregionu Wrocławskiego występują obszary zagrożone suszą i borykające się z problemem dostępności do wody pitnej, dlatego też należy wspierać działania zmierzające do pozyskania nowych ujęć wody oraz budowy i modernizacji infrastruktury wodociągowej. Wskazana jest także realizacja przedsięwzięć zmierzających do ochrony zasobów wody, w tym poprzez wspieranie działań w zakresie utrzymania urządzeń melioracji wodnej oraz działania związane ze zwiększeniem retencji wód.

Poprawa stanu środowiska naturalnego na terenie Subregionu Wrocławskiego wymaga także rozbudowy i modernizacji infrastruktury związanej z odbieraniem i oczyszczaniem ścieków i rozwoju infrastruktury kanalizacji deszczowej. Jednocześnie w miejscach, w których z przyczyn ekonomicznych (np. rozproszona zabudowa) budowa sieci kanalizacyjnej będzie nieuzasadniona, należy wspierać budowę indywidualnych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych.

Równocześnie realizacja niniejszego priorytetu wymaga także wzmocnienia i uporządkowania gospodarki odpadami. Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez budowę nowych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz doposażenie podmiotów odpowiedzialnych za odbiór i przetwarzanie odpadów z gospodarstw domowych. Docelowo działania powyższe powinny zminimalizować liczbę odpadów deponowanych na składowiskach.

Ważnym zadaniem będzie również odnowa istniejących terenów zieleni i parków, jako istotnych elementów dziedzictwa przyrodniczego Subregionu Wrocławskiego.

Tabela 30. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁹
<p>Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej oraz odnawialnych źródeł energii</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.2.1. będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowali znajdujących się w zasobie komunalnym, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno - sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów.</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>045 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej.</u></p> <p>Wsparciem zostanie objęta wyłącznie kompleksowa modernizacja energetyczna ww. budynków obejmująca także instalacje grzewcze/chłodzące ze źródłami ciepła (bez możliwości projektów polegających na wymianie tylko źródeł ciepła), w tym także m.in. OZE, systemy wentylacji, systemy zarządzania i magazynowania energii. Działania w ramach celu szczegółowego będą finansowane zgodnie z następującą hierarchią – w pierwszej kolejności, priorytetowo wspierana będzie kompleksowa termomodernizacja, w tym z wymianą źródła ciepła, w szczególności z wykorzystaniem OZE, następnie termomodernizacja wraz z wykorzystaniem i podłączeniem do źródła ciepła sieciowego, natomiast gdy powyższe będzie niemożliwe lub nieuzasadnione technicznie lub ekonomicznie, możliwa będzie wymiana źródeł ciepła na wykorzystujące paliwo gazowe. Wykluczone z możliwości wsparcia będą inwestycje polegające na wymianie starszych urządzeń zasilanych paliwami gazowymi na nowsze. Ponadto niedopuszczone jest stosowanie kotłów biomasowych umożliwiających zamontowanie awaryjnego rusztu oraz pieców bez automatycznego podajnika paliwa. Działania edukacyjne/doradcze w zakresie ekologii, adaptacji do zmian klimatu i budowania świadomości na temat gospodarki niskoemisyjnej mogą być prowadzone wyłącznie jako element uzupełniający w projekcie. Preferowane będą projekty skutkujące znaczną redukcją emisji gazów cieplarnianych w odniesieniu do istniejących instalacji, a także przyczyniać się do zmniejszenia emisji takich zanieczyszczeń powietrza, jak pył PM 10, pył PM 2,5 oraz benzo(a)piren, jak również do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Ponadto premiowane będzie jak największa oszczędność kosztowa projektów oraz redukcja ubóstwa energetycznego. Prace termomodernizacyjne powinny być wykonane z uwzględnieniem zachowania trwałych warunków siedliskowych dla ptaków i/lub nietoperzy zamieszkujących dany obiekt. Finansowane będą także działania dotyczące budowy nowych budynków w zakresie budynków publicznych należących do jst, np. jako projekty pilotażowe, zawierające m.in. elementy edukacyjne. Budowa nowych budynków (zapotrzebowanie na ciepło EPh+W nie więcej niż 15 kWh/m2/rok) jako nowych obiektów nie może naruszać zapisów Programu odnoszących się do wyłączeni i ograniczeń co do budowy niektórych typów budynków określonych w innych celach szczegółowych FEDS 2021-2027 lub UP.</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>W związku z poprawą stanu środowiska naturalnego działanie będzie wpływać pozytywnie na Działanie DF.2.2. Zmodernizowane budynki poprawią atrakcyjność przestrzeni publicznej, co wpłynie korzystnie na Działanie D.F.3.3.</p>

⁹ Dotyczy działań opisanych symbolem DF

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁹
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u> Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej (m²). <i>Wartości docelowe wskaźnika zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u> Szacowana emisja gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok). <i>Wartości docelowe wskaźnika zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.</p>
<p>Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.2.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.13. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową (kanalizacyjną, wodną i gazową), W.16. Niezadawalający stan przestrzenie publicznych, w tym zakresie niebiesko – zielonej infrastruktury, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione, S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p>a. <u>W części dot. gospodarki wodno-ściekowej:</u> <u>062 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności.</u> <u>065 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.</u> Wsparcie będą mogły uzyskać projekty w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach wskazanych w KPOŚK od 2 do 15 tys. RLM niespełniających wymogów dyrektywy ściekowej, w tym m.in. oczyszczalnie ścieków komunalnych, sieć kanalizacji sanitarnej, zagospodarowanie osadów ściekowych, monitoring. W przypadku zmiany wielkości aglomeracji np. przekroczenia 15 tys. RLM podstawowym kryterium kwalifikacji do wsparcia będzie KPOŚK. Wsparcie zostanie zapewnione przede wszystkim na inwestycje w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM, dla których zostanie wydzielona osobna alokacja dająca możliwość realizacji projektów wskazanych w KPOŚK. Jednak inwestycje te nie będą traktowane priorytetowo. Aglomeracje o RLM od 2 tys. do 10 tys. będą mogły uzyskać wsparcie w ramach pozostałej alokacji nieprzeznaczonej na aglomeracje od 10 tys. do 15 tys. RLM. Na obszarach, gdzie zapewniony jest sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych (bądź taka zgodność zostanie uzyskana w wyniku zakończenia realizowanych już projektów) możliwe będzie wsparcie na realizację samodzielnych projektów dot. systemów zaopatrzenia w wodę.</p> <p>b. <u>W części dot. ochrony przyrody i klimatu:</u> <u>079 Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i błękitna infrastruktura.</u> Interwencja w ramach działania będzie dotyczyła projektów z zakresu ochrony i udostępniania zasobów przyrodniczych, racjonalnego wykorzystania zasobów glebowych i leśnych, wspierania racjonalnej gospodarki zasobami wód termalnych i leczniczych w regionie, w tym także wspierane będą projekty w zakresie czynnej ochrony przyrody,</p>

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ⁹
	<p>w tym działania służące zachowaniu i odtworzeniu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków. Możliwe będzie również wspieranie zielonej i niebieskiej infrastruktury¹⁰ (w tym zielonych dachów) na terenach miejskich i ich obszarach funkcjonalnych. Dofinansowanie będą mogły otrzymać także projekty w zakresie efektywnej ochrony wartości krajobrazu oraz tworzenia i rozwoju centrów ochrony różnorodności biologicznej głównie w oparciu o gatunki rodzime, np. banki genowe, obszary chronione, parki, ogrody botaniczne, ogrody terapeutyczne, parki rehabilitacyjno-terapeutyczne, ekoparki, ogrody zoologiczne. Wsparcie uzyskają również inwestycje ograniczające antropopresję w celu ochrony terenów cennych przyrodniczo w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury rowerowej oraz turystycznej. Na wsparcie projektów infrastrukturalnych nie związanych bezpośrednio z ochroną siedlisk i gatunków chronionych, takich jak np.: infrastruktura związana z kanalizowaniem ruchu turystycznego zostanie przekazane maksymalnie 30% alokacji IIT SW .</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.1.3 w związku z lepszą dostępnością infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dla przedsiębiorców. Ponadto w wyniku poprawy stanu środowiska naturalnego przestrzeń publiczna stanie się bardziej atrakcyjna dla mieszkańców i turystów, co z kolei będzie pozytywnie oddziaływać na realizację działań DF.3.3 i DF.1.4.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u></p> <p>Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków (km),</p> <p>Liczba wspartych form ochrony przyrody (szt).</p> <p><i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u></p> <p>Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia (osoby),</p> <p>Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę (osoby),</p> <p>Średnioroczna liczba odbiorców działań edukacji przyrodniczej we wspartych ośrodkach (osoby).</p> <p>Powierzchnia wspartych obszarów chronionych (ha)</p> <p><i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.</p>

Źródło: opracowanie własne.

¹⁰ Linia demarkacyjna, Podział interwencji i zasad wdrażania programów krajowych i regionalnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Programów Regionalnych, wrzesień 2022 r.

Priorytet (P3)

Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski

Jak wykazała diagnoza Subregion Wrocławski jest silnie zróżnicowany. Jego przyszłość w dużej mierze zależy od tego, czy uda się poprawić jego spójność przestrzenną, tak aby mógł on faktycznie stanowić jedną całość i wspólnie reprezentować swoje interesy wobec podmiotów zewnętrznych. Osiągnięcie powyższego celu wymaga nie tylko podjęcia działań zmierzających do poprawy spójności komunikacyjnej Subregionu, ale również podjęcia działań, które wzmocnią spójność przestrzeni publicznej, a tym samym korzystnie wpłyną na bezpieczeństwo mieszkańców.

Przyszły rozwój Subregionu Wrocławskiego w dużej mierze zależy od jego zewnętrznego i wewnętrznego skomunikowania. Lokalizacja Subregionu sprawia, że kluczowe znaczenie dla jego funkcjonowania ma połączenie komunikacyjne z najważniejszym ośrodkiem wzrostu w regionie tj. Wrocławiem. Dlatego też inwestycje drogowe winny być prowadzone dwutorowo. Z jednej strony powinny one dążyć do poprawy komunikacji Subregionu z Wrocławiem, a z drugiej strony muszą one wzmocniać wewnętrzną spójność komunikacyjną Subregionu.

Priorytetowo należy więc traktować inwestycje drogowe poprawiające łączność poszczególnych gmin z siecią dróg krajowych i wojewódzkich. Równocześnie należy prowadzić inwestycje zmierzające do budowy nowych oraz poprawy stanu technicznego pozostałych dróg. Budowie/modernizacji dróg towarzyszyć powinna budowa/modernizacja infrastruktury towarzyszącej, w tym chodników i parkingów.

Jednocześnie realizacja niniejszego priorytetu wymaga wzmocnienia transportu zbiorowego. Docelowo usługi transportowe powinny być świadczone za pomocą ekologicznego i dostosowanego do potrzeb osób z ograniczeniami ruchowymi taboru. Ponadto należy dążyć do ograniczenia niskiej emisji, której źródłem jest indywidualny transport samochodowy. Służyć temu może budowa parkingów typu Park&Ride i Bike&Ride.

Ważne znaczenie zarówno z punktu widzenia zewnętrznej i wewnętrznej dostępności Subregionu Wrocławskiego, jak również redukcji zjawiska niskiej emisji ma rozbudowa sieci dróg/ścieżek rowerowych. Nowe drogi powinny łączyć poszczególne miejscowości oraz umożliwiać dotarcie do miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych i historycznych. Rozbudowa dróg rowerowych winna być połączona z budową obiektów małej architektury służącej rowerzystom.

Jak już wspomniano Subregion Wrocławski wymaga poprawy spójności przestrzeni publicznej. Jednocześnie pamiętać należy, że kompleksowa sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej powinna doprowadzić do poprawy bezpieczeństwa na terenie Subregionu.

Działania te powinny zmierzać do renowacji i modernizacji zdegradowanych budynków mieszkalnych, budynków instytucji publicznych, obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz obiektów przemysłowych. Realizacja niniejszego działania wymaga m.in. kompleksowej modernizacji istniejącej tkanki mieszkaniowej. Modernizacji budynków towarzyszyć powinien remont podwórek. Jednocześnie wskazana jest również modernizacja budynków użyteczności publicznej. Należy także

o ile istnieje taka możliwość podejmować działania zmierzające do kreowania nowych obszarów przestrzeni publicznej.

Docelowo powyższe inwestycje powinny doprowadzić do sytuacji, w której zarówno budynki, jak i cała przestrzeń będą dostosowane do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Wybór obszarów podlegających interwencji powinien wynikać z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Negatywnie na bezpieczeństwo mieszkańców wpływają również czynniki naturalne (np. powodzie, pożary). Konieczne są zatem inwestycje wspierające służby monitorujące zagrożenia naturalne i reagujące w przypadku wystąpienia zagrożenia. Inwestycje powinny być ukierunkowane zarówno na prewencję zagrożeń, jak i na skuteczne działanie w przypadku ich wystąpienia.

Tabela 31. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ¹¹
Działanie (D.3.1) Budowa/przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą	
<p>Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.3.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.12. Problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego oraz infrastruktury wspierającej np. P&R, B&R, ścieżki rowerowe, W. 11. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, S.1. Wysoka ocena atrakcyjności inwestycyjnej gmin: Brzeg Dolny, Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród, S.5. Rozwinięta sieć dróg/ścieżek rowerowych</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>081 Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego.</u></p> <p><u>082 Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego.</u></p> <p><u>083 Infrastruktura przeznaczona dla rowerów.</u></p> <p>Wsparciu podlegać będą działania związane z zakupem oraz modernizacją zeroemisyjnego (elektrycznego, wodorowego) lub niskoemisyjnego (PHEV, LNG, CNG, LPG - gdy zakup taboru bezemisyjnego nie jest uzasadniony względami operacyjnymi lub technicznymi) taboru autobusowego dla połączeń w obszarach funkcjonalnych miast, spełniającego wymogi dla „ekologicznie czystych pojazdów” w rozumieniu dyrektywy 2009/33/WE. Wspierane będą także projekty związane z budową lub modernizacją niezbędnej infrastruktury, np. bazy sprzętowe, zaplecze techniczne do obsługi taboru autobusowego, stacje ładowania pojazdów elektrycznych, stacje ładowania i tankowania paliw dla pojazdów zeroemisyjnych - na potrzeby taboru komunikacji publicznej. Wsparciem będzie również objęta budowa infrastruktury ładowania lub tankowania samochodów zeroemisyjnych, spełniającej wymogi Dyrektywy 2014/94/UE oraz zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp dla wszystkich użytkowników – jeżeli nie ma możliwości finansowania inwestycji ze źródeł prywatnych lub z pomocy zwrotnej, a inwestycja uzasadniona jest odpowiednią analizą popytu i potrzeb. Finansowane będą także zadania związane z budową i przebudową infrastruktury transportu publicznego - infrastruktura punktowa: przystanki, wysepki, pętle, zatoki, także na drogach lokalnych w ramach połączeń aglomeracyjnych, centra przesiadkowe, węzły multimodalne, obiekty P&R, B&R, wspólny bilet, systemy informatyczne integrujące obiekty P&R z komunikacją publiczną a także infrastruktura</p>

¹¹ Dotyczy działań opisanych symbolem DF

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ¹¹
	<p>liniowa: wydzielone trasy autobusowe wraz z ww. infrastrukturą punktową. Lokalizacja obiektów „Park&Ride” objętych wsparciem będzie zapewniała integrację z publicznym transportem zbiorowym. W miastach na prawach powiatu wsparcie dla tych obiektów będzie możliwe pod warunkiem ich zlokalizowania poza obszarem funkcjonalnego śródmieścia, wyznaczonym w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Działania realizowane będą również poprzez wsparcie inwestycji ograniczających indywidualny ruch zmotoryzowany na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych m.in. poprzez zastosowanie odpowiednich systemów, elementów uspokajania ruchu, budowy stacji i parkingów rowerowych a także dróg dla rowerów. Uzupełniająco możliwe będą także do dofinansowania inwestycje związane z systemami zarządzania ruchem (ITS). Wsparciem nie będą objęte inwestycje w infrastrukturę drogową wykorzystywaną do ruchu pojazdów samochodowych nie wykorzystywanych w transporcie publicznym, z wyjątkiem narzędzi cyfrowych, obiektów „Park&Ride” i środków ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa niechronionych użytkowników dróg (w tym pieszych i rowerzystów). Preferowane będą projekty powiązane z integracją taryfową oraz wdrażaniem koncepcji „Mobilność jako Usługa”.</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 w związku z poprawą mobilności publicznymi środkami transportu dla turystów oraz poprawą dostępności ścieżek rowerowych. Zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego pozytywnie wpłynie również na stan środowiska naturalnego co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania D.F.2.1.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u> Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego (pasażerowie), Wspierana infrastruktura rowerowa (km). <i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u> Szacowana emisja gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok), Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego (użytkownicy/rok), Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej (użytkownicy/rok). <i>Wartości docelowe wskaźników zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>Cel szczegółowy: RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR).</p>
<p>Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców</p>	<p>1. Logika interwencji</p> <p>Realizacja Działania DF.3.3 Działania będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno - sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów, W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowali znajdujących się w zasobie komunalnym, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, W.16.</p>

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027 ¹⁾
	<p>Niezadawalający stan przestrzeni publicznych, w tym zakresie niebiesko-zielonej infrastruktury.</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p><u>168 Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych</u></p> <p>Interwencja w ramach działania będzie dotyczyła projektów fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, m.in. zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów. Działania te mogą dotyczyć adaptacji do zmian klimatu, jak również poprawy funkcjonalności tych przestrzeni, czy bezpieczeństwa. Budowa/modernizacja energooszczędnego oświetlenia ulicznego będzie możliwa jako element wyżej wskazanych projektów. Nie będzie możliwy remont/modernizacja budynków mieszkalnych oraz publicznych administracyjnych. Realizowane będą również przedsięwzięcia dot. zachowania i rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, służące ekologii a także działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie oraz projekty związane z poprawą kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej. Inwestycje drogowe będą możliwe do realizacji pod warunkiem, że będą stanowiły nieodłączny element większego projektu (nie są one dominującym elementem tego projektu), a ich koszt nie przekracza 15% kosztów kwalifikowalnych operacji.</p> <p>3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:</p> <p>Realizacja działania przyczyni się do poprawy stanu środowiska poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii (np. oświetlenie publiczne, termomodernizacja) co będzie oddziaływało pozytywnie na Działanie DF.2.1 oraz DF.2.2. Ponadto w związku ze zmianą jakości przestrzeni, a w konsekwencji poprawą wizerunku obszaru realizacja niniejszego działania wspierać będzie wdrażanie działania DF.1.4. i D.1.3.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):</p> <p>a. <u>Produkt:</u> Powierzchnia terenów publicznych objętych wsparciem (km²). <i>Wartości docelowe wskaźnika zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>b. <u>Rezultat:</u> Liczba osób, które zamieszkują obszar, na który będzie oddziaływać projekt (osoby). <i>Wartości docelowe wskaźnika zostaną ustalone na dalszych etapach prac.</i></p> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.</p>

Źródło: opracowanie własne.

V. Budżet Strategii IIT SW¹²

Na dzień sporządzania projektu Strategii IIT SW tj. (listopad 2022) r. brak jest zatwierdzonych wytycznych dot. zasad kwalifikowalności wydatków w nowym okresie programowania 2021-2027 oraz nie jest znany poziom współfinansowania poszczególnych typów projektów środkami krajowymi. W związku z tym poziom dofinansowania środkami UE zaproponowano w wysokości 70% wartości całkowitej alokacji pochodzącej z FEDS 2021-2027. Ponadto w toku trwających negocjacji z Komisją Europejską projektu programu FEDS 2021-2027 mogą nastąpić zmiany w szczegółowych zasadach kwalifikowalności projektów co będzie miało wpływ na listę projektów IIT SW i w konsekwencji budżet. W związku z wyżej opisaną sytuacją istnieje prawdopodobieństwo konieczności korekty budżetu i przesuwania środków pomiędzy działaniami w następnych wersjach Strategii IIT SW. Alokacja środków FEDS 2021-2027 przeznaczonych na współfinansowanie Strategii IIT SW została przyjęta na podstawie informacji z pisma Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 28.04.2022 r. wg kursu euro 4,80 PLN.

Tabela 32. Budżet Strategii IIT SW w zakresie współfinansowania środkami FEDS 2021-2027

Wyszczególnienie		Wkład FEDS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej	Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego	2 800,000	13 440,000	5 760,000	19 200,000
	148 Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	800,000	3 840,000	1 645,714	5 485,714
	149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	2 000,000	9 600,000	4 114,286	13 714,286
	Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej	2 000,000	9 600,000	4 114,286	13 714,286
	158 Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług	2 000,000	9 600,000	4 114,286	13 714,286
	Działanie (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim	-	-	-	-
	Działanie (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury	5 211,713	25 016,220	10 721,237	35 737,457
	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, 165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.	5 211,713	25 016,220	10 721,237	35 737,457

¹² Dla działań, dla których brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 brak możliwości wskazania budżetu Strategii IIT SW.

Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego	Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii	3 700,000	17 760,000	7 611,429	25 371,429
	045 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej.	3 700,000	17 760,000	7 611,429	25 371,429
	Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody	12 040,026	57 792,125	24 768,053	82 560,178
	062 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji), działania na rzecz efektywności, 065 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.	7 801,817	37 448,722	16 049,452	53 498,174
	079 Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i błękitna infrastruktura	4 238,209	20 343,403	8 718,601	29 062,005
	Działanie (D.3.1) Budowa/przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą	-	-	-	-
Priorytet (P3) Spójny przestrzennie i bezpiecznie Subregion Wrocławski	Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów	13 792,989	66 206,347	28 374,149	94 580,496
	081 Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego, 082 Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego, 083 Infrastruktura przeznaczona dla rowerów.	13 792,989	66 206,347	28 374,149	94 580,496
	Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców	5 211,713	25 016,220	10 721,237	35 737,457
	168 Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	5 211,713	25 016,220	10 721,237	35 737,457
Pomoc techniczna	428,714	2 057,827	881,926	2 939,753	
RAZEM	45 185,154	216 888,739	92 952,317	309 841,056	

Źródło: opracowanie własne.

VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW

Najważniejsze warunki obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW

Na podstawie art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583 i 1005) w dniu 07.09.2022 r. . zostało zawarte porozumienie, które (Porozumienie) konstituuje współpracę gmin tworzących Subregion Wrocławski w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego w rozumieniu Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. poz. 1079). Na mocy porozumienia stroną reprezentującą Porozumienie gmin jest Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina.

W związku z powyższym oraz w związku z postanowieniami art. 29 ust. 2-5 Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina wykonywać będzie zadania związane z wdrażaniem niniejszej Strategii. Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii pełnić będzie wydzielona jednostka organizacyjna w strukturach administracyjnych Urzędu Miejskiego Strzelina. Ponadto w systemie wdrażania IIT funkcję programową pełnić i opiniodawczą pełnić będzie Komitet Sterujący.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze informacje dot. podmiotów zaangażowanych we wdrażanie IIT SW i ich zadań.

Lider IIT SW

Funkcję Lidera IIT SW (dalej Lider) pełni Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina.

Najważniejsze zadania Lidera to m.in.:

- Reprezentowanie gmin IIT SW w procesie negocjacji, ustanawiania i realizacji instrumentu IIT SW .
- Zatwierdzenie Strategii IIT SW i jej zmian po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego IIT SW .
- Podpisanie w imieniu IIT SW porozumienia w sprawie finansowania Strategii IIT SW ze środków FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych.
- Udział w wyborze do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, projektów wynikających ze strategii IIT SW, w szczególności przez umieszczenie w strategii listy projektów, które mogą ubiegać się o dofinansowanie.
- Przewodniczenie Komitetowi Sterującemu IIT SW.
- Udział w pracach Komitetu Monitorującego FEDS 2021-2027.
- Zatwierdzenie rocznych raportów monitoringowych z realizacji Strategii po uprzedniej opinii Komitetu Sterującego IIT SW .

Jednostka wdrażająca IIT SW

Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii IIT SW prowadzić będzie wydzielona w strukturach organizacyjnych Urzędu Miejskiego Strzelina jednostka organizacyjna (dalej: Jednostka wdrażająca). Pracodawcą dla osób zatrudnionych w

Jednostce wdrażającej będzie Burmistrz Strzelina. W zakresie realizacji zadań Jednostka wdrażająca będzie stosować regulaminy wewnętrzne oraz zasady obowiązujące przy realizacji zadań współfinansowanych ze środków FEDS 2021-2027 oraz innych zewnętrznych źródeł finansowania. Koszty funkcjonowania Jednostki wdrażającej współfinansowane będą ze środków Pomocy Technicznej FEDS 2021-2027 oraz środków pochodzących z budżetów JST tworzących IIT SW .

Najważniejsze zadania Jednostki wdrażającej Strategię IIT SW to m.in.:

- Przygotowanie projektu Strategii IIT SW oraz jej zmian.
- Obsługa administracyjna Lidera IIT SW w zakresie realizacji jego zadań.
- Zadania związane z udziałem w wyborze projektów do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, projektów wynikających ze strategii IIT SW , w szczególności przez umieszczenie w strategii listy projektów, które mogą ubiegać się o dofinansowanie.
- Realizację projektów finansowanych ze środków Pomocy Technicznej FEDS 2021-2027.
- Przygotowanie i obsługa posiedzeń Komitetu Sterującego IIT SW.
- Opracowanie projektów rocznych raportów monitoringowych z realizacji IIT SW .
- Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych,
- Współpraca z IZ FEDS 2021-2027.

Komitet Sterujący IIT SW (Komitet Sterujący)

W skład Komitetu Sterującego wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Subregion Wrocławski oraz przedstawiciele partnerów wskazanych w Artykule 8, ust 1, pkt. b i c Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, którzy zgłoszą udział w pracach Komitetu Sterującego.

Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Burmistrz Strzelina, (lub upoważniony przez niego przedstawiciel). Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego określa jego regulamin.

Najważniejsze zadania Komitetu Sterującego to m.in.:

- Opinia dla projektu Strategii IIT SW i jej zmian.
- Udział Przewodniczącego Komitetu Sterującego w pracach Komitetu Monitorującego FEDS 2021-2027.
- Opiniowanie rocznego sprawozdania z realizacji IIT SW .
- Wydawanie opinii i formułowanie wniosków z własnej inicjatywy oraz na wniosek Przewodniczącego Komitetu Sterującego IIT SW

Najważniejsze procedury obowiązujące przy realizacji Strategii IIT SW

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzenia Strategii IIT SW

Projekt Strategii IIT SW przekazywany jest gminom tworzącym Subregion Wrocławski w celu uzgodnień. Następnie dokument poddawany jest konsultacjom społecznym. Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzane są do dokumentu, który jako projekt Strategii IIT SW poddany zostaje Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko.

Rekomendacje z SOOŚ uwzględniane są w treści dokumentu. Decyzję o zatwierdzeniu Strategii podejmuje Lider IIT SW po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego IIT SW oraz IZ FEDS 2021-2027. Zmiany dokumentu dokonywane są analogicznie do procedury zatwierdzania Strategii. Zatwierdzona Strategia IIT SW i jej zmiany publikowane są na stronie internetowej Lidera IIT SW.

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzania rocznych sprawozdań monitoringowych

Projekt rocznego sprawozdania monitoringowego przygotowywany jest przez Jednostkę wdrażającą IIT SW i przekazywany do Komitetu Sterującego IIT SW w celu uzyskania opinii. Następnie sprawozdanie zatwierdza Lider IIT SW. Jednostka wdrażająca IIT SW przekazuje zatwierdzone sprawozdanie do gmin tworzących IIT SW oraz Instytucji Zarządzającej Funduszami Europejskimi dla Dolnego Śląska 2021-2027 do dalszych prac.

Zarys procedur wdrażania

W związku z realizacją zadań Jednostki wdrażającej IIT SW wynikających z zadań związanych z udziałem w wyborze projektów do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego Jednostka Wdrażająca IIT SW posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych oraz regulaminami wewnętrznymi.

W związku z realizacją projektów współfinansowanych ze środków Pomocy Technicznej Jednostka wdrażająca IIT SW posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 i regulaminami wewnętrznymi.

Jednostka wdrażająca IIT SW realizuje działania informacyjne i promocyjne w zakresie uzgodnionym z Instytucją Zarządzającą FEDS 2021-2027, zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego i krajowego, jak również zapisami dokumentów programowych, zasadami zawartymi w systemie realizacji Programu FEDS 2021-2027, a także wytycznymi krajowymi i programowymi oraz zaleceniami Instytucji Zarządzającej.

VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii

Zostanie uzupełnione po zakończeniu konsultacji społecznych projektu Strategii IIT SW.

VIII. Opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Zostanie uzupełnione po zakończeniu procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko IIT SW lub procedury odstąpienia od Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

Załącznik 1. Wykaz operacji, które mają być wspierane (lista projektów konkurencyjnych i lista projektów niekonkurencyjnych)

W związku z postanowieniami Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027¹³ wzór listy projektów dla IIT SW określa Instytucja Zarządzająca FEDS 2021-2027. Na moment opracowania niniejszego projektu Strategii IIT SW, IZ FEDS 2021-2027 nie przekazała wytycznych w tym zakresie i w związku z tym **wykaz operacji, które mają być realizowane zostanie uzupełniony w kolejnej wersji Strategii IIT SW.**

Dodatkowo niezbędne jest doprecyzowanie definicji projektów konkurencyjnych i niekonkurencyjnych w celu . Na etapie sporządzenia niniejszego projektu Strategii IZ FEDS 2021-2027 wystąpiła z wnioskiem o interpretacje w przedmiotowej sprawie do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej.

Lista projektów do Strategii IIT SW zawierać będzie projekty niekonkurencyjne (zgodnie z definicją projektów niekonkurencyjnych z „Wytycznych dotyczących wyboru projektów na lata 2021-2027”¹⁴) zgłoszone przez samorządy tworzące IIT SW.

W przypadku stwierdzenia, w toku dalszych prac, konieczności realizacji projektów konkurencyjnych zostanie dołączona lista, która zawierać będzie typy projektów konkurencyjnych.

Decyzja o umieszczeniu projektów i typów projektów na listach zostanie podjęta w ramach procedury zatwierdzania Strategii IIT SW.

¹³ Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027> [dostęp listopad 2022],

¹⁴ Wytyczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 12 października 2022 r., https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/111539/Wytyczne_dotyczace_wyboru_projektow_na_lata_2021_2027.pdf [dostęp listopad 2022],

Spis rysunków

Rysunek 1. Subregion Wrocławski na tle województwa dolnośląskiego.....	4
Rysunek 2. Mapa Subregionu Wrocławskiego w podziale na gminy i powiaty.....	5
Rysunek 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2021]	9
Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2021]	13
Rysunek 5. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi [2021]	25
Rysunek 6. Dzieci w żłobkach i kubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do 3 lat [2021]	29
Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2021]	30
Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat [2021].....	32
Rysunek 9. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na terenie województwa dolnośląskiego.....	38
Rysunek 10. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2021]	41
Rysunek 11. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2021].....	42
Rysunek 12. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2021]	44
Rysunek 13. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2021]	46
Rysunek 14. Liczba kosztów na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców [2020] ..	50
Rysunek 15. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą.....	55
Rysunek 16. Formy ochrony przyrody.....	57

Spis tabel

Tabela 1. Podmioty gospodarcze	6
Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności.....	8
Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	9
Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	10
Tabela 5. Rynek pracy	12
Tabela 6. Turyści zagraniczni.....	16
Tabela 7. Ścieżki rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.....	17
Tabela 8. Szlaki turystyczne i trasy rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.18	
Tabela 9. Liczba ludności stan na 31 grudnia	21
Tabela 10. Ruch naturalny i migracyjny ludności	23
Tabela 11. Wskaźnik obciążenia demograficznego.....	24
Tabela 12. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	25
Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej.....	27
Tabela 14. Osoby z niepełnosprawnościami w Subregionie Wrocławskim	27
Tabela 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	29
Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat.....	31

Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty (2021 r.).....	33
Tabela 18. Najważniejsze wydarzenia kulturalne/sportowe oraz kluby sportowe	35
Tabela 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej	40
Tabela 20. Oczyszczalnie ścieków na terenie Subregionu Wrocławskiego.....	43
Tabela 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg.....	45
Tabela 22. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania	46
Tabela 23. Budynki publiczne wymagające termomodernizacji	47
Tabela 24. Powierzchnia obszarów zdegradowanych	50
Tabela 25. Obszary prawnie chronione.....	56
Tabela 26. Analiza SWOT.....	61
Tabela 27. Cel, Priorytety i Działania Strategii IIT SW	64
Tabela 29. Macierz zintegrowanego oddziaływania efektów realizacji Strategii IIT SW.....	64
Tabela 30. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW	68
Tabela 31. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW.....	73
Tabela 32. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW.....	77
Tabela 34. Budżet Strategii IIT SW w zakresie współfinansowania środkami FEDS 2021-2027	80